

Briselē, 28.9.2021.
C(2021) 6913 final

Komisijas paziņojums

***Natura 2000* teritorijas ietekmējošu plānu un projektu novērtēšana.
Metodiskas vadlīnijas par Dzīvotņu direktīvas 92/43/EEK 6. panta 3. un 4. punkta
noteikumiem**

Komisijas paziņojums

***Natura 2000* teritorijas ietekmējošu plānu un projektu novērtēšana.
Metodiskas vadlinijas par Dzīvotņu direktīvas 92/43/EEK 6. panta 3. un 4. punkta
noteikumiem**

Plānu un projektu novērtēšana saistībā ar *Natura 2000* teritorijām

Metodiskas vadlīnijas par Dzīvotņu direktīvas 92/43/EEK 6. panta 3. un 4. punkta noteikumiem

Saturs

1.	IEVADS	4
1.1.	Dokumenta mērķis un tvērums.....	4
1.2.	Struktūra.....	5
2.	VISPĀRĒJĀ PIEEJA UN PRINCIPI	6
2.1.	Direktīvas 6. panta 3. un 4. punktā paredzētās procedūras posmi	6
2.2.	Pieeja lēmumu pieņemšanai	9
3.	METODIKA 6. PANTA 3. UN 4. PUNKTA NOTEIKUMIEM	11
3.1.	Pirmais posms: iepriekšēja izpēte	11
3.1.1.	Pirmais apakšposms — nosaka, vai plāns vai projekts ir tieši saistīts ar Natura 2000 teritoriju vai vajadzīgs tās apsaimniekošanai	13
3.1.2.	Otrais apakšposms — plāna vai projekta un tā ietekmes faktoru apraksts	14
3.1.3.	Trešais apakšposms — plāna vai projekta ietekmēto Natura 2000 teritoriju apzināšana	15
3.1.4.	Ceturtais apakšposms — novērtē, vai iespējamo būtisko ietekmi uz Natura 2000 teritoriju var izslēgt, ņemot vērā šīs teritorijas aizsardzības mērķus....	19
3.1.5.	Secinājumi: uz iepriekšējas izpētes rezultātiem balstīts lēmums	23
3.2.	Otrais posms: pienācīgs novērtējums	25
3.2.1.	Pirmais apakšposms — informācijas apkopošana par projektu un par attiecīgajām Natura 2000 teritorijām.....	26
3.2.2.	Otrais apakšposms — plāna vai projekta ietekmes novērtēšana — atsevišķi vai kopā ar citiem plāniem un projektiem —, ņemot vērā teritorijas aizsardzības mērķus 33	
3.2.3.	Trešais apakšposms — plāna vai projekta ietekmes uz Natura 2000 teritorijas viengabalainību novērtēšana	49
3.2.4.	Ceturtais apakšposms — ietekmes mazināšanas pasākumi	52
3.2.5.	Pienācīgajā novērtējumā izdarītie secinājumi	58
3.2.6.	Papildu apsvērumi: apspriešanās, pienācīgā novērtējuma kvalitāte, iespēja vērsties tiesā	62
3.3.	Trešais posms — 6. panta 4. punktā noteiktā procedūra	67
3.3.1.	Pirmais apakšposms — alternatīvu risinājumu izskatīšana.....	68
3.3.2.	Otrais apakšposms — sevišķi svarīgu sabiedrības interešu (SSSA) izskatīšana	75

3.3.3. Trešais apakšposms — kompensācijas pasākumu identificēšana, novērtēšana un pieņemšana	78
a) Galvenie kompensācijas pasākumu veidi	79
b) Kompensācijas pasākumu un mērķu noteikšanas pamatprincipi	81
c) Kompensēšanas laiks	84
d) 6. panta 4. punktā noteikto kompensācijas pasākumu izvērtēšana un uzraudzība	85
e) Kompensācijas pasākumu noteikšana plāniem	88
4. PLĀNU STRATĒGISKĀ PLĀNOŠANA UN PIENĀCĪGA NOVĒRTĒŠANA	92
4.1 Stratēģiskā plānošana	92
4.2 Plānu pienācīgais novērtējums	93
4.3 Jutīguma kartēšana	95
4.4. Apspriešanās un dialogs stratēģiskās plānošanas posmā	101
5. SAIKNES AR CITU VIDISKO NOVĒRTĒJUMU PROCEDŪRĀM: IVN, SVN, Ūdens pamatdirektīva	102
5.1. Vidisko novērtējumu racionalizēšana	102
5.2. Ietekmes uz vidi novērtējums, stratēģiskais vides novērtējums un pienācīgais novērtējums	103
5.2.1. IVN/SVN un pienācīgā novērtējuma racionalizēšanas iespējas un priekšrocības	103
5.2.2. Pienācīgā novērtējuma īpašās iezīmes un atšķirības no IVN/SVN procedūrām	106
5.2.3. Attiecības starp IVN/SVN/pienācīgo novērtējumu un ES dabas aizsardzības direktīvu stingrajiem noteikumiem par sugu aizsardzību	107
5.3. Ūdens pamatdirektīvas 4. panta 7. punktā paredzēto novērtējumu koordinēšana ar Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punkta procedūru vai iekļaušana tajā	108
6. GALVENĀS ATSAUCES	112

PIELIKUMS

1. IEVADS

1.1. Dokumenta mērķis un tvērums

Šī dokumenta mērķis ir sniegt metodiskas vadlīnijas par Dzīvotņu direktīvas¹ 6. panta 3. un 4. punkta piemērošanu. Vadlīnijas sagatavotas, lai palīdzētu dalībvalstu un kandidātvalstu iestādēm un valstu aģentūrām, kā arī plānu vai projektu attīstītājiem, konsultantiem, teritoriju pārvaldītājiem, praktiķiem un citām ieinteresētajām personām no minētajiem noteikumiem izrietošo saistību piemērošanā. Šis dokuments atspoguļo Eiropas Komisijas viedokli, un tas nav juridiski saistošs; autoritatīva Savienības tiesību aktu interpretācija ir vienīgi Eiropas Savienības Tiesas (EST) kompetencē.

Piemērojot vadlīnijas, jāņem vērā direktīvas un valstu tiesību akti, kā arī Komisijas paziņojumā “*Natura 2000* teritoriju apsaimniekošana — Dzīvotņu direktīvas 92/43/EEK 6. panta noteikumi”² (turpmāk šajā dokumentā “6. panta vadlīnijas”) izklāstītais, kas kalpo par pamatu Dzīvotņu direktīvā iekļauto pamatterminu un jēdzienu interpretācijai. Lai atvieglotu metodisko vadlīniju lietošanu, tajās ir iekļautas atbilstošas 6. panta vadlīniju teksta daļas.

Komisija ir arī pieņēmusi vairākas konkrētām nozarēm paredzētas vadlīnijas dažādās politikas jomās, piemēram, enerģētikā, tostarp atjaunojamo energoresursu jomā, kalnrūpniecībā, iekšējo ūdensceļu transporta jomā, ostu un estuāru attīstībā, lauksaimniecībā un mežsaimniecībā³. Tajās bieži detalizētāk analizētas plānu vai projektu novērtēšanas īpatnības šajās konkrētajās nozarēs. Tāpēc tās var izmantot, lai papildinātu šīs vispārīgās metodiskās vadlīnijas ar praktiskiem, konkrētām nozarēm piemērojamiem apsvērumiem.

Saskaņā ar procesuālās autonomijas principu dalībvalstis izlemj, kā ieviest no direktīvas izrietošos procedūras noteikumus. Ikvienas dalībvalsts kompetentās iestādes pienākums ir pieņemt 6. panta 3. un 4. punktā paredzētajos novērtējumos ietvertos galvenos lēmumus. Šajās vadlīnijās termins “novērtējums” ietver visu procesu, kura laikā plāna vai projekta attīstītājs, iestādes, dabas aizsardzības un citas aģentūras, nevalstiskās organizācijas (NVO) un iedzīvotāji vāc informāciju un iesniedz to kompetentajai iestādei izskatīšanai un novērtēšanai.

Pēc tam kompetentā iestāde nosaka novērtējuma rezultātus un pieņem lēmumu par plāna vai projekta apstiprināšanu vai noraidīšanu un par to, ar kādiem nosacījumiem

¹ Padomes Direktīva 92/43/EEK par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību (OV L 206, 22.7.1992, 7. lpp.).

² Eiropas Komisija (2019). Komisijas paziņojums “*Natura 2000* teritoriju apsaimniekošana — Dzīvotņu direktīvas 92/43/EEK 6. panta noteikumi” (2019/C 33/01), pieejams vietnē: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1555085968125&uri=CELEX:52019XC0125\(07\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1555085968125&uri=CELEX:52019XC0125(07))

³ https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/guidance_en.htm

plāns vai projekts tiek apstiprināts. Šajā procesā tiek ņemts vērā, ka 6. panta 3. un 4. punktā paredzētajam novērtējumam ir nepieciešama ticama informācija un dati, ko vāc daudzas ieinteresētās personas, kā arī konsultācijas ar un starp ieinteresētajām personām.

Šis dokuments ir atjauninātas Metodiskas vadlīnijas par Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. un 4. punkta noteikumiem^{4,5}. Tajā ņemta vērā pieredze, kas gūta, ieviešot Dzīvotņu direktīvu, un saistītā EST judikatūra, ņemtas vērā arī ES vadlīnijas, publikācijas, gadījumu izpētes materiāli, viedokļi un ierosinājumi, kas saņemti pēc apspriešanās ar ES dalībvalstu iestādēm un ieinteresētajām personām. Vadlīniju sagatavošanu atbalstīja Eiropas Komisijas nolīgtie partneri ATECMA S.L. un *Adelphi consult GmbH*⁶.

1.2. Struktūra

Dokumentu veido trīs nodaļas un pielikums.

- Pirmajā nodaļā paskaidrota vadlīniju vispārējā pieeja un principi. Tajā ir iekļauta plūsmas diagramma no 6. panta vadlīnijām, kas ilustrē, kā būtu jāstrukturē 6. panta 3. un 4. punktā paredzētais novērtējums, un parāda saikni starp dažādajiem novērtējuma posmiem un 6. panta 3. un 4. punktā iekļautajām prasībām.
- Nākamā nodaļa ietver metodiskas vadlīnijas katram posmam. Katram posmam piedāvātas metodes un rīki, piemēri un ieteikumi par novērtējuma veikšanu. Piedāvāts izmantot kontrolesarakstus un matricas un sniegtas detalizētas norādes katram novērtējuma posmam. Tomēr jānorāda, ka tie ir vien ilustratīvi materiāli un tos nevar izmantot ikvienā situācijā.
- Trešā nodaļa ietver sadaļu par stratēģisko plānošanu un par novērtējuma procedūru tieši plāniem. Šajā nodaļā arī analizēta saikne ar citiem vides novērtējumiem, kurus paredz ES tiesību akti.
- Pielikumā sniegti metožu piemēri un turpmākas norādes un rīki, kurus var izmantot, īstenojot 6. panta 3. un 4. punktā paredzētās procedūras (piemēram, kontrolesaraksti vai formāti).

⁴ Metodiskas vadlīnijas par Dzīvotņu direktīvas 92/43/EEK 6. panta 3. un 4. punkta noteikumiem, Eiropas Komisija, 2002. gads.

⁵ Vadlīniju atjaunināšana ir paredzēta kā viena no darbībām "Rīcības plānā dabai, cilvēkam un ekonomikai" (COM(2017) 198 final) (1. darbība).

⁶ ES Pakalpojumu līgums Nr. 07.0202/2017/770634/SER/ENV.D.3 par tehnisko un zinātnisko atbalstu saistībā ar "Rīcības plāna dabai, cilvēkam un ekonomikai" izpildi — 1., 2. un 13. darbība.

2. VISPĀRĒJĀ PIEEJA UN PRINCIPI

2.1. Direktīvas 6. panta 3. un 4. punktā paredzētās procedūras posmi

Direktīvas 6. panta 3. un 4. punkts paredz:

“3. Visos plānos vai projektos, kas nav tieši saistīti ar konkrēto teritoriju vai nav vajadzīgi tās apsaimniekošanai, bet kas atsevišķi vai kopā ar citiem plāniem vai projektiem varētu būtiski ietekmēt minēto teritoriju, attiecīgi izvērtē ietekmi uz šo teritoriju, ievērojot tās aizsardzības mērķus. Ņemot vērā novērtējuma atzinumus par ietekmi uz minēto teritoriju, un saskaņā ar 4. punkta noteikumiem, kompetentā valsts iestāde piekrīt plāna vai projekta īstenošanai tikai tad, ja tā ir pārliecinājusies, ka netiks izjaukta attiecīgās teritorijas viengabalainība, un vajadzības gadījumā noskaidrojusi plašas sabiedrības viedokli.

4. Ja, neņemot vērā negatīvu vērtējumu saistībā ar ietekmi uz teritoriju, alternatīvu risinājumu trūkuma dēļ plāns vai projekts tomēr ir jāīsteno sevišķi svarīgu sabiedrības interešu labā, kas ietver arī sociāla un ekonomiska rakstura intereses, tad dalībvalsts veic visus vajadzīgos kompensācijas pasākumus, lai nodrošinātu Natura 2000 tīkla kopējās vienotības aizsardzību. Dalībvalsts informē Komisiju par pieņemtajiem kompensācijas pasākumiem. Ja attiecīgajā teritorijā sastopams prioritārs dabiskās dzīvotnes veids un/vai prioritāra suga, tad vienīgie pieņemamie argumenti ir tie, kas saistīti ar veselības aizsardzību vai sabiedrības drošību, videi primāri svarīgām labvēlīgām pārveidēm vai, pēc Komisijas atzinuma, citām sevišķi svarīgām sabiedrības interesēm.”

Direktīvas 6. panta 3. un 4. punkts paredz *pakāpenisku procedūru* tādu plānu vai projektu novērtēšanai, kas varētu ietekmēt *Natura 2000* teritorijas. Procedūra ietver trīs turpmāk minētos posmus.

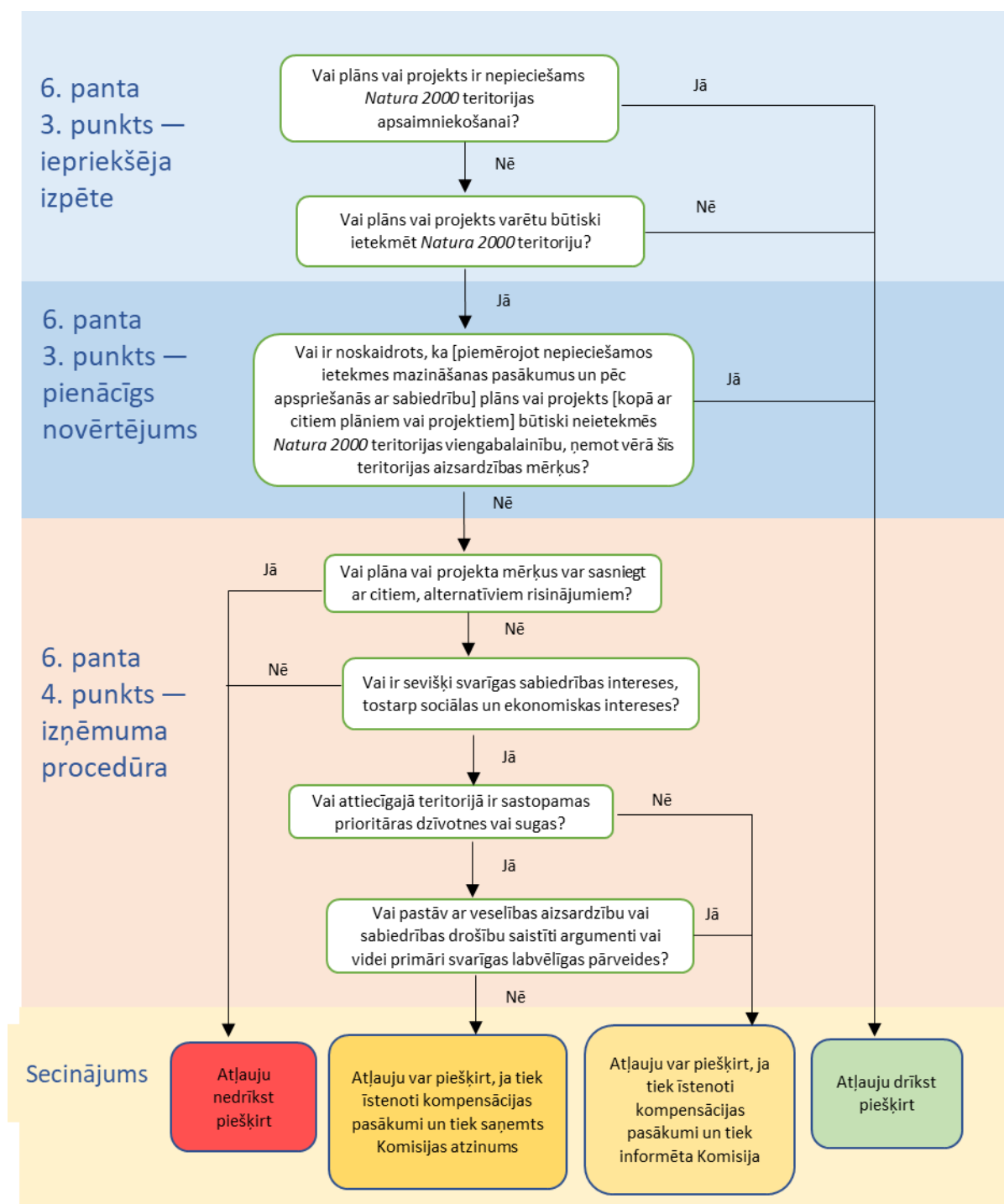
- **Pirmais posms: iepriekšēja izpēte.** Procedūras sākumdaļa ir pirmsnovērtēšanas posms (iepriekšējas izpētes posms), kurā nosaka, vai plāns vai projekts ir tieši saistīts ar *Natura 2000* teritoriju vai vajadzīgs tās apsaimniekošanai, un, ja nav, — vai tas (atsevišķi vai kopā ar citiem plāniem vai projektiem) varētu būtiski ietekmēt minēto teritoriju⁷, ņemot vērā tās aizsardzības mērķus. Pirmo posmu reglamentē 6. panta 3. punkta pirmā teikuma pirmā daļa.
- **Otrais posms: pienācīgs novērtējums.** Ja netiek izslēgta būtiskas ietekmes iespēja, nākamajā procedūras posmā tiek novērtēta plāna vai projekta ietekme (atsevišķi vai kopā ar citiem plāniem vai projektiem), ņemot vērā teritorijas aizsardzības mērķus, un tiek noteikts, vai tas ietekmēs attiecīgās *Natura 2000* teritorijas viengabalainību, ņemot vērā ietekmes mazināšanas pasākumus. Kompetentā iestāde pieņem lēmumu par plāna vai projekta apstiprināšanu, ņemot vērā pienācīgā novērtējuma konstatējumus. Otro posmu reglamentē 6. panta 3. punkta pirmā teikuma otrā daļa un otrais teikums.

⁷ Praksē, iespējams, jāņem vērā ietekme uz vairākām teritorijām.

- **Trešais posms: atkāpe no 6. panta 3. punkta konkrētu nosacījumu gadījumā.**
Procedūras trešo posmu reglamentē 6. panta 4. punkts. To piemēro tikai tad, ja, neraugoties uz negatīvu novērtējumu, attīstītājs uzskata, ka plāns vai projekts tomēr ir jāievieš sevišķi svarīgu sabiedrības interešu labā. To var darīt tikai tad, ja nav citu alternatīvu risinājumu, ja sevišķi svarīgās sabiedrības intereses ir pienācīgi pamatotas un ja tiek pieņemti piemēroti kompensācijas pasākumi, ar kuriem nodrošina *Natura 2000* tīkla kopējās vienotības aizsardzību.

Katru procedūras posmu ietekmē iepriekšējais posms. Tāpēc, lai pareizi piemērotu 6. panta 3. un 4. punktu, ir jāievēro pareizā posmu secība. 1. attēlā atspoguļota šīs procedūras plūsmas diagramma.

1. attēls. Natura 2000 teritorijas ietekmējošu plānu un projektu novērtēšana — 6. panta 3. un 4. punkta procedūras trīs posmi

2.2. Pieeja lēmumu pieņemšanai

Dzīvotņu direktīva, tāpat kā citi ES tiesību akti vides aizsardzības jomā, balstās uz **piesardzības principu**⁸, kas nozīmē, ka zinātnisku pierādījumu trūkums par darbības būtisku negatīvu ietekmi nevar tikt izmantots kā pamatojums tam, lai šo darbību apstiprinātu. Piesardzības principa piemērošana 6. panta 3. punkta procedūrai nozīmē to, ka, lai plānu vai projektu varētu apstiprināt, vispirms ir jāpierāda, ka tas neradīs negatīvu ietekmi uz *Natura 2000* teritoriju. Citiem vārdiem sakot, ja nav droši zināms, vai plāns vai projekts radīs negatīvu ietekmi, to nevar apstiprināt.

Praksē tas nozīmē, ka tas ir plāna vai projekta attīstītāja pienākums bez pamatotām šaubām pierādīt (un kompetentās iestādes pienākums ir apstiprināt):

- 1. posma (iepriekšējas izpētes) laikā — ka var izslēgt būtiskas ietekmes iespēju; vai
- 2. posma (pienācīgā novērtējuma) laikā — ka var izslēgt to, ka tiks negatīvi ietekmēta jeb izjaukta attiecīgās *Natura 2000* teritorijas viengabalainība.

Ja tiek konstatēts, ka tiks izjaukta attiecīgās teritorijas viengabalainība vai ka šādu iespēju nav iespējams izslēgt, plānu vai projektu var apstiprināt kā 6. panta 4. punktā noteikto izņēmumu, ja nav citu alternatīvu risinājumu, ja to var pamatot ar sevišķi svarīgām sabiedrības interesēm un ja tiek ieviesti pietiekami kompensācijas pasākumi, ar kuriem tiek nodrošināta *Natura 2000* tīkla kopējās vienotības aizsardzība. Arī šajos gadījumos iespējams piemērot piesardzības principu, īpaši attiecībā uz piemērojamo kompensācijas pasākumu apmēriem (sk. 3.3.3. iedaļu).

Dzīvotņu direktīvā ir skaidra atsauce uz “teritorijas aizsardzības mērķiem” kā pamatu tam, lai piemērotu 6. panta 3. punktu. EST savā spriedumā lietā C-849/19 *Komisija/Grieķija* apstiprināja, ka aizsardzības mērķiem jābūt oficiāli apstiprinātiem, noteiktiem attiecībā uz konkrētu teritoriju, jāatsaucas uz konkrētām teritorijas vērtībām un jābūt precīziem.⁹

Turklāt Tiesa saistībā ar nepieciešamību noteikt tvērumu pienākumam veikt pienācīgu novērtējumu par plāna vai projekta ietekmi uz aizsargājamu teritoriju atkārtoti norādījusi, ka šāda pienākuma tvērums jānosaka, ņemot vērā aizsardzības mērķus.¹⁰ Citiem vārdiem sakot, lēmums par to, vai plāns vai projekts varētu būtiski ietekmēt *Natura 2000* teritoriju, jāpieņem, ņemot vērā teritorijas aizsardzības mērķus (sk. 3.1. iedaļu “Iepriekšēja izpēte”). **Tādēļ visām *Natura 2000* teritorijām nekavējoties jānosaka konkrētām teritorijām paredzēti aizsardzības mērķi, un šiem mērķiem jābūt publiski pieejamiem.**

Kā paskaidrots 3.2.2. iedaļā, konkrētajai teritorijai paredzēti aizsardzības mērķi jānosaka visām aizsargājamajām dzīvotnēm un sugām, kuru sastopamība attiecīgajā teritorijā ir būtiska (t. i., dzīvotnes un sugas, kurām attiecīgās teritorijas datu

⁸ Līguma par Eiropas Savienības darbību 191. pants.

⁹ 58.–59. punkts.

¹⁰ 51. punkts.

standartveidlapā norādītais teritorijas novērtējums ir A, B vai C, bet ne D¹¹). Aizsardzības mērķos jānorāda mērķrādītāji, kas jāsasniedz katram no raksturlielumiem vai parametriem, kuri nosaka aizsargājamo elementu aizsardzības stāvokli.

Gan iepriekšējas izpētes, gan pienācīgā novērtējuma posmā veiktie novērtējumi ir jāpārskata, ja sagatavošanas laikā plāns vai projekts tiek mainīts vai izstrādāts detalizētāk. Piemēram, ja iepriekšējas izpētes laikā nav iespējams izslēgt būtiskas ietekmes varbūtību, plāna vai projekta attīstītājs var pārskatīt plānu vai projektu tā, lai izslēgtu iespējamās būtiskas ietekmes risku. Šādos gadījumos koriģētajam plānam vai projektam atkārtoti jāveic iepriekšēja izpēte, lai noteiktu, vai tas joprojām varētu būtiski ietekmēt attiecīgo teritoriju.

1. izcēlums. Lēmuma pieņemšana, pamatojoties uz pienācīgu novērtējumu

Nemot vērā pienācīgā novērtējuma secinājumus ("atzinumus") par plāna vai projekta ietekmi uz attiecīgo *Natura 2000* teritoriju, kompetentās iestādes pienākums ir pieņemt lēmumu par plāna vai projekta apstiprināšanu vai neapstiprināšanu. Plānu vai projektu var apstiprināt tikai tad, ja tā **ir pārliecināta, ka ierosinātais plāns vai projekts neizjauks attiecīgās *Natura 2000* teritorijas viengabalainību**. Tā tas ir gadījumā, ja no zinātniskā viedokļa nepastāv pamatotas šaubas par šādas ietekmes neesamību¹².

Tādēļ atbilstīgi piesardzības principam **pienākums ir pierādīt negatīvas ietekmes neesamību**, nevis tās esamību¹³. Tādēļ pienācīgajam novērtējumam ir jābūt pietiekami sāki izstrādātam un pamatotam, lai pierādītu negatīvas ietekmes neesamību, **ņemot vērā attiecīgajā jomā pieejamos labākos zinātniskos atzinumus**¹⁴.

Arī iepriekšējas izpētes posmā pieņemtajam lēmumam ir jābūt ar tikpat augstu noteiktības pakāpi; arī šajā posmā nav pieļaujams, ka pastāv pamatotas šaubas par to, ka nebūs iespējama būtiska ietekme.

¹¹ Sk. 4. izcēlumu "Informācijas avoti, ko var izmantot, lai noteiktu ietekmi uz *Natura 2000* teritoriju" šo vadlīniju 3.1.3. iedaļā.

¹² Spriedums lietā C-127/02, 59. punkts.

¹³ Spriedums lietā C-157/96, 63. punkts.

¹⁴ Spriedums lietā C-127/02, 61. punkts.

3. METODIKA 6. PANTA 3. UN 4. PUNKTA NOTEIKUMIEM

3.1. Pirmais posms: iepriekšēja izpēte

Pirmā posma laikā tiek pārbaudīts, **kāda ir varbūtība, ka plāns vai projekts varētu būtiski ietekmēt Natura 2000** teritoriju — atsevišķi vai kopā ar citiem plāniem vai projektiem. Ja bez jebkādām pamatotām šaubām nevar izslēgt iespējamu būtisku ietekmi, plānam vai projektam ir jāveic pienācīgs novērtējums saskaņā ar 6. panta 3. punktu.

Termini “plāns” un “projekts” ir jāinterpretē plaši.

***Projekts** var ietvert būvdarbus, ierīkošanu vai citādu iejaukšanos dabiskajā vidē, tostarp regulāras darbības, kuru mērķis ir dabas resursu izmantošana.*

*Direktīvas 6. panta 3. punkta izpratnē arī terminam “**plāns**” ir potenciāli plaša nozīme, un tā ietver zemes izmantošanas vai teritoriālos plānus un nozaru plānus (piemēram transporta tīklu plāni, enerģētiskie plāni, atkritumu apsaimniekošanas plāni, ūdens resursu apsaimniekošanas plāni, meža apsaimniekošanas plāni utt.).*

*Direktīva neierobežo vārdu “plāns” vai “projekts” darbības jomu, norādot kādas konkrētas kategorijas. Galvenais kritērijs ir tas, vai tie **varētu būtiski ietekmēt Natura 2000 teritoriju**.*

Papildu informācija ir sniegta 6. panta vadlīniju 4.4.1. un 4.4.2. iedaļā.

Tā kā iepriekšēja izpēte ir prismsnovērtēšanas posms, to parasti iespējams veikt, izmantojot esošo informāciju, tostarp ekspertu atzinumus (piemēram, kompetento vides iestāžu ekspertu atzinumus) un publicētus materiālus (piemēram, dzīvotņu kartes un sugu sarakstus), un jaunas, detalizētas informācijas iegūšana parasti nav nepieciešama. Taču, ja nav pietiekamas informācijas, piemēram, par aizsargājamu dzīvotņu vai sugu sastopamību platībās, kuras plāns vai projekts varētu ietekmēt, vai ja šī informācija ir novecojusi, tad, lai noteiktu, vai varētu būt būtiska ietekme, iespējams, būs jāsavāc un jāanalizē papildu dati. Ja informācijas nav, tad ir jāpieņem, ka ir būtiskas ietekmes varbūtība un ka ir jāveic pienācīgs novērtējums.

Iepriekšēja izpēte jāveic agrīnā stadijā — parasti pirms tam, kad tiek konkretizētas visas plāna vai projekta detaļas; piemēram, iepriekšēja izpēte būtu jāveic, kad ir zināma projekta īstenošanas vieta un tā raksturs kopumā, bet pirms tiek uzsākta projektēšana.

Agrīna iepriekšēja izpēte nodrošina šādas priekšrocības:

- tā var samazināt kavējumu un papildu izmaksu risku vēlākā posmā, kad plāns vai projekts tiek iesniegts nolūkā saņemt piekrišanu attīstīšanai;
- tā nodrošina, ka plāna vai projekta virzītāji, kompetentās iestādes un citas ieinteresētās personas, kuru rīcībā ir atbilstoša informācija un kuriem ir atbilstošas zināšanas, savlaicīgi apspriežas un apmainās ar informāciju;
- tā ļauj plāna vai projekta attīstītājam labāk apsvērt, kādi būs nākamie soļi, neieguldot daudz laika un līdzekļu;

- tā ļauj noteikt un paredzēt iespējamos riskus gan *Natura 2000* teritorijām, gan pašam plānam vai projektam; piemēram, izgaismojot nepieciešamību atrast alternatīvu vietu plāna vai projekta īstenošanai vai izstrādāt alternatīvu plāna vai projekta dizainu, lai tādējādi izvairītos no kaitējuma riska, vai vācot papildu datus, lai tādējādi veicinātu, ka novērtējums tiek veikts laikus. Lai gan galvenajiem sākotnējās plānošanas aspektiem ir jābūt skaidriem, jābūt arī iespējai plānu vai projektu koriģēt.

Veicot plāna vai projekta iepriekšēju izpēti agrīnā stadijā, iespējams, iepriekšēja izpēte būs vēlāk jāpārskata, proti, kad plāns vai projekts būs izstrādāts detalizētāk. Iepriekšējas izpētes analīzes apjoms katram plānam un projektam var būt atšķirīgs atkarībā no tā mēroga un iespējamās ietekmes.

Iepriekšējas izpētes laikā veicamo analīzi veido šādi četri apakšposmi:

1. nosaka, vai plāns vai projekts ir tieši saistīts ar *Natura 2000* teritoriju vai vajadzīgs tās apsaimniekošanai;
2. nosaka attiecīgos plāna vai projekta elementus un ietekmi, ko tie varētu radīt;
3. apzina, kuras (ja tādas ir) *Natura 2000* teritorijas var tikt ietekmētas, ņemot vērā plāna vai projekta iespējamo ietekmi atsevišķi vai kopā ar citiem plāniem vai projektiem;
4. novērtē, vai iespējamo būtisko ietekmi uz *Natura 2000* teritoriju var izslēgt, ņemot vērā šīs teritorijas aizsardzības mērķus.

Turpmākajās iedaļās sīkāk aprakstīti šie četri apakšposmi un iepriekšējas izpētes rezultāti un saistītie dokumenti.

1. tabulā ir norādītas galvenās atšķirības starp iepriekšēju izpēti un pienācīgu novērtējumu saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punktu.

1. tabula. Atšķirības starp iepriekšēju izpēti un pienācīgu novērtējumu

Iepriekšēja izpēte	Pienācīgs novērtējums
Nosaka, <u>vai</u> plāna vai projekta ieviešanas rezultātā <u>varētu būt</u> būtiska negatīva ietekme uz <i>Natura 2000</i> teritoriju, ņemot vērā tās aizsardzības mērķus.	Novērtē <u>iespējamo</u> ietekmi uz <i>Natura 2000</i> teritoriju, ņemot vērā tās aizsardzības mērķus, un novērtē, vai attiecīgās teritorijas viengabalainība varētu tikt izjaukta.
Ja būtisku ietekmi nevar droši izslēgt, plānam vai projektam jāveic pienācīgs novērtējums.	Plānu vai projektu var apstiprināt tikai tad, ja var izslēgt, ka <i>Natura 2000</i> teritorijas viengabalainība tiks izjaukta.
To parasti veic, izmantojot esošos datus, zināšanas un pieredzi, kā arī balstoties uz ekspertu viedokli.	Jāveic detalizēta pārbaude, bieži vien jāveic apsekojumi uz vietas un ir nepieciešamas ekspertu konsultācijas un ekspertu novērtējumi par konkrēto gadījumu.

Nevar ņemt vērā ietekmes mazināšanas pasākumus ¹⁵ .	Novērtē ietekmes mazināšanas pasākumus, kas nepieļauj vai mazina negatīvo ietekmi.
--	--

3.1.1. Pirmais apakšposms — nosaka, vai plāns vai projekts ir tieši saistīts ar Natura 2000 teritoriju vai vajadzīgs tās apsaimniekošanai

Šajā apakšposmā tiek noskaidrots, vai plāns vai projekts ir saistīts ar teritoriju vai vajadzīgs tās apsaimniekošanai, t. i., vai tas palīdz sasniegt teritorijas aizsardzības mērķus.

Termins “apsaimniekošana” attiecas uz apsaimniekošanu teritorijas aizsardzības nolūkā, t. i., šim terminam ir tāda nozīme, kādā tas lietots 6. panta 1. punktā. Tāpēc, ja darbība ir tieši saistīta ar saglabāšanas [aizsardzības] mērķu izpildi un ir vajadzīga šim nolūkam, uz to var neattiecināt prasību veikt novērtējumu.

Plāni un projekti, kas ir tieši saistīti ar Natura 2000 teritoriju vai vajadzīgi tās apsaimniekošanai aizsardzības nolūkā, parasti jāizslēdz no 6. panta 3. punkta noteikumu piemērošanas jomas, tomēr to ar saglabāšanu [aizsardzību] nesaistītie elementi joprojām var būt jānovērtē.

Papildu informācija ir sniegta 6. panta vadlīniju 4.4.3. iedaļā.

Iespējams, ka plānam vai projektam, kura mērķi ietver apsaimniekošanu aizsardzības nolūkā, pienācīgs novērtējums tomēr ir jāveic attiecībā uz elementiem, kas nav saistīti ar aizsardzību. Piemēram, to varētu attiecināt uz koksnes ieguvu, kas ir iekļauta aizsardzības nolūkā veiktas apsaimniekošanas plānā tādi kokaugiemi klātai platībai, kas ir noteikta par Natura 2000 teritoriju. Šādas darbības elementiem, kas nav nepieciešami teritorijas apsaimniekošanai aizsardzības nolūkā, jāveic pienācīgs novērtējums¹⁶.

Var būt situācijas, kad ar vienas teritorijas (plānā vai projektā paredzētās teritorijas) apsaimniekošanu tieši saistīts vai tai vajadzīgs plāns vai projekts var negatīvi ietekmēt citu teritoriju. Piemēram, lai plānā paredzētajā teritorijā uzlabotu plūdu pārvaldību, plānā varētu paredzēt izveidot aizsprostu citā teritorijā, tā, iespējams, to būtiski negatīvi ietekmējot. Tādēļ šādam plānam vai projektam ir jāveic novērtējums attiecībā uz iespējamo būtisko ietekmi šajā citā teritorijā.

Līdz ar to plāni vai projekti, kas ir tieši saistīti ar Natura 2000 teritoriju vai vajadzīgi tās apsaimniekošanai saskaņā ar Putnu direktīvu un Dzīvotņu direktīvu ir plāni vai projekti, kuru mērķis ir aizsargāt aizsargājamās dzīvotnes un sugas šajās teritorijās un atbilstošos gadījumos tās atjaunot līdz labvēlīgam aizsardzības stāvoklim.

¹⁵ Lieta C-323/17.

¹⁶ Tehniskā ziņojuma “Natura 2000 un meži” (2015. gads) 4.6. nodaļā sniegti piemēri, kā novērst pretrunas starp mežu un Natura 2000 apsaimniekošanas mērķiem:
http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/Final%20Guide%20N2000%20%20Forests%20Part%20II-Annexes_lv.pdf

2. izcēlums. Piemēri kritērijiem, ar ko nosaka, vai plāns vai projekts ir tieši saistīts ar Natura 2000 teritoriju vai vajadzīgs tās apsaimniekošanai

- Plānā vai projektā paredzētie pasākumi ir iekļauti attiecīgās *Natura 2000* teritorijas apsaimniekošanas plānā vai tiek ierosināti tādu citu normatīvu, administratīvu vai līgumisku pasākumu ietvaros, kas nepieciešami šīs teritorijas, tās dzīvotņu un sugu uzturēšanai labā aizsardzības stāvoklī vai (ja nepieciešams) to atjaunošanai līdz labam aizsardzības stāvoklim.
- Par *Natura 2000* teritorijas pārvaldību atbildīgā oficiālā iestāde ir sniegusi pamatotu ziņojumu, ka darbība ir tieši saistīta ar paredzēto teritoriju un vajadzīga tās apsaimniekošanai un ka darbība ir nepārprotami saistīta ar šajā teritorijā pārstāvēto dzīvotņu vai sugu aizsardzības statusa uzturēšanu vai uzlabošanu.

3.1.2. OTRAIS APAKŠPOSMS — plāna vai projekta un tā ietekmes faktoru apraksts

Plāna vai projekta aprakstā jānorāda visi aspekti, kas varētu ietekmēt *Natura 2000* teritoriju — atsevišķi vai kopā ar citiem plāniem vai projektiem.

Jāņem vērā visi projekta ieviešanas posmi, tostarp būvniecība, ekspluatācija un dezekspluatācija.

Attiecībā uz plāniem ir jāsavāc un jāanalizē atbilstoša detalizēta informācija par plānā paredzētajām darbībām un jānoskaidro, vai šādas darbības atsevišķi vai kopā varētu būtiski ietekmēt *Natura 2000* teritorijas, tostarp kopā ar citiem plāniem vai projektiem.

3. izcēlumā ir uzskaitīti plāna vai projekta galvenie elementi, kuri ir jāapzina. Šie elementi kalpo tikai ilustrācijai, tie ir jāpielāgo vai jāpapildina, piemērojot konkrētajai situācijai. Dažu projektu vai plānu gadījumā, iespējams, šie elementi jānosaka katram posmam atsevišķi: būvniecībai, ekspluatācijai un dezekspluatācijai.

3. izcēlums. Plāna vai projekta iepriekšējās izpētes laikā apsveramo elementu piemēri

- Apjoms (piemēram, tieši nepieciešamā zemes platība);
- kopējā ietekmētā platība, ieskaitot platības, kas tiks ietekmētas netieši (piemēram, trokšņa, duļķainības vai vibrācijas rezultātā);
- fiziskās izmaiņas vidē (piemēram, upju gultņu vai citu ūdensobjektu morfoloģijas pārveidošana, meža seguma blīvuma izmaiņas);
- pastāvošās slodzes intensitātes izmaiņas (piemēram, trokšņa, piesārņojuma vai satiksmes intensitātes pieaugums);
- resursu nepieciešamība (piemēram, ūdens ieguve, minerālu ieguve);
- emisijas (piemēram, slāpekļa nosēdumi) un atkritumi (un vai tie nonāks zemē, ūdenī vai gaisā);
- transporta nepieciešamība (piemēram, pievadceļi);
- būvniecības, ekspluatācijas un dezekspluatācijas ilgums utt.;

• termiņi (plāna vai projekta posmu termiņi);• attālumi līdz <i>Natura 2000</i> teritorijām un jo īpaši līdz to elementiem, kuru dēļ teritorijas ir noteiktas par <i>Natura 2000</i> teritorijām;• kumulatīvā ietekme kopā ar citiem projektiem un plāniem.

3.1.3. Trešais apakšposms — plāna vai projekta ietekmēto *Natura 2000* teritoriju apzināšana

Apzinot *Natura 2000* teritorijas, kuras varētu tikt ietekmētas, jāņem vērā visi plāna vai projekta aspekti, kuri varētu ietekmēt tās *Natura 2000* teritorijas, kuras atrodas plāna vai projekta ietekmes zonā. Jāņem vērā visi elementi, kuru dēļ teritorijas ir noteiktas par *Natura 2000* teritorijām (sugas, dzīvotņu veidi) un kuru sastopamība šajās teritorijās ir būtiska, un to aizsardzības mērķi.

Jo īpaši būtu jānosaka:

- visas *Natura 2000* teritorijas, kas ģeogrāfiski pārklājas ar kādu no plāna vai projekta darbībām vai aspektiem kādā no tā posmiem vai kas atrodas blakus plānam vai projektam;
- visas *Natura 2000* teritorijas, kas ir plāna vai projekta iespējamajā ietekmes zonā. *Natura 2000* teritorijas, kuras atrodas plāna vai projekta tuvākajā apkārtnē (vai nedaudz tālāk) un kuras noteikti projekta aspekti varētu ietekmēt netieši, tostarp saistībā dabas resursu (piemēram, ūdens) izmantošanu un dažādiem atkritumu veidiem, vielu emisiju vai enerģiju;
- *Natura 2000* teritorijas, kuras atrodas plāna vai projekta tuvākajā apkārtnē (vai nedaudz tālāk) un kurās ir fauna, kas var pārvietoties uz projekta teritoriju un tad iet bojā vai saskarties ar cita veida ietekmi (piemēram, barošanās vietu zaudēšana vai izplatības areāla samazināšanās);
- *Natura 2000* teritorijas, kuru gadījumā plāns vai projekts var skart to sasaisti vai ekoloģisko nepārtrauktību.

Novērtējamo *Natura 2000* teritoriju izplatība, t. i., zona, kurā ir iespējama plāna vai projekta ietekme, ir atkarīga no plāna vai projekta rakstura un no attāluma, kurā ietekme ir iespējama. Tām *Natura 2000* teritorijām, kas atrodas upes lejtecēs vai mitrājos, kuri barojas no ūdens nesējslāņiem, plāna vai projekta ietekme uz ūdens plūsmām, zivju migrāciju un citiem elementiem var sniegties ļoti tālu. Arī piesārņojošo vielu emisijas ietekme var sniegties ļoti tālu.

Daži projekti vai plāni, kas tieši neskar *Natura 2000* teritorijas, vienalga var tās būtiski ietekmēt, ja tie rada barjeras vai sagrauj ekoloģiskās saiknes. Tas iespējams gadījumos, kad, piemēram, plāni ietekmē tādu ainavu elementus, kas savieno *Natura 2000* teritorijas, vai ja tie var traucēt sugu pārvietošanos vai izjaukt upju vai kokaugiem klātu platību ekosistēmu savienojamību.

Lai noteiktu plāna vai projekta iespējamo ietekmi uz *Natura 2000* teritorijām, ne tikai jāapzina attiecīgās teritorijas, bet arī dzīvotnes un sugas, kuru sastopamība tajās ir būtiska, kā arī konkrētajai teritorijai noteiktie aizsardzības mērķi.

4. izcēlumā sniegti informācijas avotu piemēri, ko varētu izmantot šajā nolūkā.

4. izcēlums. Informācijas avoti, ko var izmantot, lai noteiktu ietekmi uz *Natura 2000* teritoriju

- *Natura 2000* datu standartveidlapa attiecīgajai teritorijai;
- konkrētajai teritorijai noteiktie aizsardzības mērķi (kas ir paredzēti īpaši aizsargājamās dabas teritorijas (ĪADT) noteikšanas aktā vai īpašas aizsargājamās teritorijas (ĪAT) klasifikācijas aktā, vai teritorijas apsaimniekošanas plānā, vai atsevišķā aktā);
- teritorijas apsaimniekošanas plāni (piemēram, plāni, kuri nosaka slodzes un apdraudējumus, kam teritorija ir pakļauta);
- iepriekšēji apsekojumi un uzraudzības dati par attiecīgajām sugām un dzīvotņu veidiem, to izplatību teritorijā un tās tuvumā, aizsardzības statusu, slodzēm un apdraudējumiem, kam tie ir pakļauti;
- teritorijas aktuālās un vecākas kartes;
- esošie zemes izmantošanas plāni un citi attiecīgi plāni;
- esošie teritorijas apsekojumu materiāli;
- esošie hidroģeoloģiskie dati;
- esošie dati par attiecīgajām vielām (piemēram, par slāpekļa nosēdumiem, par novadīto notekūdeņu sastāvu);
- līdzīgu projektu vai plānu ietekmes uz vidi novērtējumi;
- attiecīgi ziņojumi par vides stāvokli;
- kartes un ģeogrāfiskās informācijas sistēmas;
- dokumenti par teritorijas vēsturi utt.

Natura 2000 datu standartveidlapa¹⁷ ietver galvenos datus, kas nepieciešami, lai apzinātu dzīvotnes un sugas, kuru sastopamība attiecīgajā teritorijā ir būtiska un kuras plāns vai projekts varētu ietekmēt, kā arī lai apzinātu pastāvošo slodzi un ietekmi uz teritoriju. Papildu informāciju par attiecīgo teritoriju var atrast, piemēram, *Natura 2000* teritorijas apsaimniekošanas plānā, tādu darbību sarakstā, kuras var izraisīt kaitējumu vai pasliktināšanos, teritorijā esošo dzīvotņu un sugu uzraudzības apskatu rezultātos, kā arī bioģeogrāfiskā, valsts un vietējā mēroga datos no informācijas avotiem par platībām ārpus *Natura 2000* teritorijas.

¹⁷ Sk. skaidrojumus Komisijas Īstenošanas lēmumā 2011/484/ES (2011. gada 11. jūlijs) par formu, kādā sniedzama informācija par *Natura 2000* teritorijām (lēmums, ar ko nosaka datu standartveidlapu formu).

Jānodrošina publiska piekļuve šiem datiem un informācijai, piemēram, izmantojot centrālu datubāzi vai valsts vai reģionālo iestāžu tiešsaistes portālus un tīmekļa vietnes, un šie dati un informācija ir regulāri jāatjauno tā, lai visām ieinteresētajām personām un iestādēm būtu viegli piekļūt tiem.

5. izcēlums. Galvenie informācijas avoti par elementiem, kuru dēļ teritorijas ir noteiktas par Natura 2000 teritorijām

Katrai *Natura 2000* teritorijai ir **datu standartveidlapa**. Tajā ir iekļauta informācija par teritorijā sastopamajām ES aizsargājamajām sugām un dzīvotņu veidiem, un katrai teritorijā sastopamajai sugai un dzīvotnes veidam tā sniedz vispārēju novērtējumu (piešķirot vērtējumu robežās no A līdz D). Tajā ir sniegta informācija par platību, teritorijā sastopamo dzīvotņu reprezentativitāti un aizsardzības statusu, kā arī vispārīgs novērtējums par šīs teritorijas nozīmīgumu attiecīgo dabisko dzīvotņu veidu aizsardzībai. Tajā sniegta informācija par teritorijā sastopamo sugu populācijām, statusu (uzturas pastāvīgi, vairojas, ziemo, migrē) un par šīs teritorijas nozīmīgumu attiecīgajām sugām.

Veidlapā iekļauta arī vispārēja informācija par teritoriju, tostarp:

- teritorijas vispārējs raksturojums, kvalitāte un nozīmīgums;
- neaizsargātība (cilvēku un citas ietekmes radītā slodze uz teritoriju un dzīvotņu un ekosistēmu jutīgums);
- ietekme, kas ir saistīta ar cilvēka veiktajām darbībām un dabiskiem procesiem, kam var būt pozitīva vai negatīva iedarbība uz teritorijas aizsardzību un apsaimniekošanu, kā arī teritorijas proporcionālā daļa, kas ir pakļauta ietekmei;
- par teritorijas apsaimniekošanu atbildīgā struktūra;
- teritorijas apsaimniekošanas plāni un prakse, tostarp tradicionāli veiktās cilvēku darbības;
- teritorijas karte.

Aizsardzības pasākumi un apsaimniekošanas plāni

Īpaši aizsargājamām dabas teritorijām dalībvalstīm ir jāizstrādā aizsardzības pasākumi, kas atbilst šajās teritorijās sastopamo I pielikuma dabisko dzīvotņu veidu un II pielikuma sugu ekoloģiskajām prasībām (Dzīvotņu direktīvas 6. panta 1. punkts). Attiecīgos gadījumos tas var ietvert apsaimniekošanas plānus, kas ir izstrādāti īpaši šīm teritorijām vai iekļauti citos attīstības plānos, un/vai citus normatīvus, administratīvus vai līgumiskus pasākumus.

Gluži tāpat arī īpašām aizsargājamām teritorijām ir jānosaka mērķtiecīgi aizsardzības pasākumi. Ja ir pieejami *Natura 2000* apsaimniekošanas plāni, tie var sniegt informāciju par teritorijas aizsardzības mērķiem, teritorijā esošo sugu un dzīvotņu atrašanās vietu un statusu, to apdraudējumiem un aizsardzības pasākumiem, kas vajadzīgi, lai uzlabotu to aizsardzības stāvokli šajā teritorijā. Visu šo informāciju var izmantot iepriekšējās izpētes un pienācīgā novērtējuma laikā.

Komisijas tīmekļa vietnē, izmantojot *Natura 2000* skatītāju un *Natura 2000* publisko datubāzi, ir pieejami dati un kartes visām ES *Natura 2000* teritorijām: <http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/data/indexen.htm>. Lielākajai

daļai dalībvalstu ir arī publiski pieejama informācija par *Natura 2000* teritorijām un to iezīmēm jeb elementiem. Arī ģeogrāfiskās informācijas sistēmas (ĢIS) var palīdzēt izprast saistību starp plāna vai projekta īpašībām un *Natura 2000* teritorijas konkrētām iezīmēm.

Vairākās valstīs ir pieejami **praktiski rīki un informācijas sistēmas**, kas palīdz noteikt dažādu projektu un plānu iespējamo ietekmi uz *Natura 2000* teritorijām. 6. izcēlumā ir sniegti daži šādu rīku piemēri.

6. izcēlums. Piemēri informācijas sistēmām, kuras palīdz noteikt dažādu projektu un plānu iespējamo ietekmi uz *Natura 2000* teritorijām

Vācija

Informāciju, kas ir nepieciešama, lai novērtētu gandrīz visu veidu projektu iespējamo negatīvo ietekmi, nodrošina Federālās dabas aizsardzības aģentūras informācijas sistēma *FFH-VP- Info*. Tā ietver visaptverošu datubāzi ar informāciju par iespējamiem ietekmes veidiem un sekām konkrētiem dzīvotņu veidiem un sugām; šo informāciju var izmantot iepriekšējas izpētes un pienācīga novērtējuma laikā. Tajā sniegta detalizēta informācija par jutīgumu un ietekmes faktoru iespējamajām sekām gandrīz visām dzīvotnēm un sugām, kuru aizsardzība ir noteikta dabas aizsardzības direktīvās un kuras ir sastopamas Vācijā. Tā ietver arī kontrolesarakstus ikviena ietekmes veida smaguma/nozīmīguma novērtēšanai attiecībā uz dzīvotņu veidiem un sugām.

Sk. <http://ffh-vp-info.de/FFHVP/Page.jsp>.

Īrija

Datu vākšanas atbalstam 1. posmā (iepriekšēja izpēte) un 2. posmā (pienācīgs novērtējums) Īrijā var izmantot lietotni *GeoTool*. Tā ļauj lietotājam izvēlēties punktus kartē un pēc tam noteiktā attālumā no izvēlēta punkta meklēt ĪADT un ĪAT. Lietotājs var izvēlēties attālumu atkarībā no plāna vai projekta iespējamās ietekmes uz vidi. Informācija par *Natura 2000* teritorijām, kuras atrodas izvēlēta rādiusa zonā, ietver sarakstus ar dzīvotnēm un sugām, kuru dēļ teritorijas ir noteiktas par *Natura 2000* teritorijām, un saiti uz vietni ar šīs teritorijas aizsardzības mērķiem.

Sk. <https://gis.epa.ie/EPAMaps/AAGeoTool>.

Nīderlande

Nīderlandes valdība ir sagatavojusi rīku, kas ļauj projekta sākumstadijā ātri novērtēt tā iespējamo ietekmi. Tajā aprakstīts katrs procesa solis gadījumā, ja atļaujas saņemšanas procedūra ietver prasību novērtēt ietekmi uz *Natura 2000* teritorijām vai aizsargājamajām sugām. Rīks palīdz noteikt iespējamo ietekmi uz atsevišķām sugām un dzīvotņu veidiem un sniedz informāciju par sugu un dzīvotņu viedu jutīgumu attiecībā uz dažādām darbībām.

Sk. www.natura2000.nl (zem “routeplanner beschermde natuur” un “effectenindicator Natura 2000-gebieden”).

Beļģija

Beļģijā ir pieejama interaktīva tiešsaistes lietotne, ko var izmantot pirmās iepriekšējas izpētes laikā un ar ko var novērtēt paskābināšanos un eutrofikāciju, kuru izraisa

izgulsnēšanās no gaisa (NO_x un NH₃ izgulsnēšanās, kas ir saistīta, piemēram, ar intensīvo lauksaimniecību, rūpniecisko siltumapgādi, enerģijas ražošanu un mobilitāti). Tas ir ātras diagnostikas rīks, ar ko apzina iespējamo ietekmi. Ja diagnostikas rezultātā tiek rādīts zaļais signāls, nav gaidāma kaitīga ietekme. Ja rīks uzrāda sarkano signālu, iespējama kaitīga ietekme, kuru nepieciešams analizēt detalizētāk pienācīga novērtējuma laikā.

Sk. <https://www.milieuinfo.be/voortoets/>.

Sīkāka informācija un praktiski rīki, ko var izmantot iepriekšējas izpētes un pienācīga novērtējuma laikā, sniegti šo vadlīniju pielikumā (1.1. iedaļā).

3.1.4. Ceturtais apakšposms — novērtē, vai iespējama būtisko ietekmi uz Natura 2000 teritoriju var izslēgt, ņemot vērā šīs teritorijas aizsardzības mērķus

Nākamajā iepriekšējas izpētes apakšposmā novērtē, kāda ir iepriekšējā apakšposmā konstatēto ietekmes veidu rašanās varbūtība un iespējamais būtiskums, ņemot vērā iespējamo kumulatīvo ietekmi kopā ar citiem plāniem vai projektiem.

Būtiskas ietekmes rašanās varbūtības novērtēšana

Šajā gadījumā iespējama būtiska ietekme ir jebkura ietekme, ko plāns vai projekts rada, ko var pamatoti paredzēt un kas negatīvi un būtiski ietekmētu aizsardzības mērķus, kuri ir noteikti *Natura 2000* teritorijā sastopamajām dzīvotnēm un sugām, kuru sastopamība ir būtiska. Ietekme var veidoties gan teritorijā, gan ārpus tās veiktu darbību rezultātā, ietekme var veidoties arī kopā ar citiem plāniem vai projektiem.

Te būtu jāatgādina, ka, ja bez jebkādām pamatotām šaubām nevar izslēgt iespējamu būtisku ietekmi, plānam vai projektam ir jāveic pienācīgs novērtējums saskaņā ar 6. panta 3. punktu (detalizētākai informācijai par iespējamās ietekmes novērtēšanu skatīt b) apakšpunktu 3.2.2. iedaļā).

Seku būtiskums mainīsies atkarībā no tādiem faktoriem kā ietekmes mērogs, veids, pakāpe, ilgums, intensitāte, laiks, varbūtība, kumulatīvā ietekme un attiecīgo dzīvotņu un sugu neaizsargātība.

7. izcēlumā uzskaitīti piemēri rādītājiem, ar ko ietekmes būtiskumu var noteikt kvantitatīvi.

7. izcēlums. Ietekmes būtiskuma rādītāju piemēri

Ietekmes veids	Būtiskuma rādītājs
Dzīvotnes platības	Zaudētās dzīvotnes platība hektāros, zaudētās dzīvotnes procentuālā

samazināšanās	daļa.
Degradācija	Platība (absolūtā izteiksmē un procentuāli), kurā ir pasliktinājušies raksturlielumi, kas tika izmantoti, nosakot sugu un dzīvotņu aizsardzības statusu, kā arī katra raksturlieluma degradācijas apmērs.
Traucējumi	Traucējuma intensitātes pakāpe, ilgums vai noturība, attālums līdz vairošanās vietām.
Sadrumstalošana	Izmaiņas salīdzinājumā ar sākotnējo un vēlamā stāvokli (piemēram, vairāku mazas platības dzīvotņu izveide, nevis vienas lielas dzīvotnes izveide, platība hektāros tai dzīvotnes daļai, kas ir pakļauta malas ietekmei).
Netieša ietekme:	Kādā mērā platība ir pakļauta citiem apdraudējumiem (invazīvas svešzemju sugas, cilvēku un dzīvnieku iespiešanās, citi neseni notikumi).

Nosakot ietekmes būtiskumu, cita starpā var izmantot tādus informācijas avotus kā liecības par līdzīgām darbībām, kas ietekmē teritorijas, kuras ir līdzīgā aizsardzības stāvoklī un kurām ir līdzīgi aizsardzības mērķi un līdzīgi elementi, kuru dēļ teritorija ir noteikta par *Natura 2000* teritoriju, un ekspertu atzinumi, kas balstās uz pieejamo informāciju. Tomēr, tā kā katrs gadījums ir atšķirīgs, ir jāņem vērā vietējie apstākļi. Tādēļ katrs gadījums vienmēr jānovērtē atsevišķi.

Kā tas ir uzsvērts 6. panta vadlīnijās, aspekti, kas ir svarīgi vienā teritorijā, iespējams, nav svarīgi citā teritorijā. Piemēram, nelielai teritorijai, kurā ir reti sastopamas orhidejas dzīvotne, simts kvadrātmetru zudums var būt nozīmīgs, bet lielai stepes teritorijai līdzīgas platības zudums var būt nenozīmīgs, ja tas neietekmē teritorijas aizsardzības mērķu sasniegšanu.

Plānu gadījumā šajā posmā, iespējams, būs grūti novērtēt visu iespējamo ietekmju veidu mērogu un būtiskumu atsevišķām teritorijām, tas būs atkarīgs no plāna detalizācijas pakāpes un no tā, cik detalizēta ir informācija par dažādiem plāna aspektiem un elementiem. Tomēr, neskatoties uz to, ir iespējams novērtēt būtiskas ietekmes uz *Natura 2000* teritoriju rašanās **varbūtību**, piemēram, ņemot vērā plāna vai projekta veidu un tā iespējamo ietekmes zonu.

Tādēļ plāniem iepriekšēja izpēte jāveic pietiekami piesardzīgi (bez pamatotām šaubām) un ievērojot piesardzības principu tā, lai neizslēgtu elementus vai darbības, kuras varētu ietekmēt *Natura 2000* teritoriju, un tādējādi nodrošinātu, ka tās tiek analizētas detalizētāk pienācīga novērtējuma laikā.

Attiecībā uz **ietekmes mazināšanas pasākumu**¹⁸ novērtēšanu jānorāda, ka attiecībā uz 6. panta 3. punkta procedūras ieviešanu Tiesa lēma šādi: “lai noteiktu, vai vēlāk ir jāveic atbilstošs plāna vai projekta ietekmes uz attiecīgo teritoriju novērtējums, iepriekšējās izpētes posmā nav jāņem vērā pasākumi, kas ir vērsti uz šī plāna vai šī projekta kaitīgās ietekmes uz šo teritoriju novēršanu vai samazināšanu” (lieta C-323/17).

¹⁸ Sk. <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-323/17>.

Tomēr projektu attīstītāji dažkārt projektus var izstrādāt tā, lai tie jau sākotnēji samazinātu iespējamo ietekmi vai nodrošinātu, ka tādas nav. To var panākt, izmantojot labākos pieejamos tehniskos paņēmienus vai piemērojot preventīvus pasākumus, tostarp normatīvus pasākumus (piemēram, nosakot zonas, kurās aizliegts iekļūt), kuri ir noteikti, piemēram, konkrētai nozarei paredzētos normatīvos aktos, *Natura 2000* apsaimniekošanas plānos vai teritoriālajos plānos / zonējumos.

Pretēji plānā vai projektā noteiktajiem konkrētajiem ietekmes mazināšanas pasākumiem, kurus nedrīkst ņemt vērā iepriekšējas izpētes posmā, šādos vispārējos projekta elementus var ņemt vērā iepriekšējas izpētes posmā. Šādi elementi ir skaidri jānorāda projekta aprakstā. Kā tas ir aprakstīts 3.2.5. iedaļā, konkrētus ietekmes mazināšanas pasākumus, piemēram, zaļo tiltu izveidi, kas ļauj pārvietoties sugām, kuru aizsardzībai attiecīgā teritorija noteikta, apsver tikai pienācīga novērtējuma laikā, it īpaši, ja šos pasākumus nosaka kompetentā iestāde.

Iespējamās kumulatīvās ietekmes novērtēšana kopā ar citiem plāniem un projektiem

Iepriekšējas izpētes laikā plāna vai projekta iespējamās būtiskās ietekmes rašanās varbūtību novērtē *atsevišķi vai kopā ar citiem projektiem vai plāniem*. Parasti šādas **kumulatīvās ietekmes** novērtējums iepriekšējas izpētes posmā nav tik detalizēts kā tās novērtējums pienācīga novērtējuma posmā. Taču jebkurā gadījumā ir jāapzina visi citi plāni vai projekti, kas kopā ar novērtējamo plānu vai projektu varētu izraisīt kumulatīvo ietekmi.

Attiecībā uz nosacījumu “kopā” iepriekšējā izpētē ir jāapzina visi citi plāni un projekti, kas varētu ietekmēt tās pašas *Natura 2000* teritorijas, un pēc tam jānovērtē to iespējas radīt būtisku ietekmi kopā ar novērtējamo plānu vai projektu. Ja šī analīze neļauj nonākt pie galīgiem secinājumiem, ir vismaz jāapzina visi citi attiecīgie plāni un projekti, kuri būtu jāanalizē detalizētāk pienācīgā novērtējuma laikā.

Kumulatīvās ietekmes novērtēšana iepriekšējas izpētes posmā

Vairāku seku virkne, kas, atsevišķi ņemtas, ir nelielas, visas kopā var radīt būtisku ietekmi. Novērtējot iespējamo būtisko ietekmi, ir jāizskata arī kombinācija ar citiem plāniem un/vai projektiem, lai attiecīgā plāna vai projekta izvērtēšanā ņemtu vērā kumulatīvo ietekmi.

*Noteikums par kombinētās ietekmes novērtēšanu attiecas uz citiem plāniem vai projektiem, kas jau **ir pabeigti, ir apstiprināti, bet nav pabeigti, vai ir ierosināti** (t. i., par kuriem ir iesniegts pieteikums sniegt apstiprinājumu vai dot piekrišanu). Turklāt ir svarīgi norādīt, ka kumulatīvās ietekmes novērtējums **ietver ne tikai līdzīgus plānus vai projektus tajā pašā darbības nozarē**. Novērtējumā ir jāņem vērā visi citi plānu vai projektu veidi, kuriem var būt būtiska ietekme kopā ar izvērtējamo plānu vai projektu.*

*Līdzīgi novērtējumā jāņem vērā ne tikai kumulatīvā ietekme starp projektiem vai starp plāniem, bet arī **starp projektiem un plāniem (un otrādi)**. Piemēram, jauns projekts lielas maģistrāles būvniecībai kādā teritorijā var pats par sevi neietekmēt šo teritoriju,*

bet, izvērtējot tā ietekmi kopā ar jau apstiprinātu dzīvojamo māju būvniecības plānu tajā pašā teritorijā, kopējā ietekme var būt pietiekami liela, lai uz teritoriju tā būtu negatīva. No otras puses, tāda plāna novērtējums, kuram pašam nav būtiskas ietekmes uz Natura 2000 teritoriju, var mainīties, ja to izvērtē kombinācijā ar ierosinātiem vai apstiprinātiem lieliem attīstības projektiem, kas nav iekļauti šajā plānā.

Papildu informācija ir sniegta 6. panta vadlīniju 4.5.3. iedaļā.

Ne vienmēr būs vienkārši iegūt informāciju par citiem plāniem un projektiem, kuri kopā var radīt kumulatīvu ietekmi uz *Natura 2000* teritoriju. Tam ļoti labi kalpo datubāzes un informācijas sistēmas, kas var nodrošināt šādu informāciju par izvēlēto teritoriju, un dažās valstīs tās jau ir pieejamas vai tiek izstrādātas¹⁹. Lai apzinātu iespējamo kumulatīvo ietekmi, var izmantot arī esošās datubāzes, ar kuru palīdzību iedzīvotāji tiek informēti par plānu un projektu stratēģiskajiem vides novērtējumiem (SVN) un ietekmes uz vidi novērtējumiem (IVN)²⁰.

Jebkurā gadījumā būtu jākonsultējas ar (vides vai nozaru) kompetentajām iestādēm, kurām būtu jāvar sniegt informāciju par citiem plāniem/projektiem, kas jāņem vērā iepriekšējās izpētes laikā.

2. tabulā ir apkopoti galvenie apakšposmi kumulatīvās ietekmes uz *Natura 2000* teritoriju novērtēšanai.

2. tabula. Kumulatīvās ietekmes novērtēšana

Novērtēšanas apakšposmi	Veicamā darbība
Novērtējamās platības ģeogrāfiskās robežas un novērtējuma īstenošanas laika noteikšana	Definēt kumulatīvās ietekmes novērtējuma robežas; jāņem vērā, ka šīs robežas dažādiem ietekmes veidiem var atšķirties (piemēram, ietekme uz ūdens resursiem, troksnis) un ka tās var aptvert arī attālas vietas (ārpus teritorijas).
Visu to projektu/plānu apzināšana, kas var darboties kombinācijā	Apzināt visus iespējamās ietekmes cēloņus, ko rada izvērtējamais plāns vai projekts, kā arī visus citus cēloņus apkārtējā vidē un jebkādu citu ietekmi, ko varētu radīt citi ierosinātie plāni vai projekti; plāna vai projekta ieviešanas termiņi un posmi.
Ietekmes apzināšana	Apzināt ietekmes veidus (piemēram, troksnis, ūdens resursu samazināšanās, ķīmisko vielu emisija), kas varētu ietekmēt jutīgas teritorijas struktūru un funkcijas.

¹⁹ Piemēram, Vācijas datubāze un informācijas sistēma, kas paredzēta, lai novērtētu saderību ar Dzīvotņu direktīvu Ziemeļreīnā-Vestfālēnē: <http://ffh-vp.naturschutzhinformatoren.nrw.de/ffh-vp/de/start>.

²⁰ Piemēram, Čehijā ir pieejama informācijas sistēma, kas ietver datubāzi ar plāniem un projektiem, kuriem ir pabeigts ietekmes uz vidi novērtējums vai stratēģiskais vides novērtējums, tostarp arī tiem, uz kuriem attiecas prasība par pienācīgo novērtējumu: <https://portal.cenia.cz/eiasea/view/eia100cr>; <https://portal.cenia.cz/eiasea/view/SEA100konceptce>.

ietekmes ceļu apzināšana	Apzināt visus iespējamās ietekmes ceļus ²¹ (piemēram, ar ūdeni, gaisu; ietekmes akumulācija ilgākā laikā vai ģeogrāfiski). Pārbaudīt teritorijas apstākļus, lai noteiktu, vai tās struktūras un funkciju jutīgie aspekti ir pakļauti riskam.
Prognoze	Prognozēt apzinātās iespējamās kumulatīvās ietekmes mērogu/pakāpi.
Novērtējums	Paskaidrot, vai ir gaidāms, ka iespējamā kumulatīvā ietekme būs būtiska, ņemot vērā informāciju, kas tika iegūta <i>būtiskuma novērtējuma</i> laikā.

Ja teritorijā aizsargājamajai dzīvotnei vai sugai aizsardzības stāvoklis jau ir nelabvēlīgs vai ja tiek pārsniegtas ietekmes kritiskās robežvērtības dzīvotņu vai sugu īpašajiem raksturlielumiem (vai ja teritorija ir pakļauta kumulatīvai ietekmei, kas radīs jebkuru no šīm situācijām), ikviens jauns plāns vai projekts — atsevišķi vai kopā — radīs papildu ietekmi un varētu būtiski ietekmēt *Natura 2000* teritoriju.

3.1.5. Secinājumi: uz iepriekšējas izpētes rezultātiem balstīts lēmums

Lēmumam par to, vai plāns vai projekts varētu būtiski ietekmēt *Natura 2000* teritoriju, būs praktiskas un juridiskas sekas. Plānus un projektus, par kuriem bez jebkādām pamatotām šaubām var uzskatīt, ka tiem, visticamāk, nebūs būtiskas ietekmes, var izskatīt, nepiemērojot pārējās 6. panta 3. punktā minētās darbības.

Gluži tāpat kā pienācīgā novērtējuma gadījumā, arī iepriekšējas izpētes posmu noslēdz ar kompetentās iestādes rakstisku pamatotu lēmumu, tādējādi nodrošinot, ka tiek reģistrēts attiecīgā secinājuma pamatojums. Sagatavojot secinājumus, jāņem vērā arī par *Natura 2000* teritorijas apsaimniekošanu atbildīgās struktūras viedoklis.

Lēmumam ir arī jābūt publiski pieejamam. Lai gan direktīva to skaidri nenosaka, Tiesa ir atzinusi, ka sabiedrības līdzdalība ir nepieciešama arī 6. panta 3. punktā noteiktās iepriekšējas izpētes laikā (spriedums lietā C-243/15, 46.–49. punkts). Turklāt Tiesa ir atzinusi NVO tiesības apstrīdēt iestāžu lēmumus, kas pieņemti par iepriekšēju izpēti (lieta C-243/15, 56.–61. punkts).

Pienācīgs novērtējums būs jāveic pat tad, ja pastāv vien iespēja, ka teritorija tiks pakļauta būtiskai ietekmei; tādēļ šo lēmumu var pieņemt vai nu pēc plāna vai projekta rūpīgas pārbaudes, vai arī pamatojoties uz vienkāršu analīzi gadījumos, kad jau tiek prognozēts, ka varētu būt būtiska ietekme (ņemot vērā plāna vai projekta veidu, apjomu vai mērogu, *Natura 2000* teritorijas īpašības vai tādēļ, ka pastāv liela iespēja,

²¹ To veicot, var izmantot modeli “avots-ceļš-receptors”.

ka ietekme veidosies kopā ar citiem plāniem vai projektiem). Tas ļaus pēc iespējas ātri uzsākt pienācīgo novērtējumu.

Šaubu gadījumā, t. i., ja, balstoties uz pieejamo informāciju, nav iespējams izslēgt plāna vai projekta iespējamu būtisku ietekmi uz *Natura 2000* teritoriju vai nu atsevišķi, vai kopā ar citiem plāniem vai projektiem, plānam vai projektam ir jāveic pienācīgs novērtējums.

Vēlams, ka lēmumā par iepriekšēju izpēti tiek sniegtas norādes par to, kāds ir pēc iepriekšējas izpētes veicamā pienācīgā novērtējuma apjoms, un par iespējamo būtisko ietekmi, kas tajā būtu jāanalizē.²² Plāna gadījumā būtu jāiekļauj visas *Natura 2000* teritorijas, kuras attiecīgais plāns varētu ietekmēt.

8. izcēlumā sniegts iepriekšējas izpētes analīzes modelis.

8. izcēlums. Iepriekšējas izpētes analīzes modelis

Plāna vai projekta kopsavilkums un galvenie aspekti, kas varētu radīt ietekmi

Plāna vai projekta mērķi un tā būtiskākās īpašības / galvenās darbības dažādos posmos (piemēram, būvniecība, ekspluatācija un dezekspluatācija — atkarībā no nepieciešamības).

Kopsavilkums par *Natura 2000* teritorijām un to galvenajiem elementiem

Dzīvotnes un sugas, kuru dēļ attiecīgās teritorijas noteiktas par *Natura 2000* teritorijām, un to aizsardzības mērķi.

Apraksts par plāna vai projekta atsevišķiem aspektiem, kuri varētu ietekmēt *Natura 2000* teritorijas, tostarp:

- apjoms un mērogs;
- attālums līdz *Natura 2000* teritorijai;
- nepieciešamā zemes platība (tieši un netieši);
- resursu nepieciešamība (piemēram, ūdens ieguve, augsnes rakšanas darbi / minerālu ieguve);
- emisija (nosēžoties augsnē, ūdenī vai gaisā);
- transporta nepieciešamība;
- būvniecības, ekspluatācijas un dezekspluatācijas ilgums un laiks;
- ietekmes faktori (piemēram, troksnis, slāpekļa nosēdumi, duļķainība).

Apraksts par iespējamo ietekmi uz *Natura 2000* teritorijām, ņemot vērā konkrētos aizsardzības mērķus, kas noteikti elementiem, kuru dēļ teritorijas noteiktas par *Natura 2000* teritorijām, tostarp:

- dzīvotņu platības samazināšanās, degradācija vai sadrumstalošanās;
- traucējumi sugām, sugu populāciju lieluma un blīvuma samazināšanās;
- tādu ekoloģisko funkciju un/vai iezīmju izmaiņas, kuras ir nepieciešamas dzīvotņu un sugu ekoloģiskajām prasībām (piemēram, ūdens daudzums un kvalitāte);

²² Sk. 3.2.1. iedaļu par tvēruma noteikšanu.

- traucējumi galvenajām savstarpējām saiknēm, kas nosaka teritorijas struktūru un funkcijas.

Apraksts par iespējamo ietekmi, kas veidojas kopā ar citiem plāniem vai projektiem:

- kumulatīvajā ietekmē apsveramie ietekmes faktori;
- to projektu saraksts un apraksts, kuri varētu būt nozīmīgi kumulatīvās ietekmes radīšanā;
- kumulatīvās ietekmes pakāpes un būtiskuma novērtējums, ņemot vērā konkrētajai teritorijai noteiktos aizsardzības mērķus.

Būtiskuma novērtēšanas kritēriji un būtiskuma rādītāji, ņemot vērā konkrētajai teritorijai noteiktos aizsardzības mērķus, piemēram:

- dzīvotņu zudumi (absolūtā un relatīvā izteiksmē), dzīvotņu struktūras izmaiņas;
- sugu populāciju izstumšanas risks, traucējumu mērogs, sugu izplatības areāla, barošanās un patvēruma vietu samazināšanās, izmaiņas labvēlīgos vairošanās apstākļos;
- ietekmēto dzīvotņu un sugu nozīmīgums, t. i., to reprezentativitāte un vietējā dažādība;
- teritorijas nozīmīgums (piemēram, izplatības areāla robeža noteiktām dzīvotnēm un sugām, kalpo kā pārvietošanās saliņa, nepieciešama ekoloģiskās sasaistes nodrošināšanai);
- ekoloģisko funkciju traucējumi vai izmaiņas;
- teritorijas galveno ekoloģisko iezīmju izmaiņas (piemēram, ūdens kvalitāte).

Secinājumi: pamatojoties uz iepriekš minēto informāciju, apraksts par plāna vai projekta aspektiem vai aspektu kombinācijām, kas varētu izraisīt būtisku ietekmi, un par tiem aspektiem, par kuriem ietekmes raksturs vai mērogs nav zināms.

Iespējama būtiska ietekme: ☐ Nē ☐ Jā vai nav noteikti zināms

3.2. Otrais posms: pienācīgs novērtējums

Attiecīga [pienācīga] novērtējuma mērķis ir novērtēt plāna vai projekta ietekmi uz teritoriju atsevišķi vai kopā ar citiem plāniem vai projektiem, ņemot vērā šīs teritorijas saglabāšanas [aizsardzības] mērķus.

Secinājumiem būtu jāļauj kompetentajām iestādēm pārliecināties par to, vai plāns vai projekts nevēlami neietekmēs attiecīgās teritorijas integritāti [viengabalainību]. Tāpēc attiecīgā [pienācīgā] novērtējumā īpaši jāpievēršas sugām un/vai dzīvotnēm, kuru dēļ ir noteikta Natura 2000 teritorija.

6. panta vadlīniju 4.6.1. iedaļa.

Pienācīgo novērtējumu veic gan projektiem, gan plāniem. To var saskaņot ar citiem vides novērtējumiem vai iekļaut citos vides novērtējumos, piemēram, projektu ietekmes uz vidi novērtējumos (IVN), plānu un programmu stratēģiskajos vides novērtējumos (SVN) un Ūdens pamatdirektīvas kontekstā veiktajos novērtējumos (sk. 5.2. iedaļu).

Līdzīgi kā IVN un SVN, plāna vai projekta attīstītājs parasti iesniedz pienācīgā novērtējuma ziņojumu pārbaudei kompetentajai iestādei. Ja novērtējumā tiek

konstatēta negatīva ietekme vai šādas ietekmes varbūtība, šī posma laikā attīstītājs var piedāvāt ietekmes mazināšanas pasākumus, lai mazinātu ietekmi.

Tad kompetentās iestādes pienākums ir pārliecināties, vai plāns vai projekts neizjauks attiecīgās teritorijas viengabalainību un tādējādi — vai plānu vai projektu var apstiprināt vai nē. Kompetentā iestāde var arī noteikt apstiprināšanas nosacījumus un vajadzības gadījumā pirms tam uzzināt plašas sabiedrības viedokli. Papildu informācija par konsultācijām pienācīgā novērtējuma laikā ir sniegta 3.2.7. iedaļā.

Novērtēšanas process ietver informācijas apkopošanu no dažādām ieinteresētajām personām, tostarp valsts, reģionālajām un vietējām dabas aizsardzības iestādēm, zinātnes ekspertiem un NVO, un šīs informācijas izvērtēšanu. Kompetentā iestāde var izmantot projekta vai plāna attīstītāja iesniegto informāciju arī, lai apspriestos ar iekšējiem un ārējiem ekspertiem un citām ieinteresētajām personām.

Kompetentajai iestādei var nākties arī pieprasīt papildu informāciju, lai nodrošinātu, ka galīgais novērtējums ir pēc iespējas vispusīgāks un objektīvāks. Jāatgādina, ka pienācīgajam novērtējumam ir jābūt pietiekami sīki izstrādātam un pamatotam, lai pierādītu negatīvas ietekmes *neesamību*, ņemot vērā attiecīgajā jomā pieejamos labākos zinātniskos atzinumus.

Apkopojot jānorāda, ka pienācīgs novērtējums ietver šādas darbības:

1. informācijas apkopošana par plānu vai projektu un par attiecīgajām *Natura 2000* teritorijām;
2. plāna vai projekta ietekmes novērtēšana — atsevišķi vai kopā ar citiem plāniem un projektiem —, ņemot vērā teritorijas aizsardzības mērķus;
3. noteikšana, vai plāns vai projekts var izjaukt teritorijas viengabalainību;
4. ietekmes mazināšanas pasākumu (tostarp to uzraudzības) apsvēršana.

Šīs darbības var nākties īstenot iteratīvi, dažas no tām pārskatot, ja to prasa nākamajās darbībās iegūtie rezultāti. Katra darbība ir aprakstīta turpmākajās iedaļās. Citi jautājumi, piemēram, sabiedriskā apspriešana un pienācīgā novērtējuma kvalitātes nodrošināšana, aplūkoti šīs nodaļas beigās.

3.2.1. Pirmais apakšposms — INFORMĀCIJAS APKOPOŠANA PAR PROJEKTU UN PAR ATTIECĪGAJĀM NATURA 2000 TERITORIJĀM

Pienācīgajam novērtējumam nepieciešamā informācija ietver to *Natura 2000* teritoriju aprakstu, kuras varētu tikt ietekmētas, sugas un dzīvotnes, kuru sastopamība teritorijā ir būtiska (sauktas arī par elementiem, kuru dēļ teritorija ir noteikta par *Natura 2000* teritoriju), to aizsardzības mērķus, kā arī plāna vai projekta aprakstu un aprakstu par plāna vai projekta iespējamo ietekmi uz teritorijas aizsardzības mērķiem. Iespējams, ka daļa no šīs informācijas jau tika apkopota iepriekšējās izpētes posmā, bet parasti pienācīgajam novērtējumam ir nepieciešama detalizētāka informācija.

Saskaņā ar IVN direktīvas 5. panta 2. punktu un SVN direktīvas 5. panta 4. punktu pēc attīstītāja pieprasījuma kompetentā iestāde nosaka ietekmes uz vidi novērtējumā iekļaujamās informācijas apjomu jeb ietekmes uz vidi novērtējuma tvērumu (**tvēruma noteikšana**). Tvērumu nosaka, lai apzinātu tos elementus, kuri būtu jāiekļauj vides novērtējuma ziņojumā, ko sagatavo attīstītājs un ko iesniedz kompetentajai iestādei. Tvērums jānosaka jo īpaši, lai palīdzētu apzināt vissvarīgākos analizējamās jautājumus, tā, lai tie tiktu aplūkoti detalizētāk.²³

Tvēruma noteikšana būs atkarīga no plāna vai projekta un attiecīgajām teritorijām. Taču parasti tā ietver teritorijas aprakstu, plāna vai projekta aprakstu un plāna vai projekta iespējamās ietekmes uz teritoriju noteikšanu, ņemot vērā teritorijas aizsardzības mērķus. Neatkarīgi no tā, vai pienācīgais novērtējums tiek vai netiek iekļauts IVN/SVN, nosakot tvērumu, ir jānorāda teritorijas bāzes apstākļi jeb atsaucies stāvoklis (t. i., stāvoklis, kādā ir aizsargājamās dzīvotnes un sugas, kuru sastopamība attiecīgajā teritorijā ir būtiska, konkrētajai teritorijai noteiktie aizsardzības mērķi, kā arī citi elementi, kas nosaka tās viengabalainību, un teritorijas nozīmīgums, ņemot vērā *Natura 2000* tīkla vienotību), kas būs jāapzina un jāanalizē pienācīgā novērtējuma laikā, analīzei nepieciešamā detalizācijas pakāpe, metodes, kritēriji būtiskuma noteikšanai, ietekmes mazināšanas pasākumu veidi, apsveramie alternatīvie risinājumi utt.

IVN direktīvas (Direktīva 2011/92/ES, kas grozīta ar Direktīvu 2014/52/ES) 5. panta 2. punkts

Ja attīstītājs to pieprasa, kompetentā iestāde, ņemot vērā attīstītāja sniegto informāciju, jo īpaši par projekta specifiskajām īpašībām, tostarp par tā atrašanās vietu un tehnisko raksturojumu, un tā iespējamo ietekmi uz vidi, sniedz atzinumu par tās informācijas apjomu un detalizācijas pakāpi, kas attīstītājam jāiekļauj ietekmes uz vidi ziņojumā saskaņā ar šā panta 1. punktu. Kompetentā iestāde pirms atzinuma sniegšanas apspriežas ar 6. panta 1. punktā minētajām iestādēm.

Dalībvalstis var arī pieprasīt, lai kompetentās iestādes sniedz atzinumu, kā minēts pirmajā daļā, neatkarīgi no tā, vai attīstītājs to pieprasa.

SVN direktīvas (Direktīva 2001/42/EK) 5. panta 4. punkts

Pieņemot lēmumu par vides pārskatā iekļaujamās informācijas detalizācijas apjomu un pakāpi, apspriežas ar 6. panta 3. punktā minētajām iestādēm.

Datu apkopošanas, apsekojumu un pētījumu mērogs un detalizācijas pakāpe būs atkarīga no projekta un no ietekmētās(-ajām) teritorijas(-ām). Tādēļ katrā konkrētajā gadījumā jāpieņem situācijai piemērotākais lēmums. To varētu ietekmēt, piemēram, projekta un teritorijas sarežģītība, kā arī teritorijas nozīmīgums sugām un dzīvotnēm, kuru aizsardzībai tā ir noteikta. To ietekmēs arī informācija, kas jau ir pieejama par teritoriju, sugām un dzīvotnēm, kuru sastopamība tajā ir būtiska, kā arī informācija no iepriekš veiktiem novērtējumiem utt.

²³ Eiropas Komisija "Environmental Impact Assessment of Projects, Guidance on Scoping", (Projektu ietekmes uz vidi novērtējums. Vadlīnijas tvēruma noteikšanai) 2017. gads.

Saskaņota un augstas kvalitātes ģeogrāfiskā informācija parasti atvieglo attīstītāju, iestāžu un ieinteresēto personu darbu, un tā ir īpaši svarīga pārrobežu projektiem un attiecībā uz pārrobežu ietekmi. Piemēram, ja projekts ietekmē pārrobežu upju baseinu vai ja iekārta varētu radīt pārrobežu piesārņojumu, jānodrošina, ka šādas ietekmes noteikšanai, novērtēšanai un mazināšanai tiek izmantoti vienoti standarti. Piemēram, ES INSPIRE direktīva (ar ko izveido Telpiskās informācijas infrastruktūru Eiropas Kopienā) paredz nodrošināt piekļuvi šādiem vienotiem datiem un to izmantošanu.²⁴

3. tabulā sniegts orientējošs kontROLSaraksts par pienācīgajā novērtējumā iekļaujamo atsaucē informāciju, un 4. tabula sniedz piemēru par to, kāda informācija būtu jāapkopo, novērtējot plānu un projektu ietekmi uz *Natura 2000*.

²⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2007/2/EK (2007. gada 14. marts), ar ko izveido Telpiskās informācijas infrastruktūru Eiropas Kopienā (INSPIRE) (OV L 108, 25.4.2007., 1. lpp.).

3. tabula. Orientējošs kontROLSaraksts par pienācīgajā novērtējumā iekļaujamo atsaucē informāciju

Atsauces informācija par Natura 2000 teritorijām un to elementiem	Informācijas avoti	Kur informācija ir pieejama
Natura 2000 teritoriju aizsardzības mērķi. Teritorijām noteiktie aizsardzības pasākumi. Zemes izmantošana, teritorijās aizliegtās un atļautās darbības. Teritorijās apzinātie galvenie apdraudējumi un slodze. Natura 2000 teritoriju kartes (kurās norādītas teritoriju robežas un attiecīgo elementu atrašanās vietas).	Natura 2000 datu standartveidlapas Likumdošanas akti, ar ko noteikta ĪADT vai ĪAT Apsaimniekošanas plāni vai citi ar teritorijas apsaimniekošanu saistīti dokumenti/instrumenti (noteikumi, līgumi, vienošanās)	Valsts vai reģionāla mēroga tiešsaistes portāli Oficiālie vēstneši Dabas aizsardzības iestādes/aģentūras Natura 2000 skatītājs²⁵ Natura 2000 datubāze²⁶ Nacionālās datubāzes
Teritorijā sastopamo dzīvotņu veidi un sugas un to stāvoklis: aizsardzības pakāpe, reprezentativitāte utt. Teritoriju nozīmīgums tajā sastopamajām dzīvotnēm un sugām. Svarīgākās ekoloģiskās prasības, dzīvotņu veidu un sugu neaizsargātība un jutīgums.	Natura 2000 datu standartveidlapas Teritoriju apsaimniekošanas plāni Teritoriju noteikšanas akti Valsts/reģionāla/vietēja mēroga ar likumu noteiktie dabas aizsardzības plāni un politika Sugu un dzīvotņu aizsardzības rīcības plāni Aktuālās un vēsturiskās kartes, apsekojumi Ekspertu sniegta informācija	Valsts vai reģionāla mēroga tiešsaistes portāli Natura 2000 skatītājs Natura 2000 datubāze Nacionālās datubāzes Kompetentās iestādes Pieejamā literatūra Zinātniskās iestādes

²⁵ <http://natura2000.eea.europa.eu/>

²⁶ Eiropas Natura 2000 teritoriju datubāzē apkopo datus, ko dalībvalstis iesniedz Eiropas Komisijai. Lai tajā iekļautu dalībvalstu nacionālajās datubāzēs veikto saturu atjauninājumus, parasti Eiropas datubāzi atjaunina reizi gadā. Tā ir pieejama tīmekļa vietnē <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/natura-10>.

Dzīvotņu un sugu aizsardzības statuss, tendences, to galvenie apdraudējumi un slodze (attiecīgajā biogeogrāfiskajā reģionā un valsts mērogā).	Saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 17. pantu un Putnu direktīvas 12. pantu sagatavotie valsts ziņojumi par aizsardzības statusu.	Tiešsaistes ziņojumi ²⁷
Atsauces informācija par projektu/plānu	Informācijas avoti	Kur informācija ir pieejama
Plāna vai projekta pilnīgs raksturojums: kopējā platība, ko projekts ietekmē, projekta darbības, emisija, dabas resursu izmantošana, posmi, ieviešanas laika grafiks utt. Plāna vai projekta saistība ar <i>Natura 2000</i> teritoriju (piemēram, attālums vai ietekmes ceļi).	Plāna vai projekta dokumentācija (rasējumi, kartes utt.) Kartes, ĢIS	Projekta/plāna virzītājs <i>Natura 2000</i> skatītājs
Citu (ieviestu, apstiprinātu vai ierosinātu) tādu plānu vai projektu raksturojums, kuri kopā ar novērtējamo projektu varētu radīt kombinētu vai kumulatīvu ietekmi uz <i>Natura 2000</i> teritorijām.	Datubāzes, piemēram, ar SVN/IVN, plānu/projektu pienācīgajiem novērtējumiem, reģionālajiem vai pašvaldību plāniem, plānošanas pieteikumi vietējām pašvaldībām	Kompetentās iestādes Tiešsaistes platformas
Informācija par pārējiem novērtējumiem, kas ir nepieciešami, lai projekts saņemtu piekrišanu vai lai plānu apstiprinātu.	Valsts tiesību akti	Kompetentās iestādes Oficiālie vēstneši
Organizācijas, kas piedalās vai uz ko attiecas plāna vai projekta nozare/darbība.	Nozares organizācijas/asociācijas	Projekta/plāna attīstītājs Kompetentās iestādes
Līdzīgu plānu vai projektu novērtējumi.	IVN un SVN ziņojumi, pienācīgā novērtējuma ziņojumi un citas dokumentētas liecības par agrāk novērtētiem līdzīgiem plāniem vai projektiem	Oficiālie vēstneši Kompetentās iestādes, attiecīgās aģentūras un citas struktūras

²⁷ <https://nature-art17.eionet.europa.eu/article17/>

4. tabula. Informācija, kas jāapkopo, novērtējot plānu un projektu ietekmi uz *Natura 2000* teritorijām (vadlīnijas Spānijā)

Elementi	Mērogs	Apkopojamā informācija
<i>Natura 2000</i> teritorijas	Dzīvotne	Vispārīgi ▪ kods, nosaukums, prioritātes raksturojums; ▪ raksturīgās sugas; ▪ struktūras un funkciju attiecīgie rādītāji un ekoloģiskās prasības.
		Bioģeogrāfiskais reģions (valsts mērogs) ▪ dzīvotnes aizsardzības statuss bioģeogrāfiskajā reģionā (valsts mērogs); ▪ teritorijas nozīmīgums un loma dzīvotnes aizsardzībā.
		<i>Natura 2000</i> teritorija ▪ teritorijā sastopamās dzīvotnes aizsardzības pakāpe un reprezentativitāte; ▪ teritorijā sastopamajai dzīvotnei noteiktais aizsardzības mērķis; ▪ dzīvotnes izplatība teritorijā (tostarp arī karte), dzīvotnes platības procentuālā daļa (valsts/reģionālā mērogā); ▪ slodze, apdraudējumi un ietekme, kam ir pakļauta teritorijā sastopamā dzīvotne; ▪ neaizsargātība attiecībā uz projekta iespējamo ietekmi.
	Suga	Vispārīgi ▪ kods, nosaukums, prioritātes raksturojums, aizsardzības statuss reģionā/valstī; ▪ ekoloģiskās prasības un sugas populācijas dinamiku ietekmējošie faktori.
		Bioģeogrāfiskais reģions (valsts mērogs) ▪ sugas aizsardzības statuss bioģeogrāfiskajā reģionā (valsts mērogs); ▪ teritorijas nozīmīgums un loma sugas aizsardzībā.
		<i>Natura 2000</i> teritorija ▪ teritorijā sastopamās sugas aizsardzības stāvoklis; ▪ teritorijā sastopamajai sugai noteiktais aizsardzības mērķis; ▪ sugas izplatība teritorijā un teritorijas izmantošana (tostarp arī norādot kartē); ▪ teritorijā sastopamās populācijas un tendences; populācijas procentuālā daļa, salīdzinot ar visu valsti/reģionu;

			▪ pastāvošā slodze un apdraudējumi, kam ir pakļauta teritorijā sastopamā suga; ▪ sugas neaizsargātība pret iespējamo ietekmi (piemēram, jutīgums attiecībā pret traucējumiem).
Natura 2000 tīkla vienotībai būtiskās ainavas iezīmes	Biogeogrāfiskais reģions (valsts mērogs)		▪ veids (ekoloģiskais koridors, pārvietošanās salīna utt.); ▪ ekoloģiski saistītās <i>Natura 2000</i> teritorijas vai citas teritorijas vai sasaiste ar tām (tostarp arī norādot kartē); ▪ sugas (vai dzīvotnes), kam tas ir nepieciešams, un nozīmīgums to aizsardzībā; ▪ slodze, apdraudējumi un ietekme, kam attiecīgā iezīme ir pakļauta; ▪ neaizsargātība attiecībā uz projektu un iespējamā ietekme.

Pārņemts no: Ieteikumi par informāciju, kas būtu jāiekļauj valsts administrācijas IVN dokumentos Spānijā, lai pienācīgajā novērtējumā novērtētu projektu ietekmi uz *Natura 2000* tīklu (Lauksaimniecības, zivsaimniecības, pārtikas un vides ministrija, 2018. gads). Pieejams vietnē <https://www.miteco.gob.es/es/calidad-y-evaluacion-ambiental/temas/evaluacion-ambiental/guias-directrices/>.

3.2.2. Otrais apakšposms — plāna vai projekta ietekmes novērtēšana — atsevišķi vai kopā ar citiem plāniem un projektiem —, ņemot vērā teritorijas aizsardzības mērķus

Pienācīgajā novērtējumā būtu jāiekļauj arī visi plāna vai projekta iespējamās ietekmes veidi, kas var būt būtiski teritorijai, ņemot vērā kumulatīvo un cita veida ietekmi, kura var rasties novērtējamā plāna vai projekta īstenošanas rezultātā kombinācijā ar citiem plāniem vai projektiem.

(6. panta vadlīniju 4.6.2. iedaļa)

Jānodrošina, ka pienācīgajā novērtējumā tiek pilnībā analizēti visi struktūras un funkciju elementi, kas veicina teritorijas viengabalainību, un tas ir jānodrošina, gan nosakot atsaucē stāvokli, gan visos pārējos posmos, kuri ļauj noteikt iespējamo ietekmi, ietekmes mazināšanas pasākumus un jebkura veida atlikušo ietekmi pēc ietekmes mazināšanas pasākumu īstenošanas.

2. apakšposmā paredzētas šādas darbības:

- aizsardzības mērķus apzināšana *Natura 2000* teritorijām, kuras ietekmē plāns vai projekts;
- plāna vai projekta ietekmes apzināšana un novērtēšana, ņemot vērā teritoriju aizsardzības mērķus;
- kopā ar citiem plāniem un projektiem radītās kumulatīvās ietekmes novērtēšana.

a) Aizsardzības mērķus apzināšana *Natura 2000* teritorijām, kuras ietekmē plāns vai projekts

Ar pienācīgo novērtējumu ir jānovērtē plāna vai projekta ietekme, ņemot vērā aizsardzības mērķus, kas noteikti *Natura 2000* teritorijās sastopamajām aizsargājamajām dzīvotnēm un sugām.

Kompetentajai iestādei jānosaka aizsardzības mērķi katrai teritorijai. Mērķi ir jānosaka visām Kopienā nozīmīgām sugām un dzīvotņu veidiem saskaņā ar Dzīvotņu direktīvu un visām putnu sugām, kuras ir iekļautas Putnu direktīvas I pielikumā, ja minēto sugu sastopamība *Natura 2000* teritorijā ir būtiska, kā arī ja tās ir regulāri sastopamas migrējošo putnu sugas.

Teritorijas līmeņa saglabāšanas [aizsardzības] mērķi ir specifisku mērķu kopums, kas jāsasniedz teritorijā, lai garantētu, ka šī teritorija labākajā iespējamajā veidā dod ieguldījumu LSS [labvēlīga aizsardzības statusa jeb LAS] nodrošināšanā atbilstošā līmenī (ņemot vērā attiecīgo sugu vai dzīvotņu veidu dabisko izplatības areālu).

Ar teritorijas līmeņa saglabāšanas [aizsardzības] mērķiem jādefinē teritorijā sastopamo sugu un dzīvotņu veidu vēlamais saglabāšanās [aizsardzības] stāvoklis, lai maksimāli palielinātu šīs teritorijas devumu LSS [LAS] sasniegšanā attiecīgajā līmenī. Tos dažkārt

definē kā mērķrādītājus, kas jāsasniedz noteiktā laika posmā. Šie mērķrādītāji jānosaka atkarībā no katras teritorijā sastopamās sugas un dzīvotnes veida saglabāšanās [aizsardzības] statusa novērtējuma datu standartveidlapā DSV.

Detalizētāka informācija sniegta 6. panta vadlīniju 2.3.1. iedaļā un Komisijas informatīvajā paziņojumā par aizsardzības mērķu noteikšanu (pieejams tīmekļa vietnē https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/guidance_en.htm).

Natura 2000 teritorijas aizsardzības mērķus parasti nosaka apsaimniekošanas plānos vai atbilstošos apsaimniekošanas instrumentos, vai citos par teritoriju publicētos dokumentos (piemēram, noteikšanas aktos, kas publicēti oficiālos vēstnešos). Aizsardzības mērķiem ir arī jābūt publiski pieejamiem.

Katram teritorijā sastopamajam dzīvotņu veidam un katrai sugai noteiktajiem aizsardzības mērķiem ir jābūt saistītiem ar to ekoloģiskajām prasībām, un tie ir jānosaka saistībā ar parametriem, kas tiek izmantoti, nosakot to aizsardzības stāvokli teritorijā (piemēram, platība, struktūra un funkcijas, populācijas). Tiem ir jākonkretizē mērķrādītāji, kas katram no šiem raksturlielumiem/parametriem būtu jāsasniedz. Tiem ir jānosaka arī mērķrādītāji/robežvērtības ekoloģiskajām funkcijām un procesiem, no kuriem ir atkarīgas dzīvotnes un sugas (piemēram, ūdenī mītošām sugām ir jānosaka nepieciešamā ūdens kvalitāte vai daudzums).

Aizsardzības mērķiem jābūt:

- **konkrētiem**, t. i., tiem ir jāattiecas uz konkrētu elementu (konkrētu sugu vai dzīvotni) un jānosaka nosacījums(-i), kas ir nepieciešams(-i), lai sasniegtu aizsardzības mērķi;
- **izmērāmiem un paziņojamiem**, t. i., tiem ir jāietver kvantitatīvi noteikti mērķrādītāji (kas varētu būt papildināti ar kvalitatīvi noteiktiem, piemēram, ar dzīvotnes vai populācijas struktūras laba stāvokļa aprakstu), tā, lai tas ļautu veikt uzraudzību, kas nepieciešama, lai Dzīvotņu direktīvas 17. panta izpildes nolūkā novērtētu, vai aizsardzības mērķi tiek sasniegti;
- **sasniedzamiem**, ņemot vērā saprātīgu laikposmu un resursu saprātīgu izmantošanu;
- **ar konsekvētu pieeju**, t. i., aizsardzības mērķu struktūrai iespēju robežās ir jābūt vienādai visās teritorijās, un teritorijās, kuras atbalsta to pašu elementu, labvēlīga stāvokļa aprakstam jāizmanto līdzīgi raksturlielumi un mērķrādītāji; un
- **visaptverošiem**, t. i., raksturlielumiem un mērķrādītājiem jāaptver elementa īpašības, kas ir nepieciešamas, lai tā stāvokli raksturotu kā labvēlīgu vai nelabvēlīgu.

Mērķiem arī jāpaskaidro, vai tie tiecas **“atjaunot” vai “uzturēt”** teritorijas konkrētā elementa aizsardzības statusu (mērķī iekļautais prasību līmenis, kas nosaka nepieciešamos aizsardzības pasākumus).

Pārņemts no “Commission Note on setting conservation objectives” (Komisijas informatīvais paziņojums par aizsardzības mērķu noteikšanu) (pieejams tīmekļa vietnē

Tas, ka konkrētajai teritorijai nav noteikti aizsardzības mērķi vai ir noteikti tādi aizsardzības mērķi, kas neatbilst iepriekš aprakstītajām prasībām, apdraud 6. panta 3. punkta prasību izpildi.

9. izcēlumā sniegti teritorijas aizsardzības mērķu piemēri.

9. izcēlums. Natura 2000 teritorijās sastopamo dzīvotņu veidu un sugu aizsardzības mērķu piemēri

Rifi (1170)

- pastāvīgās dzīvotnes platība (xx ha) ir stabila vai pieaug — atkarībā no dabiskiem procesiem;
- rifu izplatība ir stabila vai pieaug (pievienota karte);
- sekojoši biocenožu veidi tiek saglabāti to dabiskajā stāvoklī: atklātas plūdmaiņām pakļautas rifu biocenozes komplekss (xx ha); atklātas plūdmaiņām nepakļautas biocenozes komplekss (pievienots katra biocenozes veida apraksts).

Piekrastes ceļojošās kāpas ar *Ammophila arenaria* ("baltās kāpas") (2120)

- dzīvotnes platība (xx ha) ir stabila vai pieaug, un tās izplatība nesamazinās (pievienota karte) — atkarībā no dabiskiem procesiem;
- tiek saglabāta dabiskā nosēdumu un organisko vielu aprīte, un to netraucē nekādi fiziski ierobežojumi (piemēram, fiziskas barjeras);
- tiek uzturēta ar nelielu sugu skaitu pārstāvētas biocenozes, kurās dominē *Ammophila arenaria*, klātbūtne;
- negatīvās indikatorsugas (tostarp svešzemju sugas, sugas, kas norāda uz izmaiņām barības vielu statusā, un sugas, kas nav raksturīgas šajā dzīvotnē) sastopamas ne vairāk kā 5 % no kopējās platības.

Sausais virsājs (4030)

- dzīvotnes pašreizējā platība (xx ha) un dzīvotnes izplatība teritorijā tiek paaugstināta par x % (pievienota karte);
- tiek uzturēta tipisko sugu sastopamība (pievienots saraksts);
- tiek uzturēts neliels atsevišķi augošu vietējo sugu koku un krūmu segums (šāds segums veido < 10 % no kopējās platības);
- vismaz 1 % bet ne vairāk kā 10 % no dzīvotnes platības seguma ir kaila zeme;
- slāpekļa nosēdumi tiek uzturēti līmenī, kas nepārsniedz teritorijai noteikto kritisko slodzi (piemēram, 10–20 kgN/ha/g).

Molīniju pļavas ar kaļķainu, kūdras vai mālu-dubļu piesātināto augsni (*Molinion caeruleae*) (6410)

- dzīvotnes pašreizējā platība (xx ha) un dzīvotnes izplatība teritorijā tiek paaugstināta par x % (pievienota karte);
- tiek uzlabots augu sastāvs: sastopamas vismaz xx pozitīvas indikatorsugas, tostarp “augstas kvalitātes” sugas, negatīvās indikatorsugas, kopā ņemot, aizņem ne vairāk kā 20 % no kopējās platības, turklāt neviena negatīvā indikatorsuga, atsevišķi ņemta, neaizņem vairāk kā 10 % no kopējās platības un svešzemju sugas — ne vairāk kā 1 %;
- tiek uzlabota augu segas struktūra: kokaugu sugu un paparžu (*Pteridium aquilinum*) aizņemtā platība nepārsniedz 5 %, platlapji veido 40–90 % no augu segas. Augstums vismaz 30 % no zālājiem ir robežās no 10 līdz 80 cm;
- tiek uzturēta fiziskā struktūra: kailas zemes platība nepārsniedz 10 %.

Aktīvie augstie purvi (7110)

- dzīvotnes platība teritorijā tiek palielināta (piemēram, pašreizējā platība tiek palielināta par 10 % — no xx ha līdz yy ha), un tās stāvoklis tiek uzlabots (piemēram, paaugstinot segumu ar purviem raksturīgajām *Sphagnum* sūnu sugām līdz vismaz x %);
- visā teritorijā tiek atjaunots atbilstošs ūdens līmenis (vidējais ūdens līmenis lielāko gada daļu gandrīz sasniedz vai ir augstāks par purva zālāju virsmu; izņemot ļoti īsus laikposmus, sezonālās svārstības nepārsniedz 20 cm, un ūdens līmenis nenokrītas 10 cm zem virsmas);
- tiek uzturēts augsnes pH un atbilstošs barības vielu līmenis (teritorijai norāda attiecīgās barības vielas un to dabiskās robežvērtības);
- atsevišķi augošu vietējo sugu koku un krūmu veidotais segums ir mazāks par 10 %.

Dižskābaržu meži *Luzulo-Fagetum* (9110)

- tiek uzturēts pašreizējais (labvēlīgais) aizsardzības statuss;
- teritorijā sastopamās dzīvotnes pašreizējā platība ir xx ha, un tā tiek uzturēta;
- tiek uzturētas tipiskās koku sugas: vismaz 70 % no kopējā vainagu klāja veido *Picea abies*, *Fagus sylvatica* ssp. *sylvatica*, *Abies alba* dažādās proporcijās, pa retam ir sastopamas *Betula pendula*, *Sorbus aucuparia*, egļu un balteglu platība veido 80–90 %, 100 gadus vecu egļu un balteglu augstums ir 22–30 m, un 100 gadus vecu dižskābaržu augstums — 18–24 m;
- tiek uzturēts raksturīgais augu klājs: augu klāja ikvienā 1000 m² lielā laukumā sastopamas vismaz trīs no šeit uzskaitītajām acidofilajām sugām: *Calamagrostis arundinacea*, *Luzula luzuloides*, *Vaccinium myrtillus*, *Hieracium rotundatum*, *Athyrium filix-femina*, *Digitalis grandiflora*, *Dryopteris filix-mas*, *Festuca drymeia*, *Galium odoratum*, *Galium schultesii*, *Lamium galeobdolon*, *Luzula luzuloides*, *Oxalis acetosella*, *Poa nemoralis*, *Pteridium aquilinum*, *Veronica officinalis*;
- platība, ko sedz invazīvās svešzemju koku sugas, tostarp tās, kuras neatbilst attiecīgajam ekotipam, ir mazāka nekā 20 %. koku saglabāšanās: vismaz trīs koki/ha; atmirušas koksnes tilpums: vismaz 20 m³/ha.

***Asperulo Fagetum* dižskābaržu meži (9130)**

- dzīvotnes pašreizējā platība (xx ha) un dzīvotnes izplatība teritorijā tiek paaugstināta par x % (pievienota karte);

- tiek uzlabota dzīvotnes kvalitāte (tās ekoloģiskā struktūra un funkcijas), nodrošinot, ka: vismaz 95 % no vainaga klāju veidojošajiem kokiem ir vietējo sugu koki, piemēram, dižskābarži, oši un ozoli un vismaz 50 % ir *Fagus sylvatica*; aptuveni 10 % kopējā vainaga klājā ir atveres, kas dinamiski pārvietojas, tādējādi veicinot koku dabisko reģenerāciju visos vecumos; vienā hektārā ir sastopami vismaz X pieauguši koki un vismaz X atbilstošas lakstaugu un zemo krūmāju sugas (tiek sniegts attiecīgo sugu saraksts)
- iespēju robežās tiek palielināts stāvošas un kritušas nokaltušas koksnes daudzums, lai nodrošinātu dzīvotni bezmugurkaulniekiem, sēnēm un citām kokaugiem klātu platību sugām (krituši koki un zari, dzīvu koku nokaltuši zari un stāvoši nokaltuši koki, visos gadījumos diametrs > 20 cm; tiek norādīts obligātais tilpums).

Ūdrs (*Lutra lutra*)

- tiek uzturēta pašreizējā populācija (xx īpatņi);
- tiek uzlabota saldūdens (upes) dzīvotnes kvalitāte (xx upes teces garumā);
- tiek uzturēts atpūtas vietu un alu skaits (norādot skaitli), un pieejamā zivju biomasa būtiski nesamazinās (xx kg);
- tiek uzlabota sasaiste ar citām upē sastopamajām ūdru populācijām.

Cūkdelfīns (*Phocoena phocoena*)

- tiek uzturēta teritorijā sastopamā sugas populācija (xx īpatņi);
- zemūdens trokšņa maksimālais līmenis nepārsniedz xx dB;
- tiek uzturēta sugas izplatība teritorijā, nodrošinot, ka tajā nav mākslīgu barjeru, kas varētu ierobežot teritorijas izmantošanu;
- tiek uzturēta medījamo sugu pieejamība un blīvums (piemēram, tūbītes, merlangs, siļķe un brētliņa);
- teritorijā tiek novērsta cūkdelfīna piezveja.

Mazais pakavspārnis (*Rhinolophus hipposideros*)

- tiek uzturēta populācija ar ne mazāk kā xx sikspārņiem vasaras guļas vietās;
- tiek uzturēts vasaras un papildu guļas vietu skaits un stāvoklis;
- dzīvotnēm, kas varētu būt piemērotas barošanās vajadzībām, tiek uzturēts apjoms (ha) un lineārās īpašības (xx km), nodrošinot, ka 2,5 km rādiusā ap guļas vietām nav novērojama būtiska šo dzīvotņu pasliktināšanās vai izzušana (pievienota karte);
- guļas vietu tuvumā un gar pārvietošanās ceļiem 2,5 km zonā ap guļas vietām nav vērojams būtisks mākslīgā apgaismojuma pieaugums.

Ja aizsardzības mērķi nav noteikti²⁸, atbilstoši 6. panta 2. punkta noteikumiem pienācīgā novērtējuma veikšanai jāpieņem, ka mērķis ir vismaz nodrošināt, ka dzīvotņu veidi un sugas, kuru sastopamība teritorijā ir būtiska, nenoplicinās salīdzinājumā ar to

²⁸ Dalībvalstīm ir jāpieņem konkrētai teritorijai noteikti aizsardzības mērķi sešu gadu laikā no brīža, kad teritorija tiek iekļauta ES sarakstā un noteikta kā Kopienā nozīmīga teritorija vai kā īpaši aizsargājama dabas teritorija. Īpašu aizsargājamo teritoriju aizsardzības mērķiem jābūt noteiktiem no brīža, kad tās tiek šādi klasificētas.

pašreizējo stāvokli (ar stāvokli, kādā tie ir pienācīgā novērtējuma veikšanas laikā) un ka sugas neskar būtiski traucējumi²⁹.

lai gan novērtējumā galvenā uzmanība jāpievērš Kopienā nozīmīgām putnu sugām un dzīvotņu veidiem, kuru sastopamība teritorijā ir būtiska, jāpatur prātā, ka šie elementi var kompleksi mijiedarboties ar citām sugām un dzīvotņu veidiem un ar dabisko vidi. Tādēļ, analizējot iespējamo ietekmi uz aizsargājamajām dzīvotnēm, citas augu un dzīvnieku sugas arī var būt svarīgas, ja tās šajā dzīvotnē ir tipiskas³⁰ vai ja tās ir nozīmīgas barības ķēdē, no kuras ir atkarīga teritorijas mērķa iezīme. To atspoguļo teritorijas aizsardzības mērķi, un atbilstošos gadījumos pienācīgajā novērtējumā ir jāanalizē arī plāna vai projekta iespējamā ietekme uz šīm sugām.

Vajadzības gadījumā, novērtējot plānu un projektu ietekmi uz *Natura 2000*, jāņem vērā arī ainavu iezīmes, kas veicina tīkla ekoloģisko vienotību, tostarp sasaisti (skatīt 4. tabulu).

b) Plāna vai projekta ietekmes apzināšana un novērtēšana, ņemot vērā teritorijas aizsardzības mērķus

Ņemot vērā šajā jomā pieejamos labākos zinātniskos atzinumus, Ir jāapzina visi plāna vai projekta aspekti, kas atsevišķi vai kopā ar citiem plāniem vai projektiem var ietekmēt teritorijas aizsardzības mērķus.

Ietekmes novērtējumam jāpamatojas uz objektīviem un, ja iespējams, uz skaitliski izsakāmiem kritērijiem. Ietekme ir jāparedz pēc iespējas precīzāk, un šo prognožu pamats ir skaidri jānorāda attiecīgā [pienācīgā] novērtējuma ziņojumā.

Papildu informācija ir sniegta 6. panta vadlīniju 4.6. iedaļā.

Novērtējumā jāaplūko visa attiecīgā plāna vai projekta ietekme, ietverot visas tā darbības visos ieviešanas posmos (sagatavošana, būvniecība, ekspluatācija un dezekspluatācija vai atjaunošana). Ir jāapzina un jānodala dažādi ietekmes veidi, tostarp tieša un netieša ietekme, īslaicīga vai pastāvīga ietekme, īstermiņa un ilgtermiņa ietekme un kumulatīvā ietekme.

Novērtējumā parasti tiek analizēti turpmāk minētie iespējamās ietekmes veidi.

- **Tiešs zudums:** dzīvotnes platības samazināšanās fiziskas iznīcināšanas rezultātā (piemēram, dzīvotne tiek aizvākta vai tajā tiek izvietoti būvniecības materiāli vai nosēdumi); sugas zaudē vairošanās, barošanās, atpūtas vietas.

²⁹ Tiesa šo viedokli apstiprināja lietā C-127/02: "Faktiski kāda plāna vai projekta atļauja, kas izdota saskaņā ar Dabisko dzīvotņu direktīvas 6. panta 2. punktu, noteikti pieprasa, lai plāns vai projekts neietekmētu attiecīgās teritorijas viengabalainību un tādējādi to arī būtiski nepasliktinātu vai tai netraucētu minētā panta 2. punkta izpratnē" (36. punkts).

³⁰ Skaidrojumu par konkrētiem terminiem skatīt dokumentā "Interpretation Manual of European Union Habitats - EUR28" (Eiropas Savienības dzīvotņu interpretācijas rokasgrāmata — ES28) vietnē <http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/habitatsdirective/indexen.htm#interpretation>.

- **Degradācija:** dzīvotnes kvalitātes noplicināšanās, kā rezultātā samazinās raksturīgo sugu sastopamība vai mainās biocenožu struktūra (sugu sastāvs). To var izraisīt abiotisku faktoru izmaiņas (piemēram, ūdens līmenis, suspendēto nosēdumu palielināšanās, piesārņojuma vai putekļu nosēšanās); sugu vairošanās, barošanās, atpūtas vietu noplicināšanās.
- **Traucējumi:** vides apstākļu izmaiņas (piemēram, trokšņa vai gaismas piesārņojuma pieaugums, biežāka cilvēku un transportlīdzekļu klātbūtne). Traucējumi cita starpā var izraisīt sugu īpatņu izstumšanu, izmaiņas sugu uzvedībā vai saslimstības un mirstības risku.
- **Sadrumstalošana:** tās rezultātā mainās attiecīgo dzīvotņu un sugu izplatības izvietojums, piemēram, ja tiek radītas fiziskas vai ekoloģiskas barjeras starp fiziski vai funkcionāli saistītām teritorijām vai ja tās tiek sadalītas mazākās un izolētākās vienībās.
- **Cita netieša ietekme:** netiešas izmaiņas vides kvalitātē (ko rada, piemēram, izmaiņas barības vielu vai gaismas pieejamībā, vai ja palielinās teritorijas neaizsargātība pret jauniem draudiem, piemēram, pret invazīvām svešzemju sugām, cilvēku vai dzīvnieku iespiešanos).

Šie ietekmes veidi ir jāanalizē, ņemot vērā konkrētajai teritorijai noteiktos aizsardzības mērķus, respektīvi, analīze jāveic ne tikai salīdzinājumā ar esošo stāvokli dzīvotnēm un sugām, kuru sastopamība attiecīgajā teritorijā ir būtiska, bet arī salīdzinājumā ar aizsardzības mērķos noteikto vēlamo stāvokli (piemēram, populācijas pieaugums vai dzīvotnes platības pieaugums par x %).

Tādēļ, lai analizētu ietekmi, ņemot vērā konkrētajai teritorijai noteiktos aizsardzības mērķus, jāaplūko arī īpašie raksturlielumi vai parametri, kuri nosaka aizsargājamo elementu aizsardzības stāvokli (piemēram, izplatība, dzīvotne, struktūra un funkcijas, populācijas lielums, nākotnes perspektīvas).

Atsevišķi jāpārbauda ikviens plāna vai projekta aspekts un jāapsver tā iespējamā ietekme, ņemot vērā teritorijas aizsardzības mērķus. Pēc tam būtu jāaplūko kopējā un savstarpējā ietekme uz dzīvotnēm un sugām, lai varētu arī noteikt dažādo ietekmju mijiedarbību.

Lai prognozētu plāna vai projekta potenciālo ietekmi, var izmantot dažādas metodes. 10. izcēlumā ir sniegti piemēri metodēm, kuras var izmantot ietekmes un ietekmes mēroga prognozēšanai.

10. izcēlums. Ietekmes prognozēšanas metožu piemēri

Tieši mērījumi, piemēram, teritorijās, kur ir izzudušas vai skartas dzīvotnes, var noteikt proporcionālu populācijas, dzīvotņu un biocenožu zudumu.

Plūsmas diagrammas, tīklu un sistēmu diagrammas attēlo tiešas un netiešas ietekmes izraisītas turpmākās ietekmes ķēdes atbilstoši to izraisošajiem faktoriem un ilustrē to mijiedarbību un procesu norises ceļus.

Kvantitatīvi prognozējošie modeļi sniedz matemātiski aprēķinātas prognozes, kas pamatojas uz datiem un pieņēmumiem par ietekmes spēku un virzienu. Modeļos var ekstrapolēt prognozes, kas ir saskanīgas ar datiem par situāciju agrāk un tagad (tendenču analīzes, scenāriji, analogijas, kur izmanto informāciju no citām attiecīgajām vietām) un ar intuitīvu prognozēšanu. Modeļus bieži izmanto, lai prognozētu piesārņojuma izkliedi gaisā, augsnes eroziju, nosēdumu slodzi ūdens tecēs un izšķīdušā skābekļa izmaiņas virzienā no piesārņojuma avota upēs.

Ģeogrāfiskās informācijas sistēmas (ĢIS) var izmantot, lai izveidotu telpiskās mijiedarbības modeļus, piemēram, ierobežojumu pārklājumus, vai lai kartētu jutīgas zonas un vietas, kur novērojama dzīvotņu izzušana. ĢIS ir datorizētas kartogrāfijas, karšu datu uzglabāšanas un datubāzu pārvaldības sistēma, kas uzglabā tādus raksturlielumus kā zemes izmantošana vai nogāzes slīpums. ĢIS ļauj ātri parādīt, kombinēt un analizēt uzglabātos mainīgos.

Informācija par iepriekšējiem līdzīgiem projektiem var būt noderīga — jo īpaši gadījumos, kad to sākumstadijā bija sagatavotas kvantitatīvas prognozes, kuru piepildīšanās tika novērota ekspluatācijas laikā.

Ekspertu viedokli un vērtējumus var iegūt, pamatojoties uz iepriekšējo pieredzi, kā arī ar konsultāciju palīdzību.

5. tabulā sniegts projekta elementu un *Natura 2000* teritorijas aizsargājamo elementu sistemātiskas analīzes piemērs.

**5. tabula. Projekta elementu un *Natura 2000* teritorijas aizsargājamo elementu sistemātiskas analīzes piemērs —
vienkāršots piemērs par zivjaudzētavu**

Projekta posms	Projekta elements	Dzīvotne Nr. 1 upe	Dzīvotne Nr. 2 palienes mežs	Dzīvotne Nr. 3 mitrais virsājs	Suga Nr. 1 Zivis	Suga Nr. 2 Bezmugurkaulnieki	Suga Nr. 3 Putni
Būvniecība	Dīķi	Upes gultne un plūsmas izmaiņas (xx m garumā)	Platības samazināšanās (xx m ²)	Platības samazināšanās (xx m ²)		Sugu biocenožu izmaiņas	Traucējumi, īpatņu izstumšana Vairošanās vietu dzīvotņu zudums
	Ēkas			Platības samazināšanās (xx m ²)		Dzīvotnes zudums un noplicināšanās	
	Ceļi		Vietēja mēroga izmaiņas ūdens plūsmās	Platības samazināšanās (xx m ²)		Dzīvotnes zudums un noplicināšanās	
Ekspluatācija	Zivju barošana un aprūpe	Ūdens piesārņojums ar organiskām vielām un ķīmiskiem preparātiem			Dzīvotnes kvalitātes izmaiņas, ko izraisa ūdens piesārņojums		Traucējumi, īpatņu izstumšana
	Ūdens ieguve	Plūsmas samazinājuma izraisītas dzīvotnes izmaiņas		Plūsmas samazinājuma izraisīta dzīvotnes degradācija	Plūsmas samazinājuma izraisīta dzīvotnes degradācija		
	Apgaismojums					Traucējumi, īpatņu	Traucējumi, īpatņu

						izstumšana	izstumšana
	Troksnis						Īpatņu izstumšana

Novērtējumam ir jābalstās uz attiecīgajā jomā pieejamajiem zinātniskajiem atzinumiem. Tas nozīmē, ka informācijai ir jābūt pilnīgai un atjauninātai. Tādēļ, lai iegūtu trūkstošo informāciju un apkopotu precīzus datus, bieži jāveic **apsekojumi uz vietas**. Tie var ietvert, piemēram, teritorijas izpēti (ņemot paraugus, veicot apsekojumus, inventarizāciju utt.), ar ko nosaka vai apstiprina dabas elementu aizsardzības stāvokli un to precīzu atrašanās vietu un izplatību attiecībā pret novērtējamajā plānā vai projektā paredzētajām darbībām.

Pirms tam, iespējams, ir lietderīgi veikt dokumentācijas pārbaudi, lai pārskatītu pieejamo informāciju un noteiktu nepieciešamo papildu informāciju, kuras iegūšanai būtu jāveic apsekojumi uz vietas. Piemēram, tas būtu noderīgi, ja dokumentācijas pārbaudes rezultāti norāda uz tādu neaizsargātu dzīvotņu sastopamību, ar kurām ir saistīta reta floras un/vai faunas kopa, vai ja tie norāda, ka platībās, kas tiks ietekmētas, ir sastopamas sugas, kuru aizsardzība ir būtiski nepieciešama teritorijas aizsardzības mērķu sasniegšanai.

Apsekojumos uz vietas iegūtajiem datiem jānodrošina objektīvs pamats novērtēšanas procesam, kas jāveic, ņemot vērā konkrētajai teritorijai noteiktos aizsardzības mērķus. Lauka apsekojumiem jābūt pietiekami ilgiem, lai nodrošinātu, ka tajos iegūtie dati būtu pilnīgi, piemēram, viena vai vairāku gadu pētījums, kas aptver visu veģetācijas ciklu un ņem vērā dzīvās dabas sezonālo raksturu, vai faunas apsekojumi, kuri, iespējams, ir jāveic atkārtoti, lai apstiprinātu populācijas un tendences ilgākā laika posmā.

Automaģistrālēm, dzelzceļiem, vēja parkiem, ostām, ūdensceļiem un līdzīgiem liela mēroga attīstības projektiem, kuru mēroga un rakstura dēļ gaidāma būtiska ietekme uz teritoriju, praktiski vienmēr ir jāveic apsekojumi uz vietas. Tajos jāiekļauj detalizēta aizsargājamo dzīvotņu, sugu vairošanās un atpūtas vietu utt. kartēšana (izņemot gadījumus, kad nesen jau veikti šādi apsekojumi, piemēram, apsaimniekošanas plāna sagatavošanas vai atjaunināšanas laikā vai novērtējot citu liela mēroga attīstības projektu šajā apgabalā).

Ietekme ir jānosaka kvantitatīvi vai jānorāda ar parametriem, kas ļauj novērtēt ietekmes mērogu un smagumu uz to dzīvotņu un sugu aizsardzības mērķiem, kuru sastopamība teritorijā ir būtiska (sk. arī 7. izcēlumu par būtiskuma rādītājiem 3.1.4. iedaļā). Tam varētu izmantot, piemēram, šādus parametrus:

- pastāvīgi zaudētas dzīvotnes platība vai pastāvīgi zaudētas sugu dzīvotnes platība (platības zudums, piemēram, veģetācijas izvākšanas rezultātā vai novācot vietas, kas ir piemērotas vairošanās/ligzdošanas vajadzībām) salīdzinājumā ar dzīvotnes platību attiecīgajā teritorijā, kā arī reģionālā, valsts un biogeogrāfiskā reģiona mērogā (dzīvotnes zaudētās platības procentuālā daļa) un ņemot vērā konkrētajai teritorijai noteiktajos aizsardzības mērķos paredzēto mērķrādītāju (kas var ietvert dzīvotnes atjaunošanas mērķrādītāju);
- ietekmētas dzīvotnes platība vai ietekmētas sugu dzīvotnes platība (ietekme, ko rada, piemēram, piesārņojums, troksnis, citu ekoloģisko apstākļu pasliktināšanās), procentuāli salīdzinot ar dzīvotnes platību attiecīgajā teritorijā, kā arī reģionālā, valsts un biogeogrāfiskā reģiona mērogā (dzīvotnes ietekmētās platības procentuālā daļa) un ņemot vērā konkrētajai teritorijai noteiktajos

aizsardzības mērķos paredzēto mērķrādītāju (kas var ietvert dzīvotnes atjaunošanas mērķrādītāju);

- ietekmēto nometnieku un migrējošu sugu populāciju lielums salīdzinājumā ar populācijām vietējā, reģionālā, valsts un starptautiskā mērogā (ietekmētās populācijas procentuālā daļa) un ņemot vērā konkrētajai teritorijai noteiktajos aizsardzības mērķos paredzēto mērķrādītāju (kas var ietvert mērķrādītāju par populācijas palielināšanu šajā teritorijā);
- ietekmes uz dzīvotņu vai sugu dzīvotņu kvalitāti vai ietekmes uz sugu izdzīvošanu mērogs (piemēram, piesārņojuma, trokšņa, noplicināšanās vai citu ekoloģisko apstākļu pasliktināšanās izraisītās ietekmes mērogs), ņemot vērā to ekoloģiskās prasības teritorijā, kas ir paredzētas konkrētajai teritorijai noteiktajos aizsardzības mērķos (kuri var ietvert atjaunošanas mērķrādītāju).

Kā jau minēts iepriekšējos punktos, novērtējot iespējamo nelabvēlīgo ietekmi, jāņem vērā ne tikai pašreizējā statusa pasliktināšanās, bet arī izmaiņas, kas varētu kavēt aizsardzības mērķu sasniegšanu, ja tam nepieciešama pašreizējā stāvokļa uzlabošana.

c) Kopā ar citiem plāniem un projektiem radītās kumulatīvās ietekmes novērtēšana

Kumulatīva ietekme var veidoties projekta vai plāna secīgas, papildu un/vai kombinētas ietekmes rezultātā, ja šo ietekmi apvieno ar citu esošu, plānotu un/vai ticami gaidāmu plānu vai projektu ietekmi (sk. arī 3.1.4. iedaļas 2. tabulu ar galvenajiem apakšposmiem kumulatīvās ietekmes uz *Natura 2000* teritoriju novērtēšanai). Kumulatīvās ietekmes piemēri:

- piesārņotāju koncentrācijas pieaugums (jo sevišķi ūdenī un augsnē) līdz līmeņiem, kas pārsniedz līmeņus, kuri ir saderīgi ar teritorijā aizsargājamās dzīvotnes vai sugu ekoloģiskajām prasībām;
- ūdens plūsmas samazināšanās sateces baseinā, ko izraisa ūdens ņemšana vairākās vietās līdz līmenim, kas nav saderīgs ar teritorijā aizsargājamās dzīvotnes vai sugu ekoloģiskajām prasībām;
- traucējumi putnu migrācijas vai dzīvnieku pārvietošanās ceļos;
- dažādu projektu un plānu slodzes palielinājums uz ekosistēmas dzīvotnēm un sugām.

Kumulatīvā ietekme ietver dažādus ietekmes veidus dažādos ģeogrāfiskos mērogos un laikposmos. Dažos gadījumos kumulatīvā ietekme veidojas *viena vieda projektu* ieviešanas rezultātā. Tipiskākie piemēri:

- vienā upē vai vienā sateces baseinā tiek būvētas vai plānotas vairākas hidroelektrostacijas;
- tuvu cits citam tiek ieviesti vairāki naftas un gāzes vai minerālu ieguves projekti; vai

- gar vienu migrācijas ceļu vai vienā reģionā tiek būvēti vai plānoti vairāki vēja parki.

Citos gadījumos kumulatīvo ietekmi veido dažāda veida projekti, kuri atrodas vienā apgabalā, piemēram, minerālu ieguve, pievadceļi, pārvades līnijas un citi zemes izmantošanas veidi blakus esošajos apgabalos. Dažos gadījumos viena projekta vai plāna atsevišķi elementi tiek ieviesti un novērtēti atsevišķi; šādos gadījumos ir jānovērtē šo elementu kumulatīvā ietekme.

Pienācīgajā novērtējumā ir jāņem vērā citi plāni vai projekti, kuri kopā ar izvērtējamo plānu vai projektu var būtiski ietekmēt teritoriju. Piemēram, tiek ierosināts izbūvēt ceļu, kas ies netālu no *Natura 2000* teritorijas, un šī ceļa radītais traucējums (piemēram, troksnis) būtiski neietekmēs teritorijā aizsargājamās putnu sugas. Taču, ja tiek ierosināti citi projekti vai plāni (piemēram, ceļš, kas iet gar *Natura 2000* teritorijas otru pusi), kopējais šo projektu radītais trokšņa līmenis varētu būtiski traucēt šīs putnu sugas (trokšņa līmenis, kas pārsniedz līmeni, kas ir saderīgs ar šīs sugas ekoloģiskajām prasībām).

Jāatzīmē, ka kumulatīvā ietekme var rasties ietekmēto platību mijiedarbības rezultātā. Piemēram, gaidāms, ka ierosinātais projekts varētu samazināt ūdens līmeni *Natura 2000* teritorijā. Atsevišķi ņemot, šis resursu samazinājums nav būtisks, taču, ja esošie mēslojuma un pesticīdu atlikumi no tuvējām lauksaimniecības platībām sasniedz šo teritoriju, ūdens līmeņa samazināšanās var paaugstināt piesārņojošo vielu koncentrācijas paaugstināšanos no noteces līdz tādai pakāpei, kad kopējā ietekme kļūst būtiska, tas ir, piesārņojošo vielu koncentrācija pārsniedz koncentrāciju, kas ir saderīga ar šajā teritorijā aizsargājamās dzīvotnes vai sugu ekoloģiskajām prasībām.

Kombinētā ietekme jau tiek analizēta iepriekšējas izpētes posmā (3.2. iedaļa), un citi plāni un projekti, kuri varētu darboties kombinācijā, jau ir apzināti. Iepriekšēja izpēte var būt vienkāršots novērtējums, taču pienācīgā novērtējuma posmā ir pienācīgi jānovērtē iepriekš apzinātie ietekmes veidi, ko varētu radīt citi projekti un plāni, kuri varētu darboties kombinācijā ar novērtējamo plānu vai projektu. Tā nolūkā ir kvantitatīvi un/vai kvalitatīvi jānosaka šo pārējo ietekmju veidu mērogs un jānosaka, kuri elementi *Natura 2000* teritorijās tiek ietekmēti.

Kā jau minēts 3.1.4. iedaļā, noteikums par kombinētās ietekmes novērtēšanu attiecas uz **citiem plāniem vai projektiem, kuri jau ir pabeigti, ir apstiprināti, bet nav pabeigti, vai ir iesniegti piekrišanas saņemšanai.**

Papildus plānu vai projektu ietekmei, kas ir galvenais novērtējuma priekšmets, var būt nepieciešams ņemt vērā jau pabeigto plānu un projektu ietekmi, pievēršoties arī plāniem un projektiem, kas tika īstenoti pirms direktīvas transponēšanas vai teritorijas noteikšanas datuma. Parasti šādu pabeigto plānu un projektu radītajai ietekmei būtu jābūt iekļautai teritorijas bāzes apstākļos, kas tiek apskatīti šajā posmā.

Ja plāns vai projekts ir apstiprināts agrāk, bet vēl nav īstenots vai pabeigts, tas ir jāiekļauj kombinētās ietekmes noteikumā. Attiecībā uz citiem rosinātajiem plāniem vai projektiem juridiskās noteiktības dēļ šķiet, ka nosacījumu par kombinēto ietekmi būtu

pienācīgi piemērot tikai tādiem plāniem un projektiem, kas ir faktiski ierosināti, proti, ir iesniegts pieteikums sniegt apstiprinājumu vai dot piekrišanu. Vienlaikus ir skaidri jāsaprot, ka, novērtējot šādu plānu vai projektu, dalībvalstis nerada precedentu par labu citiem līdzīgiem, bet vēl neierosinātiem plāniem vai projektiem.

Papildu informācija ir sniegta 6. panta vadlīniju 4.5.3. iedaļā.

Kumulatīvās ietekmes analīzei nepieciešamais **ģeogrāfiskais tvērums** ir atkarīgs no plāna vai projekta vieda un no dzīvotnēm un sugām, kuru sastopamība teritorijā ir būtiska. To varētu noteikt, piemēram, zināmā rādiusā vai ņemot vērā noteces baseina robežas, vai gar putnu migrācijas ceļiem. Tajā būtu jāietver viss ģeogrāfiskais apgabals, kurā visas plāna vai projekta darbības un to kumulatīvā ietekme, visticamāk, atstās sekas uz attiecīgo *Natura 2000* teritoriju aizsardzības mērķiem.

Kumulatīvās un sinerģētiskās ietekmes novērtēšana ir sevišķi piemērota novērtējumiem **plānu mērogā**, jo tas var novērst problēmas vēlākos posmos, ieviešot projektus, piemēram, transporta tīklu plāniem, enerģētikas plāniem, ūdens resursu apsaimniekošanas plāniem un reģionāliem plāniem un stratēģijām, zemes izmantošanas plāniem un tamlīdzīgiem plāniem. Šai ziņā būtu īpaši lietderīgi iepazīties ar citu esošo plānu un projektu vides novērtējumiem (SVN un pienācīgais novērtējums, ja pieejams).

Šādu plānu pienācīgais novērtējums turklāt var noteikt atsevišķu plāna elementu (projektu) pienācīgā novērtējuma tvērumu to kumulatīvās ietekmes aspektā. Piemēram, nosakot minerālu ieguves plāna pienācīgā novērtējuma tvērumu, varētu būt lietderīgi noteikt mēru vai pakāpi, kādā pievadceļu tīkls plašākā zonā varētu piedalīties kumulatīvās ietekmes veidošanā, piemēram, attiecībā uz to, kā dzīvotņu sadrumstalotība ietekmē sugu populācijas.

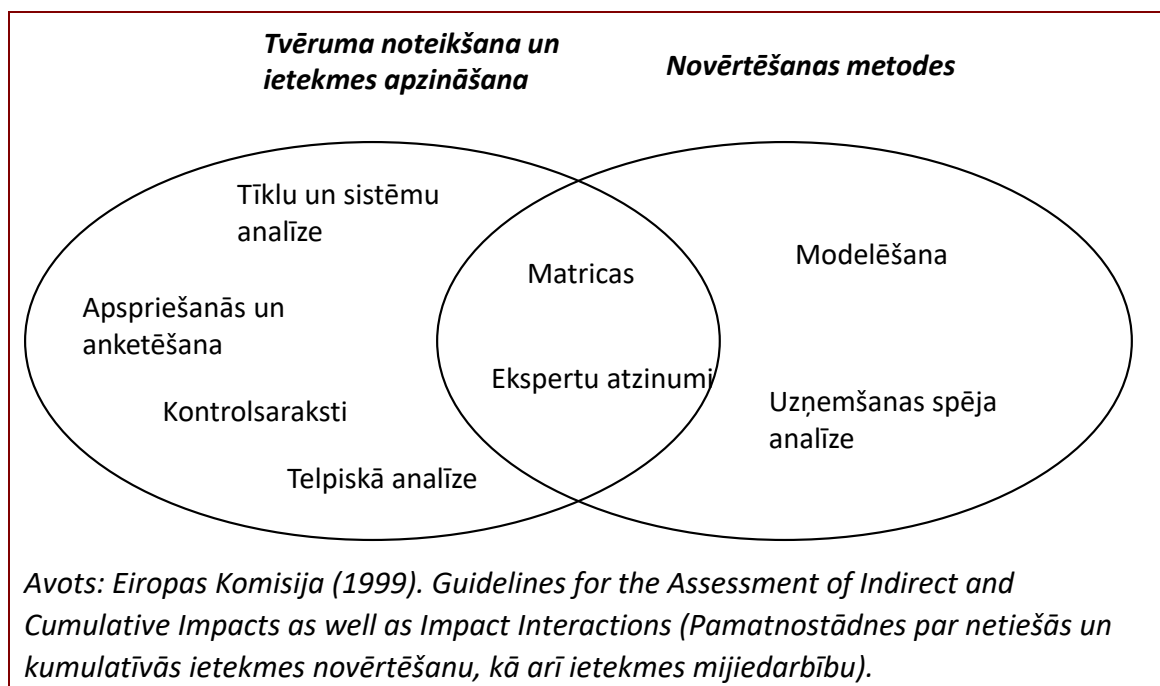
3. tabula norāda avotus informācijai par citiem plāniem un projektiem, kas varētu radīt kumulatīvo ietekmi. Kumulatīvās ietekmes novērtēšanas racionalizācijā var palīdzēt kumulatīvās ietekmes apkopošanas rīki, piemēram, **datubāzes**, kurās tiek reģistrēti apsveramie projekti un plāni. Piemēram, ir daudz vieglāk gūt pārskatu par dažādām darbībām, izmantojot atjauninātu valsts vai reģiona mēroga datubāzi, vēlams ar dinamisku karti, kas lietotājam ļauj meklēt visus projektus, tostarp arī projektus plānošanas posmā. Lai šāda veida datubāzes būtu lietderīgas pienācīgā novērtējuma veikšanai, kompetentajām iestādēm jācenšas glabāt visus dokumentus tiešsaistē arī pēc atļaujas piešķiršanas (piemēram, ietekmes novērtējumu, informāciju par noteiktajiem ietekmes mazināšanas pasākumiem, apstiprināšanas nosacījumus).

Lai apkopotu informāciju par citiem plāniem/projektiem, kuri jāņem vērā novērtējuma laikā, būtu jākonsultējas ar **kompetentajām iestādēm** (dabas aizsardzības, nozaru kompetentajām iestādēm). Tā kā kompetentajām iestādēm ir vislabākais pārskats un zināšanas par citām darbībām plašākā apgabalā, tās var arī palīdzēt vai atbalstīt kumulatīvās ietekmes novērtēšanu. Tās var arī apkopot attiecīgo informāciju un sniegt to projekta attīstītājiem un konsultantiem.

Kumulatīvās ietekmes novērtēšanai izmantojama informācija no dažādiem **avotiem**, tostarp vides pētījumiem un programmām, stratēģiskajiem, nozaru un reģionālajiem vides novērtējumiem, vides novērtējumiem projektu mērogā, kumulatīvās ietekmes novērtējumiem līdzīgās situācijās un pētījumiem par konkrētiem jautājumiem. Labu informāciju par kumulatīvo ietekmi var iegūt arī, izmantojot ekspertu konsultācijas.

Kumulatīvās ietekmes novērtēšanai var izmantot ļoti dažādas **metodes un rīkus**, kas parasti ietver arī novērtējuma tvēruma noteikšanu un novērtēšanu (sk. 2. attēlu).

2. attēls. Kumulatīvās ietekmes novērtēšanas metodes un rīki, kā arī ietekmes mijiedarbība

Nosakot tvērumu to iespējamo ietekmes veidu apzināšanai, kuri kumulatīvās ietekmes novērtējumā būs jāanalizē detalizētāk, var izmantot konsultācijas, kontrolsarakstus, karšu pārklājumus, tīklu un sistēmu analīzi.

- *Tīklu un sistēmu analīze* balstās uz to, ka atsevišķi vides elementi ir saistīti un tie mijiedarbojas un ka ietekme uz kādu iezīmi ietekmēs arī citus elementus, ar ko šī iezīme mijiedarbojas.
- *Telpiskajā analīzē* izmanto ģeogrāfiskās informācijas sistēmas (ĢIS) un karšu pārklājumus, lai noteiktu vietas, kurās ir iespējama dažādu darbību kumulatīva ietekme, un lai noteiktu ietekmju veidu mijiedarbību. To var arī izmantot, lai ģeogrāfiski pārklātu projekta ietekmi uz izvēlētajiem receptoriem, elementiem vai resursiem un tādējādi noteiktu, kur gaidāma visbūtiskākā ietekme.

- *Jutīguma kartēšana* var palīdzēt prognozēt konkrētu darbību iespējamo kumulatīvo ietekmi uz dabas elementiem, kuri ir neaizsargāti attiecībā pret šīm darbībām (sīkāki paskaidrojumi ir sniegti šo vadlīniju 4.2.2. iedaļā)³¹.
- *Ekspertu paneļus* var izveidot, lai apzinātu un novērtētu kumulatīvo ietekmi. Var izveidot matricas, lai novērtētu ietekmi un apsvērtu vairāku darbību radīto kumulatīvo ietekmi uz teritoriju vai elementu, kā arī vairāku ietekmju mijiedarbību.
- *Modelēšana* ir analītisks rīks, ar ko, simulējot vides apstākļus, kvantitatīvi nosaka attiecības starp cēloņiem un sekām. Modeļi ir dažādi — no gaisa kvalitātes vai trokšņa modeļiem līdz pat tādiem modeļiem, kas pārstāv sarežģītas dabiskas sistēmas.
- *Ekoloģiskās kapacitātes*³² *analīzē* aplūko ietekmes akumulāciju salīdzinājumā ar noteiktām robežvērtībām. Taču ne vienmēr konkrētajam elementam vai receptoram ir iespējams noteikt robežvērtību vai ekoloģisko kapacitāti.

Neatkarīgi no tā, kādas metodes tiek izmantotas, tās ir jāpielāgo, ņemot vērā analīzei pieejamo informāciju, un iespēju robežās tām ir jāsniedz kvantitatīvas aplēses par kumulatīvo ietekmi. Sagatavojot kvalitatīvas aplēses par kumulatīvo ietekmi, jābalstās uz neatkarīgu ekspertu paneļa vienprātīgu novērtējumu, nevis uz viena eksperta viedokli. Ekspertu panelis var būt noderīgs un pat nepieciešams situācijās, kad, piemēram, novērtējamā kumulatīvā ietekme veidojas no dažādiem projektiem, piemēram, ja vienā upē tiek būvēta hidroelektrostacija, veikti bagarēšanas darbi un apūdeņošanas darbības.

Izvēlētajai metodei nav jābūt sarežģītai. Rezultātus jācenšas pasniegt tā, lai attīstītājs, lēmuma pieņēmējs (t. i., kompetentā iestāde) un iedzīvotāji tos varētu viegli saprast. Valdībai var būt būtiska loma, nodrošinot un ieviešot sistēmas, uz kurām jābalsta šis darbs, kā arī lai palīdzētu noteikt un pārvaldīt kumulatīvo ietekmi.

11. izcēlumā sniegts piemērs ar kumulatīvās ietekmes novērtēšanas procesa apakšposmiem. Ieviešot šo procesu, jāvadās no nepieciešamības, t. i., atsevišķus apakšposmus var veikt citā secībā, kā arī veikt tos iteratīvi, pie dažiem apakšposmiem ir atkārtoti jāatgriežas vēlāk, balstoties uz citos apakšposmos iegūtajiem rezultātiem.

³¹ Piemēram, Vides jutīguma kartēšanas tiešsaistes rīks, ko var izmantot vides novērtējumu sagatavošanas procesos Īrijā: <http://airo.maynoothuniversity.ie/mapping-resources/airo-research-maps/environmental-research-projects/environmental-sensitivity>.

³² Ekoloģiskā kapacitāte atbilst maksimālajai slodzei uz vidi. Vides fiziskās īpašības ir ierobežojošie faktori (piemēram, barība, ūdens, konkurence utt.). <https://www.biologyonline.com/dictionary/carrying-capacity>

11. izcēlums. Kumulatīvās ietekmes novērtēšanas (KumIN) procesa apakšposmu piemērs

1. apakšposms. Tvēruma noteikšana:

- nosaka KumIN novērtējamās platības ģeogrāfiskās robežas un novērtējuma īstenošanas laiku;
- apzina aizsargājamās dzīvotnes un sugas, kuru sastopamība teritorijā ir būtiska, un apsveramos ekoloģiskos procesus;
- apzina citus esošos un plānotos plānus un projektus (un cilvēku darbības), kas ietekmē vai varētu ietekmēt KumIN novērtējamās dabas elementus;
- apzina dabiskos faktorus, kas ietekmē KumIN analizējamo elementu stāvokli.

2. apakšposms. Kumulatīvās ietekmes uz aizsargājamajām dzīvotnēm un sugām novērtēšana:

- apkopo pieejamo informāciju par citu plānu, projektu, darbību un par dabisko faktoru ietekmi uz konkrētajai teritorijai noteiktajiem aizsardzības mērķiem, kas ir paredzēti teritorijā sastopamajiem dabas elementiem;
- aplēš kumulatīvo ietekmi uz konkrētajai teritorijai noteiktajiem aizsardzības mērķiem, kas ir noteikti teritorijā sastopamajiem aizsargājamajiem elementiem, — t. i., ietekmi, ko novērtējamais projekts rada uz aizsargājamajiem elementiem kopā ar citiem plāniem vai projektiem.

3. apakšposms. Gaidāmās kumulatīvās ietekmes būtiskuma novērtēšana:

- novērtē, cik būtiska būs gaidāmā kumulatīvā ietekme uz analizējamajiem dabas elementiem, ņemot vērā tiem noteiktos aizsardzības mērķus. Piemēram, ja kumulatīvā ietekme uz kādu no parametriem, kas nosaka dabas elementa stāvokli, tuvojas vai pārsniedz robežvērtību, kas ir noteikta konkrētā elementa aizsardzības mērķī, ietekme ir būtiska.

4. apakšposms. Kumulatīvās ietekmes pārvaldīšana:

- ja nepieciešams, nosaka papildu pasākumus ietekmes mazināšanai, lai mazinātu prognozēto kumulatīvo ietekmi uz aizsargājamajiem elementiem (lai novērtētu šādu papildu ietekmes mazināšanas pasākumu ieguldījumu, jāveic 2. un 3. apakšposmā aprakstītās darbības).

3.2.3. Trešais apakšposms — plāna vai projekta ietekmes uz Natura 2000 teritorijas viengabalainību novērtēšana

Iepriekš apkopotajai informācijai un prognozēm par iespējamo ietekmi un izmaiņām, kas varētu rasties plāna vai projekta dažādos ieviešanas posmos, un par šīs ietekmes un izmaiņu intensitātes pakāpi un līmeni tagad vajadzētu ļaut novērtēt, kādā pakāpē plāns vai projekts ietekmē teritorijas viengabalainību.

Teritorijas viengabalainības un ietekmes novērtējuma aprakstam jābalstās uz parametriem, kuri nosaka teritorijā sastopamo dzīvotņu un sugu un to ekoloģisko prasību konkrētos aizsardzības mērķus. Tas varētu būt lietderīgi arī vēlāk ieviešanas laikā — plāna vai projekta ietekmes uzraudzībai.

Jēdziena “integritāte” [“viengabalainība”] nozīme jeb konotācija nepārprotami ir saistīta ar ekoloģisko integritāti [viengabalainību]. To var uzskatīt par tādu īpašību vai stāvokli, kad kaut kas ir pilnīgs vai viens veselums. Dinamiskā ekoloģiskajā kontekstā tas var arī ietvert spēju būt noturīgam un attīstīties veidos, kas ir labvēlīgi saglabāšanās [aizsardzības] nodrošināšanai.

Jēdzienu “teritorijas integritāte” [“teritorijas viengabalainība”] var definēt kā teritorijas ekoloģiskās struktūras, funkcijas un ekoloģisko procesu saskanīgu summu visā teritorijā, kas ļauj uzturēt dzīvotnes, dzīvotņu kompleksus un/vai sugu populācijas, kuru dēļ teritorija ir tikusi noteikta.

Teritorijas integritāti [viengabalainību] var aprakstīt kā ļoti labu, ja tiek realizēts tai piemītošais potenciāls sasniegt teritorijas saglabāšanas [aizsardzības] mērķus, ja dinamiskos apstākļos tiek uzturēta spēja pašatjaunoties un tikt galā ar kaitējumu un ja ir vajadzīgs tikai minimāls atbalsts ārējas apsaimniekošanas veidā.

Sk. 6. panta vadlīniju 4.6.4. iedaļu.

Tādējādi “teritorijas viengabalainība” ir saistīta ar tās aizsardzības mērķiem, galvenajiem dabas elementiem, ekoloģisko struktūru un funkcijām. Ja ierosinātais plāns vai projekts (atsevišķi vai kopā ar citiem plāniem un projektiem) neapdraud teritorijas aizsardzības mērķus, tiek uzskatīts, ka teritorijas viengabalainība netiek negatīvi ietekmēta jeb izjaukta.

Teritorijas viengabalainība attiecas arī uz galvenajiem ekoloģiskajiem procesiem un faktoriem, kuri nodrošina dzīvotņu un sugu ilgtermiņa klātbūtni *Natura 2000* teritorijā. Parasti tas tiek ietverts teritorijas aizsardzības mērķos (piemēram, uzlabot dzīvotnes kvalitāti vai palielināt sugas izplatības areālu teritorijā). Šo faktoru pasliktināšanās var apdraudēt šo mērķu sasniegšanu, un tam var būt nelabvēlīga ietekme arī tad, ja sugas vai dzīvotnes netiek tieši ietekmētas. Piemēram, upju dzīvotņu un sugu saglabāšanai ir būtiski tādi faktori kā upes hidroloģiskais režīms, plūdu morfoloģiskie procesi, erozija, nosēdumu pārnese un uzkrāšanās, un tie ir atspoguļoti aizsardzības mērķos. Ietekmējot šos procesus, var ietekmēt teritorijas viengabalainību arī tad, ja netiek tieši ietekmētas apzinātās dabiskās dzīvotnes un vietas, kurās sugu sastopamība ir apstiprināta.

Ja tiek noteikts, ka plāna vai projekta ietekmes rezultātā tiks pastāvīgi daļēji zaudēta tāda dzīvotne vai tāda suga, kuras sastopamība teritorijā ir būtiska, vai ka tiks izraisīta ilgstoša teritorijas ekoloģiskās struktūras, funkciju un procesu pasliktināšanās, var secināt, ka plāns vai projekts nelabvēlīgi ietekmēs teritorijas viengabalainību.

Tai pašā laikā ir jāņem vērā arī tas, ka, pateicoties teritorijas spējai tikt galā ar kaitējumu vai tās noturībai, dažos gadījumos teritorijas ekoloģiskā struktūra un funkcijas varētu atjaunoties salīdzinoši īsā laikā, piemēram, biocenoze vai sugas populācija pēc īslaicīga traucējuma varētu dabiski atjaunoties. Šādā gadījumā varētu uzskatīt, ka projekts vai plāns neizjauks teritorijas viengabalainību. Spēja tikt galā ar kaitējumu parasti tiek atspoguļota aizsargājamo elementu aizsardzības mērķos (piemēram, nosakot robežvērtības vai maksimālo pieļaujamo izmaiņu robežas, kā,

piemēram, atļaujot noteiktas pakāpes īslaicīgu saduļķošanas upēs vai citos ūdensobjektos apkopes darbu laikā).

Īslaicīgās nelabvēlīgās ietekmes pakāpe varētu būt noteicošais faktors, lai secinātu, vai pastāv nelabvēlīga ietekme uz teritoriju. Ja laiks, kas nepieciešams, lai dzīvotne atjaunotos, tiek lēsts kā dažas dienas, nedēļas vai pat daži mēneši, tad, iespējams, var uzskatīt, ka teritorijas viengabalainība netiks izjaukta. Tādējādi, lai gan īslaicīgs traucējums ietekmē dažas dzīvotnes vai sugas, tas, iespējams, neizjauks teritorijas viengabalainību. Tomēr šie jautājumi rūpīgi jāanalizē katrā konkrētajā situācijā, ņemot vērā konkrētās teritorijas ekosistēmu cikliskumu, biocenožu struktūru un teritorijas ekoloģiskās funkcijas un procesus.

Mazāku teritoriju gadījumā, kurās sastopama tikai viena vai dažas dzīvotnes vai sugas un kuru ekoloģiskās funkcijas ir skaidras, varētu būt salīdzinoši vienkārši novērtēt ietekmi uz teritorijas viengabalainību. Taču novērtēšana būs sarežģītāka lielākām teritorijām, kurās ir sastopamas daudzas dzīvotnes un sugas, ar kompleksām ekosistēmām un ekoloģiskajām funkcijām.

Lai sistemātiski un objektīvi novērtētu ietekmi uz teritorijas viengabalainību, ir jāizmanto robežvērtības un mērķrādītāji, kas ir noteikti teritorijā aizsargājamo dzīvotņu veidu un sugas aizsardzības mērķu katram raksturlielumam. Lai palīdzētu noteikt, vai tiek ietekmēta *Natura 2000* teritorijas viengabalainība, 12. izcēlumā tiek piedāvāts orientējošs kontrolesaraksts, kas atspoguļo teritorijās aizsargājamo dzīvotņu/sugu aizsardzības mērķu parametrus.

12. izcēlums. Ietekmes uz teritorijas viengabalainību novērtēšana: kontrolesaraksta piemērs

Vai plāns vai projekts varētu:

- traucēt vai aizkavēt teritorijas aizsardzības mērķu sasniegšanu?
- samazināt teritorijā sastopamo aizsargājamo dzīvotņu vai aizsargājamo sugu dzīvotņu platības vai kvalitāti?
- samazināt to aizsargājamo sugu populācijas, kuru sastopamība teritorijā ir būtiska?
- izraisīt traucējumus, kas varētu negatīvi ietekmēt sugu populāciju lielumu vai blīvumu vai līdzsvaru starp sugām?
- novest pie tādu aizsargājamo sugu izstumšanas, kuru sastopamība teritorijā ir būtiska, un tādējādi samazināt šo sugu izplatību teritorijā?
- izraisīt I pielikumā norādīto dzīvotņu vai sugu dzīvotņu sadrumstalotību?
- izraisīt galveno elementu, dabisko procesu vai teritorijā sastopamo dzīvotņu un sugu uzturēšanai vai atjaunošanai nepieciešamo resursu (piemēram, koku apauguma, plūdmaiņu laikā atsegto zonu, ikgadējo plūdu, medījumu, barības resursu) zudumu vai samazināšanos?
- traucēt faktoriem, kas palīdz teritorijā uzturēt labvēlīgus apstākļus vai kas ir nepieciešami šo apstākļu atjaunošanai līdz labvēlīgam stāvoklim?

- traucēt tādu sugu līdzsvaru, izplatību un blīvumu, kuras liecina par labvēlīgiem apstākļiem teritorijā?

3.2.4. Ceturtais apakšposms — ietekmes mazināšanas pasākumi

Ja pienācīgā novērtējuma veikšanas gaitā ir konstatēta nelabvēlīga ietekme uz teritorijas integritāti [viengabalainību] vai ja tādu iespēju nevar izslēgt, plānu vai projektu nevar apstiprināt. Tomēr atkarībā no konstatētās ietekmes pakāpes var būt iespējams ieviest noteiktus seku [ietekmes] mazināšanas pasākumus, kas nepieļaus vai mazinās šādu ietekmi līdz līmenim, kad tai vairs nebūs negatīvu seku uz teritorijas integritāti [viengabalainību].

Sk. 6. panta vadlīniju 4.6.6. iedaļu.

Ietekmes mazināšanas pasākumus var ierosināt plāna vai projekta attīstītājs vai pieprasīt kompetentās valsts iestādes, lai izvairītos no iespējamās ietekmes, kas noteikta pienācīgajā novērtējumā, novērstu vai samazinātu šo ietekmi līdz līmenim, kad teritorijas viengabalainība vairs netiks negatīvi ietekmēta.

Praksē ietekmes mazināšanas pasākumu nepieciešamība bieži tiek konstatēta plāna vai projekta izstrādes vai sagatavošanas agrīnā stadijā (piemēram, attīstītājam / pieteikuma iesniedzējam to apspriežot ar dabas aizsardzības speciālistiem pirms pieteikuma iesniegšanas), un tas tiek norādīts apstiprinājuma saņemšanas pieteikumā. Lai gan ietekmes mazināšanas pasākumus neņem vērā plāna vai projekta iepriekšējās izpētes laikā, tas, ka ir konstatēts, ka šādi pasākumi ir nepieciešami, var lielā mērā sekmēt efektīvu, rezultatīvu un savlaicīgu pienācīgā novērtējuma izpildi un tādējādi arī lēmuma pieņemšanu par to, vai plānu vai projektu var apstiprināt saskaņā ar 6. panta 3. punktu.

Atbilstoši ietekmes mazināšanas pasākumu hierarhijai iesaka pirmām kārtām *izvairīšanos* (t. i., pirmkārt, novērst būtiskas ietekmes veidošanos), pēc tam ietekmes *samazināšanu* (t. i., samazināt ietekmes mērogu un/vai ietekmes rašanās varbūtību). 6. tabulā sniegti piemēri.

6. tabula. Ietekmes mazināšanas pasākumu piemēri

Izvairīšanās no ietekmes:

- tehniski risinājumi, kas novērš plāna vai projekta nevēlamu ietekmi (piemēram, ierīces, ar ko slāpē troksni, mazina gaismu vai putekļus);
- projekta elementu izvietošana tā, lai izvairītos no jutīgām teritorijām (no *Natura 2000* teritorijām pilnībā vai no to būtiskākajām platībām, vai no platībām, kas savieno *Natura 2000* teritorijas);
- aizsargžogi vai citi pasākumi, ar ko novērš kaitējumu augiem un dzīvniekiem;
- darbu pārtraukšana jutīgos periodos (piemēram, sugu vairošanās laikā);

▪ darbu koordinācijas uzlabošana, lai izvairītos no kumulatīvas ietekmes.
Ietekmes samazināšana: ▪ emisiju kontroles pasākumi; ▪ trokšņu barjeras, piemēram, ekrāni; ▪ piesārņojuma pārtveršanas pasākumi; ▪ pieejas ierobežošana jutīgajām platībām būvniecības/ekspluatācijas laikā; ▪ sugu pārvietošanas sekmējoši pasākumi (piemēram, tam paredzēti tilti, tuneļi un "ekodukti"); ▪ ietekmi veidojošo darbību pielāgošana tā, lai pēc iespējas mazinātu ietekmi (piemēram, trokšņa, gaismas, putekļu, u. c. ietekmi).

Plānu gadījumā ar ietekmes mazināšanas pasākumiem varētu, piemēram, izņemt no plāna tos elementus, par kuriem konstatēts, ka tie izjauks teritorijas viengabalainību, vai tos pārvietot citur. Visa novērtēšanas procesa laikā ierosinātos pasākumus var precizēt. Augsta līmeņa plānos (valsts vai reģionālajos plānos) var vienkārši noteikt iespējamās ietekmes mazināšanas pasākumus, kuri tiek detalizētāk izstrādāti zemākos līmeņos — atbilstoši ekoloģiskajām, izvietojuma, izpildes laika, juridiskajām un finanšu prasībām, kuras ir jāievēro jebkura plānošanas pieteikuma ietvaros.

Ietekmes mazināšanas pasākumus **nedrīkst jaukt ar kompensācijas pasākumiem**; kompensācijas pasākumi tiek apsvērti tikai 6. panta 4. punkta procedūras ietvaros (sk. šī dokumenta 3.3.3. iedaļu).

Seku [ietekmes] mazināšanas pasākumi ir pasākumi, kuru mērķis ir minimizēt vai pat likvidēt negatīvo ietekmi, kas varētu rasties plāna vai projekta īstenošanas dēļ, lai teritorijas integritāte [viengabalainība] netiktu negatīvi ietekmēta. Šie pasākumi tiek apsvērti 6. panta 3. punkta kontekstā, un tie ir neatņemama plāna vai projekta specifikāciju daļa vai priekšnosacījums to apstiprināšanai.

Kompensācijas pasākumi ir neatkarīgi no projekta (tostarp no jebkuriem ar to saistītiem seku [ietekmes] mazināšanas pasākumiem). Tie ir paredzēti, lai kompensētu plāna vai projekta atlikušās negatīvās sekas, šādi uzturot Natura 2000 tīkla vispārējo ekoloģisko saskaņotību [vienotību]. Tos var apsvērt tikai 6. panta 4. punkta kontekstā.

Sk. 6. panta vadlīniju 5.4.1. iedaļu.

Konkrētāk, pasākumi, kas funkcionāli neietilpst projektā, piemēram, dzīvotņu uzlabošana vai atjaunošana (pat ja tie veicina ietekmētajā teritorijā esošās dzīvotnes kopējas platības pieaugumu³³) vai vairošanās vai atpūtas vietu izveide vai uzlabošana sugām, netiek uzskatīti par ietekmes mazināšanu, jo tie nemazina projekta negatīvo ietekmi. Šāda veida pasākumi, ja tie nav parasta prakse, kas nepieciešama teritorijas aizsardzībai, drīzāk atbilst kompensācijas pasākumu kritērijiem.

³³ Sk. EST spriedumu lietā C-521/12.

Ikviens ietekmes mazināšanas pasākums ir detalizēti jāapraksta, norādot, kā tas novērsīs vai mazinās konstatēto nelabvēlīgo ietekmi un kā, kad un kas to ieviesīs. Jānorāda:

- ietekme, kā novēršanai tiek paredzēti ietekmes mazināšanas pasākumi, tostarp informācija par atbilstošajiem parametriem (piemēram, Kopienā nozīmīgu dzīvotņu platība, kas tiek pakļauta noplicināšanās iespējai, un to aizsardzības pakāpe teritorijā, sugu populācijas, kuras tiek traucētas);
- rezultāti, kas gaidāmi ierosināto ietekmes mazināšanas pasākumu īstenošanas rezultātā, attiecībā uz katru parametru (piemēram, dzīvotnes platība, sugu populāciju lielums, struktūra vai funkcijas);
- ierosināto pasākumu tehniskā un zinātniskā iespējamība un lietderības līmenis;
- par ieviešanu atbildīgā persona vai struktūra;
- tās teritorijas pārvaldība, kurā tiks ieviesti ietekmes mazināšanas pasākumi (metodes, ilgums);
- ietekmes mazināšanas pasākumu ieviešanas vieta un laiks salīdzinājumā ar plānu vai projektu;
- pasākumu ieviešanas pārbaužu metodes;
- pasākumu finansēšana;
- programma pasākumu lietderības uzraudzībai un — nepieciešamības gadījumā — to pielāgošanai.

Jāapliecina **ietekmes mazināšanas pasākumu lietderība**, piemēram, atsaucoties uz šādu pasākumu uzraudzību un sekmīgu ieviešanu citos līdzīgos projektos un izveidojot sistēmu rezultātu uzraudzībai un koriģējošu pasākumu noteikšanai gadījumos, ja tiek konstatētas kļūmes. Lietderības novērtēšanai var izmantot šeit piedāvāto kontrolesarakstu.

13. izcēlums. Ietekmes mazināšanas pasākumu lietderības novērtēšana

- Vai novērtējamā plāna vai projekta ietvaros ir iespējams ieviest ietekmes mazināšanas pasākumus?
- Vai ietekmes mazināšanas pasākumi ir skaidri vērsti uz pienācīgajā novērtējumā konstatēto ietekmi? Vai tie spēj samazināt šo ietekmi līdz līmenim, kas nepārsniedz būtisku ietekmi?
- Vai ietekmes mazināšanas pasākumu ieviešanai tiek paredzēti pietiekami līdzekļi un resursi?
- Vai attiecībā uz ierosinātajiem ietekmes mazināšanas pasākumiem ir liecības par šādu pasākumu sekmīgu ieviešanu agrāk?
- Vai ir kāda informācija, kas norāda uz ierobežojošiem faktoriem un ierosināto pasākumu veiksmes vai neveiksmes rādītājiem?

- Vai ir sagatavots visaptverošs plāns, kā ieviest un uzturēt ietekmes mazināšanas pasākumus (plāns, kas nepieciešamības gadījumā ietver arī uzraudzību un novērtēšanu)?

Ietekmes mazināšanas pasākumu **uzraudzībai** ir izšķiroša loma, lai pārbaudītu, vai tie tiek sekmīgi un laicīgi īstenoti un lai noteiktu iepriekš neparedzētu ietekmi, kam nepieciešami papildu pasākumi.

Pirms plānu vai projektu apstiprina, ir jāapliecina ietekmes mazināšanas pasākumu lietderība. Turklāt, ja ietekmes mazināšanas pasākumu lietderība ir atkarīga no stabiliem laika apstākļiem vai dabiskiem procesiem, kuri varētu mainīties (piemēram, plūdu, sausuma, vētru vai citu iemeslu dēļ), ar uzraudzības palīdzību ir jāpārbauda, vai tiek sasniegti paredzētie rezultāti, un jākonstatē jebkuras iespējamās izmaiņas, kuru dēļ būtu nepieciešama pasākumu pielāgošana vai pārplānošana.

Uzraudzības rezultāti jāiesniedz kompetentajai iestādei, lai nepieciešamības gadījumā palīdzētu formulēt piemērotākos atbildes pasākumus, piemēram, ja jānovērš ietekmes mazināšanas pasākumu acīm redzama nepilnība vai ja jāreaģē uz neparedzētu ietekmi vai ietekmi, par kuru tika konstatēts vien risks. 7. tabulā sniegts piemērs matricai, ar ko atspoguļo informāciju par ietekmes mazināšanas pasākumiem.

Rezultāti, kas tiek gaidīti no ietekmes mazināšanas pasākumu īstenošanas, — rezultāti par to, kā tiek novērsta vai mazināta novērtējumā konstatētā ietekme, — ir pienācīgi jādokumentē.

8. tabulā sniegts piemērs matricai, ar ko tiek parādīti rezultāti novērtējumam, ko veic pēc ietekmes mazināšanas pasākumiem.

7. tabula. Informācija par plānā vai projektā ierosinātajiem ietekmes mazināšanas pasākumiem

Konstatētā negatīvā ietekme (uzskaitīt)	Pasākumu apraksts, detalizēta informācija par īstenošanu, lietderība, uzraudzība				
Ietekme #1	Pasākums #1				
Nosaukums/apraksts	Paskaidrot, kā pasākums palīdzēs novērst/mazināt ietekmi uz teritorijas viengabalainību.	Paskaidrot, kas un kā īstenos pasākumu.	Pamatot tā lietderību (piemēram, pamatojoties uz zinātniskiem pierādījumiem / ekspertu pamatotu viedokli).	Norādīt īstenošanas grafiku salīdzinājumā ar plāna vai projekta īstenošanas grafiku.	Aprakstīt ierosināto uzraudzības sistēmu un ziņošanas prasības, tostarp to, kā tiks novērsta jebkāda veida neparedzētā ietekme.
	<i>Sniegt sīkāku informāciju par ietekmes mazināšanas pasākumu, paskaidrojot elementus, ar kuriem tiks novērsta nelabvēlīgā ietekme.</i>	<i>Tas varētu ietvert informāciju par juridiski saistošiem nolīgumiem, kuri jāīsteno pirms tam, kad plāns vai projekts tiek apstiprināts.</i>	<i>Tas var ietvert: i) citu līdzīgu projektu vai plānu ziņojumu vai liecību novērtējumu; ii) atbilstošu ekspertu apliecinājumus vai iii) apliecinājumu par attiecīgās dabas aizsardzība aģentūras atbalstu.</i>	<i>Dažos gadījumos ietekmes mazināšana tiek integrēta plānā vai projektā; dažos gadījumos tie būs papildu pasākumi, kas ir jāievieš pirms tam, kad plāns vai projekts tiek apstiprināts, vai īsi pēc tam.</i>	<i>To varētu veikt, slēdzot juridiski saistošus nolīgumus pirms tam, kad plāns vai projekts tiek apstiprināts.</i>

8. tabula. Rezultātu apkopojums novērtējumam, ko veic pēc ietekmes mazināšanas pasākumu īstenošanas

Attiecīgie elementi teritorijā	Ietekmes / nelabvēlīgās ietekmes īss apraksts	Ietekmes būtiskums/mērogs	Ierosināto ietekmes mazināšanas pasākumu apraksts	No ietekmes mazināšanās gaidāmie rezultāti
Dzīvotnes • •				
Sugas • •				
Citi teritorijas viengabalainībai svarīgi dabas elementi				

3.2.5. PIENĀCĪGAJĀ NOVĒRTĒJUMĀ IZDARĪTIE SECINĀJUMI

Novērtējumā, kas veikts saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punktu, ir jābūt pilnīgiem, precīziem un galīgiem konstatējumiem un secinājumiem, ņemot vērā labākās zinātnes atziņas šajā jomā. Tam ir jāspēj kļiedēt jebkuras zinātniski pamatotas šaubas par tā plāna vai projekta ietekmi, kas ierosināts saistībā ar attiecīgo aizsargājamo teritoriju.

Pienācīgā novērtējuma secinājumiem ir jābūt skaidri saistītiem ar teritorijas viengabalainību un tās aizsardzības mērķiem. Ja novērtējumā secina, ka tiks negatīvi ietekmēta teritorijas viengabalainība, būtu jāpaskaidro, kuriem aspektiem, ņemot vērā ietekmes mazināšanas pasākumus, joprojām būs negatīva ietekme. Tas būs svarīgi, ja plānu vai projektu papildus izskatīs saskaņā ar 6. panta 4. punktu.

Pienācīgā novērtējuma rezultātu izklāsta potenciālā formāta piemērs ir sniegts 9. tabulā nākamajā lappusē.

9. tabula. Pienācīgā novērtējuma izklāsta piemērs						
1. teritorija: īpaši aizsargājamā teritorija Xxx	Īss apraksts: īpaši aizsargājamajā teritorijā atrodas lielākā purvu platība xxxxxx reģionā. Teritorijas lielā piekrastes dzīvotņu daudzveidība palīdz uzturēt nozīmīgu ūdensputnu skaitu visa gada garumā.					
Potenciālā ietekme	Ietekmētā iezīme	Saglabāšanas mērķi	Plāna/projekta negatīvā ietekme uz iezīmi atsevišķi	Plāna/projekta negatīvā ietekme uz skarto iezīmi kopā ar citiem plāniem vai projektiem	Nelabvēlīgās ietekmes potenciālā novēršana vai mazināšana	Secinājums: negatīva ietekme uz teritorijas viengabalainību: Jā. Nē. Neskaidra. Ilgtermiņā. Īstermiņā.
Dzīvotnes zudums Traucēšana sugām	Piekrastes dzīvotņu putni: (sugu nosaukumi)	Uzturēt sugu populāciju un izplatību... (detalizēta informācija attiecībā uz saglabāšanas mērķiem). Uzturēt struktūru, funkcijas un atbalstošos procesus, no kuriem atkarīgas sugu dzīvotnes (detalizēta informācija attiecībā uz saglabāšanas mērķiem).	Plāna daļa X samazinās sugām pieejamo sāļo purvu platību. Pienācīgajā novērtējumā ir aprēķināts, ka potenciāli tiks zaudēta 110 ha liela platība.	Pastāv negatīvas ietekmes iespējamība apvienojumā ar citiem plāniem, kas palielinātu netiešu slodzi uz teritorijām. Lielāki traucējumi, ko izraisītu ar citiem projektiem saistītas rekreatīvas izmantošanas palielināšanās, negatīvi ietekmētu teritoriju.	Nē	Jā — ilgtermiņā
Dzīvotņu noplicināšanās	Zemieņu mitro pļavu putni	Uzturēt sugu populāciju un izplatību...	Plāna daļa Y varētu izraisīt ūdens plūsmas modeļa	Nav paredzama	Neskaidra	Neskaidra (plāna daļa Y nav aprakstīta detalizēti, tāpēc

	 (sugu nosaukumi)	(detalizēta informācija attiecībā uz saglabāšanas mērķiem). Uzturēt struktūru, funkcijas un atbalstošos procesus, no kuriem atkarīgas sugu dzīvotnes (detalizēta informācija attiecībā uz saglabāšanas mērķiem).	izmaiņas, kas varētu ietekmēt mitrās pļavas, kuras ir piemērota sugu dzīvotne (detalizēta informācija attiecībā uz saglabāšanas mērķiem).			ietekmi uz plūsmas modeli nevar pienācīgi novērtēt un izteikt kvantitatīvi).
.....						

Pēc pienācīgā novērtējuma pabeigšanas tā secinājumi ir skaidri jāizklāsta ziņojumā, kurā:

- a) pietiekami detalizēti apraksta to plānu vai projektu apmēru un mērķus, lai plašāka sabiedrība varētu izprast tā raksturu;
- b) apraksta *Natura 2000* teritorijas pamatapstākļus, kā arī tās saglabāšanas mērķus;
- c) norāda plāna vai projekta negatīvo ietekmi uz *Natura 2000* teritoriju, ņemot vērā konkrētās teritorijas saglabāšanas mērķus;
- d) skaidro, kā šī ietekme tiks novērsta vai pietiekami samazināta ar ietekmes mazināšanas pasākumiem;
- e) nosaka grafiku un apzina mehānismus, ar kuriem tiks nodrošināti, īstenoti un uzraudzīti ietekmes mazināšanas pasākumi;
- f) sagatavo pienācīgi pamatotu secinājumu attiecībā uz ietekmi uz teritorijas viengabalainību.

Pienācīgā novērtējuma ziņojums ir jā sagatavo skaidri — ar: i) viegli izsekojamām pierādījumu cēloņsakarību ķēdēm (piemēram, no darbības uz slodzi un uz ietekmēto dabas elementu jutīgumu un neaizsargātību) un ii) pienācīga līmeņa pierādījumiem vai analīzi, kas ir piemērota izmantošanai apspriešanā ar attiecīgajām dabas aizsardzības aģentūrām un sabiedrību.

Attiecībā uz dažiem plāna elementiem vai daļām negatīva ietekme uz teritorijas viengabalainību var būt neskaidra vai to var nebūt iespējams pietiekami pārliecinoši noteikt. Tomēr šādi aspekti ir jāizskata sīkāk. Daudzas nacionālās stratēģijas ietver nozīmīgus plānotos ieguldījumus, piemēram, jaunu rezervuāru vai transporta koridoru izveidi, kas varētu ietekmēt *Natura 2000* teritorijas, bet kuru konkrētā atrašanās vieta, izvietojums vai informācija par to darbību vēl nav noteikta; šādi elementi ir pienācīgi jānovērtē projektu līmenī. Šādos gadījumos šis fakts (t. i., atlikusī nenoteiktība) ir jāatzīmē novērtējuma rezultātos un attiecībā uz šādām plānu daļām/elementiem ir jāveic pienācīgais novērtējums projektu līmenī (skatīt arī 4.2. sadaļu).

Pienācīgajā novērtējumā izdarītajiem secinājumiem kopā ar jebkādiem ietekmes mazināšanas pasākumiem vai nosacījumiem, par kuriem panākta vienošanās, ir jābūt norādītiem atļaujā vai jebkādā lēmumā, kas pieņemts saistībā ar izskatāmo plānu vai projektu.

Lēmuma pieņemšana, pamatojoties uz pienācīgu novērtējumu

Ņemot vērā pienācīgā novērtējuma secinājumus par plāna vai projekta ietekmi uz attiecīgo Natura 2000 teritoriju, kompetentās iestādes ir tiesīgas apstiprināt plānu vai projektu. Šo lēmumu var pieņemt tikai pēc tam, kad tās ir pārliecinājušās, ka plānam vai projektam nebūs negatīvas ietekmes uz teritorijas viengabalainību. Tā tas ir gadījumā, ja no zinātniskā viedokļa nepastāv pamatotas šaubas par šādas ietekmes neesamību.

Tādēļ, ja saistībā ar plānu vai projektu pastāv šaubas par iespējamu kaitīgu ietekmi uz attiecīgās teritorijas viengabalainību, kompetentai valsts iestādei nav jāsniedz piekrišana tā īstenošanai (lieta C-127/02, 57. punkts).

Papildu informāciju sk. rokasgrāmatas par 6. pantu 4.7.3. sadaļā.

3.2. sadaļas beigās 16. izcēlumā ir sniegts ziņojuma piemērs pienācīgā novērtējuma rezultātu izklāstīšanai.

Ja kompetentā iestāde secina, ka radīsies negatīva ietekme vai to nevar izslēgt, tad plānu vai projektu nedrīkst turpināt (ja vien nav piemērojami 6. panta 4. punkta nosacījumi — sk. 3.3. sadaļu).

3.2.6. Papildu apsvērumi: apspriešanās, pienācīgā novērtējuma kvalitāte, iespēja vērsties tiesā

Apspriešanās

Apspriešanās ar ekspertiem, citām iestādēm, NVO, potenciāli ietekmētajām grupām vai sabiedrību kopumā var uzlabot informāciju par vidi, kas pieejama tiem, kuri veic pienācīgo novērtējumu, un lēmumu pieņemējiem, piemēram, nosakot ietekmi uz vidi vai izstrādājot atbilstošus ietekmes mazināšanas pasākumus. Turklāt apspriežoties var samazināt potenciālus konfliktus un kavējumus.

6. panta 3. punktā noteikto procedūru laikā apspriežoties ar attiecīgajā iestādēm, bioloģijas vai ekoloģijas ekspertiem, kā arī attiecīgo nozaru un politikas sektoru pārstāvjiem, ieinteresētajām personām un NVO, tiek uzlabota informācijas pieejamība un dažādu viedokļu apsvēršana.

Dabas aizsardzības un nozaru iestādēm novērtēšanas procesā ir jāsadarbojas, lai nodrošinātu, ka: i) pienācīgais novērtējums tiek veikts, izmantojot vislabāko pieejamo informāciju un pieredzi, un ii) tiek pienācīgi ņemti vērā visi attiecīgie aspekti.

Sabiedrības līdzdalība 6. panta 3. punkta procedūrā

Dzīvotņu direktīvā nav noteikts nepārprotams pienākums saņemt plašākas sabiedrības viedokli, apstiprinot tādus plānus vai projektus, kam jāveic pienācīgs novērtējums. Saskaņā ar 6. panta 3. punkta formulējumu tas ir jādara tikai “vajadzības gadījumā”. Tomēr Tiesa ir skaidrojusi, ka, pamatojoties uz Orhūsas konvencijas prasībām³⁴, attiecīgām aprindām, tostarp atzītām vides aizsardzības NVO, ir tiesības piedalīties atļaujas piešķiršanas procedūrā (lieta C-243/15, 49. punkts). Šīs tiesības jo īpaši ietver “tiesības efektīvi piedalīties [visā] ar vidi saistīto lēmumu pieņemšanas procesā”,

³⁴Konvencija par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem. Šī konvencija tika parakstīta Orhūsā, Dānijā, 1998. gada jūnijā. ES ir viena no konvencijas pusēm kopš 2005. gada atbilstoši Lēmumam 2005/370/EK <http://ec.europa.eu/environment/aarhus/legislation.htm>.

“rakstiski vai attiecīgos gadījumos sabiedriskās apspriešanas laikā vai publiskās pārrunās ar pieteikuma iesniedzēju [iesniedzot] jebkādos komentārus, informāciju, analīzi vai viedokļus, ko sabiedrība uzskata par būtiskiem saistībā ar paredzamo darbību” (lieta C-243/15, 46. punkts).

Papildu informāciju sk. rokasgrāmatas par 6. pantu 4.7.2. sadaļā.

Ja pienācīgo novērtējumu koordinē vai veic kopā ar ietekmes uz vidi novērtējumu (IVN)/ stratēģisko vides novērtējumu (SVN), tam var noderēt arī šo novērtējumu direktīvās paredzētie noteikumi par sabiedrības līdzdalību. Tomēr ir svarīgi, ka pienācīgā novērtējuma rezultāti tiek nošķirti un ir atšķirīgi no IVN/SVN rezultātiem. Tas nepieciešams, lai nodrošinātu 6. panta 3. punkta otrā teikuma pareizu piemērošanu (atļauju var piešķirt tikai tad, ja kompetentā valsts iestāde ir pārliecinājusies, ka netiks izjaukta attiecīgās teritorijas viengabalainība).

IVN direktīvā (6. pantā) ir noteikts, ka dalībvalstīm ir: i) jānodrošina apspriešana attiecīgajās iestādēs; un ii) jādod savlaicīgas un reālas iespējas informēt sabiedrību un jāļauj attiecīgajai sabiedrības daļai piedalīties ar vidi saistīto lēmumu pieņemšanas procedūrā. Tas ietver saprātīgu termiņu noteikšanu dažādajiem līdzdalības posmiem. Līdzīgas prasības ir noteiktas SVN direktīvas 6. pantā.

Sabiedrības līdzdalība saskaņā ar IVN un SVN direktīvām

IVN direktīva

Preambula:

- Efektīva **sabiedrības līdzdalība** lēmumu pieņemšanā dod iespēju sabiedrībai paust un lēmumu pieņēmējam ņemt vērā viedokļus un bažas, kas var būt saistītas ar minētajiem lēmumiem, tādējādi palielinot politisko atbildību un lēmumu pieņemšanas procesa pārredzamību un sekmējot sabiedrības informētību vides jautājumos un atbalstu pieņemtajiem lēmumiem.

- Līdzdalība, tostarp apvienību, organizāciju un grupu, jo īpaši nevalstisko vides aizsardzības organizāciju līdzdalība, attiecīgi jāveicina, inter alia uzlabojot sabiedrības izglītotību vides jautājumos.

- Viens no Orhūsas konvencijas mērķiem ir vēlme garantēt tiesības uz sabiedrības dalību ar vidi saistītu lēmumu pieņemšanā, lai palīdzētu aizsargāt personu tiesības dzīvot veselībai un labklājībai piemērotā vidē. Orhūsas konvencijas 6. pantā paredzēta sabiedrības dalība tādu lēmumu pieņemšanā, kas skar darbības, kuras nav šādi uzskaitītas, bet var būtiski ietekmēt vidi.

6. panta 2. punkts: Lai nodrošinātu attiecīgās sabiedrības daļas efektīvu līdzdalību lēmumu pieņemšanas procesā, sabiedrību par šādiem jautājumiem informē elektroniski un ar publiskiem paziņojumiem vai atbilstīgiem līdzekļiem vides lēmumu pieņemšanas procedūru, kas minētas 2. panta 2. punktā, sākumposmā vai vēlākais, tiklīdz šādu informāciju var sniegt:

SVN direktīva:

Preambula: Lai veicinātu caurskatāmāku lēmumu pieņemšanu un lai nodrošinātu, ka novērtējumam iesniegtā informācija ir visaptveroša un ticama, jāparedz, ka plānu un programmu novērtēšanas laikā tie jāapspriež sabiedrībā un iestādēs, kas atbildīgas par vidi, dodot pietiekami laika apspriedēm, ietverot atzinuma sniegšanu.

6. panta 4. punkts: Lai ievērotu 2. punktu, dalībvalstis identificē sabiedrību, tajā iekļaujot iedzīvotājus, kurus ir ietekmējusi vai var ietekmēt attiecīgā lēmuma pieņemšana saskaņā ar šo direktīvu, vai kas tajā piedalās, kā arī nevalstiskas organizācijas, piemēram, vides aizsardzības organizācijas un citas attiecīgās organizācijas.

Pienācīgā novērtējuma kvalitātes nodrošināšana

Kā norādīts iepriekš, pienācīgā novērtējuma pamatā jābūt labākajām zinātnes atziņām attiecīgajā jomā. Attiecīgi pienācīgais novērtējums ir jāsagatavo personai vai personām ar vajadzīgajām zināšanām un pieredzi ekoloģijas jomā. Pētījums vajadzības gadījumā ir jāpapildina ar citu speciālistu, kuriem ir attiecīgas zināšanas un pieredze (piemēram, tādās jomās kā ģeoloģija, hidroloģija, inženiertehniskie darbi vai projektēšana, vides tiesību akti), ieguldījumu un jāsagatavo zinātniski pilnīgā, profesionālā un objektīvā veidā.

Lai gan pētījumu, ar ko gūst informāciju pienācīgā novērtējuma vajadzībām, parasti iesniedz tā persona vai organizācija, kura vēlas iegūt plāna vai projekta apstiprinājumu, kompetentajām iestādēm ir jāpārlicinās, ka pētījums ir pietiekami lietpratīgs, pietiekama mēroga un pietiekami fokusēts uz ekoloģiskiem vai citiem attiecīgiem (piemēram, hidroloģiskiem) jautājumiem, un ka tas ir sagatavots pietiekami kompetenti un atbilstoši zinātniskās metodoloģijas un ietekmes novērtējuma sagatavošanas standartiem. Lai ievērotu šīs kvalitātes prasības, dažas valsts ir pieņēmušas sertifikācijas shēmu vai kvalifikācijas / atļaujas piešķiršanas sistēmu personām vai organizācijām, kuras veic pienācīgā novērtējuma pētījumu (sk. 14. izcēlumu).

IVN direktīvā noteiktā ietekmes uz vidi novērtējuma ziņojuma kvalitātes nodrošināšana

Lai nodrošinātu ietekmes uz vidi ziņojuma pilnīgumu un kvalitāti:

- a) attīstītājs nodrošina, ka ietekmes uz vidi ziņojumu sagatavo kompetenti eksperti;*
- b) kompetentā iestāde nodrošina, ka tai ir pietiekamas speciālās zināšanas, lai izskatītu šo ietekmes uz vidi ziņojumu, vai arī vajadzības gadījumā ir pieeja šādām speciālajām zināšanām; un*

c) vajadzības gadījumā kompetentā iestāde pieprasa attīstītājam sniegt papildu informāciju saskaņā ar IV pielikumu, kas ir tieši saistīta ar pamatota secinājuma izdarīšanu par minētā projekta būtisku ietekmi uz vidi.

Dalībvalstis vajadzības gadījumā nodrošina, lai jebkura iestāde, kuras rīcībā ir attiecīga informācija, kurai ir tiešs sakars ar 3. pantu, dara šo informāciju zināmu attīstītājam.

(IVN direktīvas 5. panta 3. un 4. punkts.)

14. izcēlums. Licencētu ekspertu sniegto pakalpojumu izmantošana pienācīga novērtējuma sagatavošanai Čehijā

Čehijā pienācīgos novērtējums (PN) ir atļauts sagatavot tikai licencētiem ekspertiem. Licencēšanas sistēmas juridiskais pamats ir Likums par dabas aizsardzību, un tā ir detalizēti izklāstīta ministru dekrētos. Licences iegūšanas pirmais pamatkritērijs ir nosacījums, ka ekspertam jābūt ar akadēmisko grādu bioloģijas vai ekoloģijas jomā vai nokārtojušam valsts eksāmenu ekoloģijas jomā. Atkāpes no šī nosacījuma nav atļautas, jo praktiskā pieredze ir pierādījusi, ka zināšanas ekoloģijas jomā ir būtisks priekšnosacījums novērtējumu pareizai sagatavošanai.

Atļaujas iegūšanas eksāmenā ir jānokārto rakstiska pārbaude ekoloģijas, zooloģijas, botānikas un valsts tiesību aktu jomās (pēdējais no minētajiem ir saistīts ar PN un IVN/SVN jautājumiem) un mutiski jāprezentē viena gadījuma izpēte. Eksāmeni tiek organizēti aptuveni divas reizes gadā, un nepieciešamo zināšanu standarts ir samērā augsts, ar īpašu uzsvāri uz zināšanām ekoloģijas jomā. Kandidātiem, kuri eksāmenu nokārto sekmīgi, Vides ministrija (VM) izdod licenci, kas ir derīga piecus gadus.

Šī licencēšanas shēma ir radījusi pozitīvu plašāku ietekmi attiecībā uz vispārējā PN procesa uzlabošanu. Licencētie vērtētāji organizē regulāras sanāksmes, lai dalītos ar pieredzi un apspriestu sarežģītus gadījumus. Ņemot to vērā, Vides ministrija no šiem vērtētājiem pasūtīja vairākus praktisku norādījumu dokumentus, lai uzlabotu PN un nodrošinātu pieejas konsekveci.

Neatkarīgi no tā, vai esošajās ietekmes uz vidi novērtēšanas procedūrās vai citās konkrētās pieejās ir ievērots 6. panta 3. punkts, ar 6. panta 3. punktā paredzēto novērtējumu rezultātiem ir jānodrošina faktiski pieņemto lēmumu pilnīga izsekojamība.

15. izcēlums. Pienācīgā novērtējuma kvalitātes nodrošināšanas aspekti

Novērtējumā:

- izskata visus aspektus, kas ietekmē *Natura 2000* teritorijas viengabalainību, kā norādīts teritorijas saglabāšanas mērķos, apsaimniekošanas plānā (ja pieejams) un standarta datu veidlapā, un attiecīgo dzīvotņu un sugu nozīmīgumu tīkla kontekstā, un tā pamatā ir labākās pieejamās zinātniskās atziņas attiecīgajā jomā;

- apsver teritorijas nozīmi un tās funkciju attiecīgajā bioģeogrāfiskajā reģionā un *Natura 2000* tīkla ekoloģisko vienotību;
- iekļauj pēc iespējas visus plāna vai projekta iespējamās ietekmes veidus, kas var būt nozīmīgi teritorijai, ņemot vērā kopējo ietekmi, kas var rasties novērtējamā plāna vai projekta īstenošanas rezultātā kopā ar citu plānu vai projektu ietekmi;
- attiecīgā gadījumā plānā vai projektā ietver efektīvus ietekmes mazināšanas pasākumus, lai novērstu, mazinātu vai pat pilnīgi novērstu negatīvo ietekmi uz teritoriju;
- izmanto labākos pieejamos paņēmienus un metodes, lai aprēķinātu, cik lielā mērā plāns vai projekts ietekmēs teritorijas(-ju) ekoloģisko viengabalainību;
- ietver uzticamus rādītājus plāna vai projekta īstenošanas uzraudzībai.

Lai nodrošinātu atbilstību 6. panta 3. punktā paredzētā novērtējuma prasībām, *Natura 2000* iestādes var sagatavot oficiālas specifikācijas par informācijas veidu un kritērijiem, kas jāievēro, izstrādājot pienācīgo novērtējumu.

Ir ļoti ieteicams nodrošināt paraugprakses apmaiņu un apmācību visiem, uz kuriem attiecas pienācīgais novērtējums (piemēram, attiecīgajām valsts pārvaldes iestādēm visos pārvaldes līmeņos, konsultantiem un projekta vai plāna attīstītājiem).

16. izcēlums. Pienācīgā novērtējuma ziņojuma satura piemērs

Plāna vai projekta apraksts

Mērķis, darbības joma, atrašanās vieta, galvenās darbības

Natura 2000 teritorijas, kuras varētu tikt ietekmētas, un to saglabāšanas mērķi

Vispārīgi aprakstiet tās Natura 2000 teritorijas, kuras varētu tikt ietekmētas, sugas un dzīvotnes, kuru aizsardzībai tās izveidotas, un to saglabāšanas stāvokli, kā arī teritoriju saglabāšanas mērķus.

Plāna vai projekta ietekmes uz teritorijas viengabalainību novērtējums

- *Aprakstiet plāna vai projekta (atsevišķi vai kopā ar citiem projektiem vai plāniem) elementus, kas varētu būtiski ietekmēt Natura 2000 teritoriju (izmantojiet atlases novērtējuma rezultātus).*
- *Aprakstiet, kā plāns vai projekts ietekmēs teritorijā aizsargātās sugas un dzīvotnes un kādas būs sekas attiecībā uz teritorijas saglabāšanas mērķiem (piemēram, dzīvotņu zudums, sadrumstalošanās, traucēšana sugām, sugu mirstība, ķīmiskās izmaiņas, hidroloģiskās vai ģeoloģiskās izmaiņas). Skaidri norādiet neskaidrības un jebkādas informācijas iztrūkumus.*
- *Norādiet, vai plāns vai projekts ietekmēs vai neietekmēs teritorijas viengabalainību.*
- *Skaidri norādiet neskaidrības un jebkādas informācijas iztrūkumus.*

Ietekmes mazināšanas pasākumi

- *Aprakstiet, kādus mazināšanas pasākumus paredzēts ieviest, lai novērstu vai mazinātu negatīvo ietekmi uz teritorijas viengabalainību, un pierādiet to efektivitāti, lai samazinātu ietekmi līdz nenozīmīgam līmenim.*
- *Skaidri norādiet neskaidrības un jebkādas informācijas iztrūkumus.*
- *Izklāstiet plānotos uzraudzības pasākumus.*

Secinājums

Norādiet, vai teritorijas viengabalainību varētu ietekmēt vai to ietekmēs attiecīgais plāns vai projekts, vai arī nekādas ietekmes noteikti nebūs (ņemot vērā piesardzības principu).

Pienācīgā novērtējuma izstrādē izmantotie avoti

Norādiet izmantotos informācijas avotus.

Apspriešanās rezultāti

Nosauciet aģentūras, struktūras vai ekspertus, ar kuriem notikusi apspriešanās.

Atbilžu kopsavilkums.

Iespēja vērsties tiesā

Eiropas Savienības Tiesa ir arī atzinusi sabiedrības, tostarp vides aizstāvības organizāciju, tiesības apstrīdēt iestāžu pieņemtus lēmumus par pienācīgo novērtējumu (lieta C-243/15, 56.–61. punkts), tai skaitā novērtējuma rezultātā izdarīto secinājumu derīgumu saistībā ar riskiem, ko attiecīgais plāns vai projekts rada teritorijas viengabalainībai.

3.3. Trešais posms — 6. panta 4. punktā noteiktā procedūra

6. panta 4. punkts pieļauj izņēmumus no 6. panta 3. punkta vispārējā noteikuma, bet tas nav automātiski piemērojams. Iestādei ir jāizlemj, vai var piemērot 6. panta 3. punkta izņēmumu. 6. panta 4. punkts ir jāpiemēro tādā secīgā kārtībā, kā noteikts direktīvā — proti, pēc tam, kad apmierinošā veidā ir izpildīti visi 6. panta 3. punkta noteikumi.

Papildu informāciju sk. rokasgrāmatas par 6. pantu 5.2. sadaļā.

Plānus vai projektus, attiecībā uz kuriem pienācīgajā novērtējumā nevarēja secināt, ka tie neietekmēs attiecīgo teritoriju viengabalainību, kompetentās iestādes var apstiprināt tikai tādā gadījumā, ja tiek lūgts piemērot izņēmumu saskaņā ar 6. panta 4. punkta noteikumiem.

Šie noteikumi paredz trīs galvenās prasības, kas ir jāizpilda un jādokumentē:

1. ir izskatītas alternatīvas un var pierādīt, ka apstiprināšanai izvirzītā alternatīva nodara vismazāko kaitējumu dzīvotnēm, sugām un *Natura 2000* teritorijas(-ju)

viengabalainībai un nepastāv neviena cita iespējami realizējama alternatīva, kas neietekmētu teritorijas(-ju) viengabalainību;

2. pastāv sevišķi svarīgas sabiedrības intereses, kas ietver arī “sociāla un ekonomiska rakstura intereses”;
3. ir veikti visi kompensācijas pasākumi, lai nodrošinātu *Natura 2000* kopējās vienotības aizsardzību.

Šīs trīs galvenās prasības ir aplūkotas nākamajās sadaļās.

3.3.1. Pirmais apakšposms — alternatīvu risinājumu izskatīšana

Kompetentajām valsts iestādēm ir jānodrošina, ka vienlīdz rūpīgi ir izpētītas visas iespējamās alternatīvas, kas atbilst plāna/projekta mērķiem. Šis novērtējums jāveic, ņemot vērā sugas un dzīvotnes, kuru dēļ attiecīgā teritorija noteikta, kā arī teritorijas saglabāšanas mērķus.

Pirms izvērtēt, vai plāns vai projekts ir vajadzīgs sevišķi svarīgu sabiedrības interešu labā, ir jāpierāda alternatīvu trūkums (Tiesas spriedums lietā C-239/04, Castro Verde, 36.–39. punkts).

Papildu informāciju sk. rokasgrāmatas par 6. pantu 5.3.1. sadaļā.

Pirmais pienākums 6. panta 4. punkta procedūrā ir pārbaudīt, vai plānam vai projektam ir alternatīvi risinājumi. Alternatīvi risinājumi varētu nozīmēt projekta alternatīvu izstrādi (piemēram, atšķirīgu ierīkojamā ceļa izvietojumu vai atšķirīgu joslu skaitu). Tie varētu nozīmēt arī plašākas iespējas panākt to pašu vispārējo mērķi, piemēram, kā alternatīvu jaunam ceļam varētu uzskatīt dzelzceļa savienojuma uzlabojumu un kā alternatīvu hidroelektrostacijai varētu uzskatīt vēja enerģijas risinājuma attīstīšanu.

Alternatīvu risinājumu izskatīšana saskaņā ar 6. panta 4. punktu ietver šādus uzdevumus:

- alternatīvu risinājumu noteikšana;
- izskatīto alternatīvu salīdzinoša novērtēšana;
- tādu alternatīvu neesamības pamatojums, ko iespējams apsvērt atbilstīgi 6. panta 4. punktam (ja piemērojams).

a) Alternatīvu risinājumu noteikšana

Pirmais uzdevums ir izskatīt potenciālās alternatīvas, kas varētu pastāvēt, lai sasniegtu plāna vai projekta mērķi. Ļoti svarīgi ir apsvērt nekādu darbību neveikšanas scenāriju, ko pazīst arī kā “nulles iespēju”, kas ir atsaucē scenārijs, ar kuru salīdzināt alternatīvas.

Alternatīvas var ietvert:

- atšķirīgus veidus, kā panākt ierosinātā attīstīšanas plāna vai projekta mērķus;

- citas vietas, kas varētu būt pieejamas plāna vai projekta attīstīšanai attiecībā uz aizsargātajām dzīvotnēm un sugām, piemēram, atšķirīgu sauszemes transporta koridoru noteikšana ceļu un automaģistrāļu ģenerālplānā vai atšķirīgu mājokļu attīstīšanas zonu noteikšana;
- attīstāmā plāna vai projekta mērogu un platību;
- attīstāmā plāna vai projekta projektēšanas risinājumus;
- attīstāmā plāna vai projekta īstenošanas paņēmienus, būvniecības metodes vai ekspluatācijas metodes;
- dažādo darbību un uzdevumu laika grafiku katrā īstenošanas posmā, tostarp būvniecības, ekspluatācijas, uzturēšanas un — ja piemērojams — ekspluatācijas pārtraukšanas vai atjaunošanas laikā.

Dabā atrodamie risinājumi (pretstatā tradicionālajai “pelēkajai infrastruktūrai”) bieži var būt vienlīdz dzīvotspējīgi un mazāk kaitīgi *Natura 2000* teritorijām. Piemēram, dabiskākas upes gultnes atjaunošana ar blakus esošiem mitrājiem var nodrošināt līdzīgu vai labāku aizsardzību pret plūdiem nekā mākslīgi veidoti dambji un/vai rezervuāri, un vienlaikus tā rada ievērojami mazāku ietekmi uz aizsargātajām dzīvotnēm un sugām vai pat uzlabo to stāvokli. Tādēļ, veicot pieejamo risinājumu analīzi, pienācīgi jāapsver šādas alternatīvas.

Attiecībā uz plāniem, valsts vai reģionālajiem politikas dokumentiem un stratēģijām, kā arī citiem dokumentiem, kuros izklāstīta nozaru politika (piemēram, par atjaunojamajiem energoresursiem vai citas infrastruktūras attīstīšanu), nodrošiniet sistēmu iespējamo alternatīvo risinājumu klāsta un to veidu novērtēšanai. Alternatīvu analīzei īpaši labi piemērots ir plānu izstrādes process, jo tas ir iteratīvs process, kas spēj nodrošināt risinājumus, ar kuriem aizsargā *Natura 2000* teritorijas un nodrošina darbību ilgtspējīgu attīstību sabiedrības vajadzību apmierināšanai.

Alternatīvas ir jāapsver attiecībā uz visām plāna daļām, darbībām un rīcībām, kuras ir noteiktas kā tādas, kas negatīvi ietekmē *Natura 2000* teritorijas(-ju) viengabalainību.

Kā apskatīts 3.2.6. sadaļā, attiecībā uz plāniem noteiktas plāna daļas vai darbības var būt nepietiekami definētas, kas ierobežo alternatīvu novērtēšanu. Tomēr jebkurā gadījumā ir jānosaka, jāapraksta un jāizvērtē saprātīgas alternatīvas, ņemot vērā plāna vai programmas mērķus un ģeogrāfisko mērogu. Tas ir prasīts arī SVN direktīvā (5. pantā).

6. panta 4. punktā noteiktās procedūras var vieglāk īstenot, ja plāna vai projekta attīstītāji procesa sākumposmā apspriež iespējamās alternatīvas ar kompetentajām iestādēm un/vai pārvaldes iestādēm vides jomā.

Piemērota alternatīvu meklēšanas sistēma ir noteikta procedūrās par sabiedrisko apspriešanu, piemēram, tajās, kas paredzētas SVN un IVN direktīvās.

b) Izskatīto alternatīvu salīdzinoša novērtēšana

Kompetento iestāžu pienākums ir izvērtēt alternatīvo risinājumu relatīvo ietekmi, lai pamatotu saskaņā ar 6. panta 4. punktu pieņemto lēmumu. Kompetentajām iestādēm ir jānosaka, vai apstiprināšanai iesniegtā alternatīva mazāk kaitē dzīvotnēm un sugām, kā arī attiecīgās *Natura 2000* teritorijas vai teritoriju viengabalainībai. Alternatīvu risinājumu novērtēšana ir nepieciešama pat tad, ja ieguldījums jau ir iepriekš pamatots ar sevišķi svarīgām sabiedrības interesēm, piemēram, valsts tiesību akta veidā.

Dažādās alternatīvas ir jāsalīdzina, ņemot vērā to ietekmi uz tām dzīvotnēm un sugām, kuru sastopamība teritorijā ir ievērojama, kā arī uz to saglabāšanas mērķiem un uz teritorijas viengabalainību, kā arī to nozīmi saistībā ar *Natura 2000* tīkla ekoloģisko vienotību.

Ciktāl iespējams, katras alternatīvas radītā ietekme ir pilnīgi un precīzi jāapraksta un jāizsaka kvantitatīvi attiecībā uz tālāk uzskaitītajiem aspektiem (saraksts nav izsmeļošs) un ņemot vērā attiecīgās teritorijas konkrētos saglabāšanas mērķus:

- ietekmētās *Natura 2000* teritorijas;
- to dzīvotņu platība, kuras tiek zaudētas vai degradētas;
- ietekmēto sugu populāciju skaits;
- svarīgu funkciju pasliktināšanās;
- traucējumi;
- sugu populāciju pārvietošana.

Šie aspekti būtu jāizmanto kā pamats, lai salīdzinātu alternatīvas un noteiktu, kuras alternatīvas rada vismazāko kaitējumu *Natura 2000* teritorijām un tām dzīvotnēm un sugām, kuru sastopamība teritorijās ir ievērojama, ņemot vērā konkrētās teritorijas saglabāšanas mērķus. Tas ir jānosaka, balstoties uz kvalitatīvu un kvantitatīvu kritēriju kopumu.

Otrajā posmā attiecībā uz alternatīvo risinājumu izvēli var apsvērt citus kritērijus, piemēram, sociālos apsvērumus un analizēto alternatīvu izmaksas.

To pasākumu ekonomiskās izmaksas, kuras var apsvērt alternatīvu izskatīšanas laikā, nevar kļūt par vienīgo noteicošo faktoru alternatīvu risinājumu izvēlē. Citiem vārdiem sakot, projekta attīstītājs nevar apgalvot, ka alternatīvas nav apskatītas, jo tās pārāk dārgi izmaksātu.

(Sk. rokasgrāmatas par 6. pantu 5.3.1. sadaļu.)

Pasākumi, kas jāveic, novērtējot alternatīvas, ir apkopoti 17. izcēlumā.

17. izcēlums. Kā novērtēt alternatīvus risinājumus:

- apspriesties ar attiecīgajām aģentūrām un organizācijām;
- izmantot savāktu informāciju, lai veiktu 6. panta 3. punktā minēto novērtēšanas pasākumu atlasī un atbilstošus to novērtēšanas posmus;
- noteikt un raksturot plāna vai projekta galvenos mērķus, arī plašākā (stratēģiskā) izteiksmē³⁵;
- noteikt visus alternatīvos risinājumus, kā sasniegt projekta vai plāna mērķus;
- sniegt pēc iespējas vairāk informācijas, atzīt informācijas nepilnības un norādīt informācijas avotus;
- novērtēt katras alternatīvas ietekmi (kvalitatīvi un kvantitatīvi) uz teritorijas saglabāšanas mērķiem.

10. tabulā ir norādīta alternatīvu noteikšanas un novērtēšanas shēma. Šo shēmu var izmantot arī, lai ziņotu par alternatīvu novērtēšanas rezultātiem.

³⁵ Plāna vai projekta mērķi ir jāanalizē ne vien attiecībā uz vienu konkrētu tehnoloģiju, bet gan drīzāk saistībā ar noteikta mērķa sasniegšanu (piemēram, hidroelektrostacija plāna vai projekta mērķis ir jāanalizē attiecībā uz “x MW atjaunojamās enerģijas saražošanu”, lai varētu novērtēt arī citu tehnoloģiju (piemēram, vēja, saules un vai ģeotermiskās enerģijas) izmantošanas iespējas.

10. tabula. Alternatīvu risinājumu novērtēšanas shēma

Alternatīvu risinājumu novērtēšana

Plāna vai projekta apraksts un mērķi

Darbību neveikšanas scenārijs

Plāna vai projekta negatīvā ietekme uz *Natura 2000* teritoriju, ņemot vērā pienācīgo novērtējumu

Salīdzinājums ar plānu vai projektu

Iespējamie alternatīvie risinājumi

Alternatīvo risinājumu novērtēšanas metožu
apraksts

Aprakstiet relatīvo ietekmi uz *Natura 2000*
teritorijas saglabāšanas mērķiem (lielāka vai
mazāka negatīva ietekme)

Alternatīvas vietas / maršruti

1. alternatīva

2. alternatīva

3. alternatīva

Alternatīvas apmērs un mērogs

1. alternatīva

2. alternatīva

3. alternatīva

Alternatīvi mērķu sasniegšanas līdzekļi (piemēram, pieprasījuma pārvaldība)

1. alternatīva		
2. alternatīva		
3. alternatīva		

10. tabula. Alternatīvu risinājumu novērtēšanas shēma (turpinājums)

	<i>Salīdzinājums ar plānu vai projektu (turp.)</i>	
Iespējamie alternatīvie risinājumi	Alternatīvo risinājumu novērtēšanas metožu apraksts	Aprakstiet relatīvo ietekmi uz <i>Natura 2000</i> teritorijas saglabāšanas mērķiem (lielāka vai mazāka negatīva ietekme)
	<i>Alternatīvas metodes (būvniecības, ekspluatācijas, ekspluatācijas pārtraukšanas metodes)</i>	
1. alternatīva		
2. alternatīva		
3. alternatīva		
	<i>Alternatīvi grafiki</i>	
1. alternatīva		
2. alternatīva		
3. alternatīva		

Alternatīvu novērtēšanas gaitā gūtie secinājumi

18. izcēlumā kopsavilkuma veidā ir aprakstīti alternatīvu piemēri, kas ir izskatīti saistībā ar paziņojumu par Komisijas atzinumiem saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas³⁶ 6. panta 4. punktu.

18. izcēlums. Saskaņā ar 6. panta 4. punktā noteikto procedūru izskatīto alternatīvu piemēri

1. gadījums. Upes kuģu ceļa padziļināšana un paplašināšana

Projekts ietver Mainas upes kuģu ceļa padziļināšanu un paplašināšanu Vipfeldes, Garšates un Šveinfurtes posmos Bavārijā, Vācijā.

Pienācīgajā novērtējumā tika secināts, ka tiktu būtiski ietekmētas divas *Natura 2000* teritorijas un tiktu radīts tiešs kaitējums diviem dzīvotņu veidiem, izraisot prioritāras dzīvotnes Nr. 91E0* teritorijas zaudēšanu 9460 m² platībā un dzīvotnes Nr. 6510 teritorijas zaudēšanu 6440 m² platībā.

Papildus nulles alternatīvai tika izskatītas vēl trīs alternatīvas. Nulles alternatīva norādīja uz upes pārvadājumu mērķu svarīgumu. Viena no alternatīvām tika atmesta, jo tā negatīvi ietekmētu citu *Natura 2000* teritoriju un paildinātu gan izbūves laiku, gan ģeogrāfisko apmēru. Cita alternatīva tika noraidīta, jo, kaut arī tai būtu mazāka negatīva ekoloģiskā ietekme, tā neuzlabotu upes kuģojamības raksturlielumus, kas ir viens no projekta mērķiem.

Ar izvēlēto alternatīvu tiktu izveidots nepārtraukts kuģošanas ceļš ar vienādu minimālo platumu un dziļumu, ko galvenokārt ierobežoja esošā upes gultne. Kaut arī tā ietekmētu divus iepriekš minētos Kopienā nozīmīgus dzīvotņu veidus, kompetentās iestādes uzskatīja, ka ar ierosināto risinājumu tiktu panākts vislabākais līdzsvars starp ekoloģiskajiem un upju transporta mērķiem. Dzīvotņu zaudējums tiktu pienācīgi kompensēts.

2. gadījums. Tālsatiksmes un piepilsētas dzelzceļa savienojums

Projekts bija saistīts ar tālsatiksmes un piepilsētas dzelzceļa savienojumu no Bādkanšates līdz Štutgartei (Vācijā). Tas būtiski ietekmētu vienu *Natura 2000* teritoriju, kurā ir svarīga lapkoku praulgrauža (*Osmoderma eremita*) — prioritāri aizsargājamas sugas — dzīvotne.

Iestādes izskatīja maršruta alternatīvas visā attiecīgajā posmā un posma daļās, kā arī “nulles” iespēju. “Nulles” risinājuma izmantošana neatbilstu projekta kritērijiem: savienot Štutgartes un Bādkanšates stacijas un atjaunot dzelzceļa tiltu pāri Nekāras upei. Visi pārējie alternatīvie risinājumi ievērojami ietekmētu *Natura 2000* teritoriju, tostarp zonas ar prioritārām sugām, un to salīdzinājums parādīja, ka daži risinājumi aptvertu plašāku *Natura 2000* teritorijas platību nekā citi vai, tos īstenojot, tiktu izcirsts lielāks tādu koku skaits, kas sugām nodrošina potenciālas dzīvotnes. Tāpēc ar ierosināto risinājumu tiktu panākts vislabākais līdzsvars starp ekoloģiskajiem un ekonomiskajiem mērķiem.

3. gadījums. Jaunas ostas būvniecība

Projekts bija saistīts ar jaunas ostas būvniecību Granadiljā, Tenerifē, Kanāriju salās. Projekts negatīvi ietekmētu divas *Natura 2000* teritorijas, kas paredzētas jūras bruņurupučiem (*Caretta caretta*), prioritārai sugai, kā arī prioritāram dzīvotņu veidam Nr. 2130 (nostiprinātās piekrastes kāpas ar zālaugu veģetāciju (“pelēkās kāpas”)).

Spānijas iestādes izskatīja vairākas alternatīvas, tostarp iespēju nepalielināt ostas jaudu (“nulles iespēja”), kā arī esošās ostas Santakrusā turpmāku paplašināšanu un attīstīšanu. Nulles iespēja tika atmesta, jo esošā ostas infrastruktūra nespētu apkalpot paredzamo jūras satiksmes pieaugumu un lielāka ostas jauda ir nepieciešama salas ekonomikas attīstībai.

³⁶<https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/opinionen.htm>

Esošās Santakrusas ostas infrastruktūras paplašināšana nebūtu iespējama vairāku tehnisku iemeslu dēļ. Citas alternatīvas vietas nebija iespējams izvēlēties dažādu faktoru dēļ, piemēram, jūras gultnes dziļums pie krasta, tas, ka pietiekami tuvu plānotajai vietai nav neviena karjera, brīvas blakus esošas zemes pieejamība kraušanas un loģistikas darbību veikšanai, iekšzemes transporta savienojumu piemērotība un ostas lietotāju tuvums.

c) Rezultāti — alternatīvu neesamības pamatojums

Pēc alternatīvo risinājumu novērtēšanas ir jānorāda visas izskatītās alternatīvas, jāapraksta to novērtējumu rezultāti un jānorāda aģentūras un citas struktūras, ar kurām notikusi apspriešanās. Tas nepieciešams, lai noteiktu, vai var objektīvi secināt, ka nav alternatīvu risinājumu. Ja ir noteikti tādi alternatīvi risinājumi, ar kuriem tiks vai nu novērsta jebkāda negatīva ietekme, vai arī ietekme uz teritoriju būs mazāk izteikta, būs jānovērtē to potenciālā ietekme, veicot pienācīgo novērtējumu. Savukārt, ja var pamatoti un objektīvi secināt, ka alternatīvu nav, ir jāpāriet pie 6. panta 4. punktā norādītās procedūras nākamā soļa.

3.3.2. Otrais apakšposms — sevišķi svarīgu sabiedrības interešu (SSSA) izskatīšana

Ja nav alternatīvu risinājumu, kam nebūtu negatīvas ietekmes uz attiecīgās *Natura 2000* teritorijas viengabalainību, vai ja ir risinājumi, kas radītu vēl lielāku negatīvu ietekmi uz attiecīgās teritorijas vidi, kompetentajām iestādēm jānovērtē, vai pastāv sevišķi svarīgas sabiedrības intereses, tostarp sociāla vai ekonomiska rakstura intereses, kuru dēļ attiecīgais plāns vai projekts būtu īstenojams.

Jēdziens “sevišķi svarīgas sabiedrības intereses” direktīvā nav definēts. Tomēr 6. panta 4. punkta otrajā daļā kā šādu sevišķi svarīgu sabiedrības interešu piemēri ir minēta veselības aizsardzība, sabiedrības drošība un videi primāri svarīgas labvēlīgas pārveides.

Attiecībā uz “citām sevišķi svarīgām sabiedrības interesēm”, kam ir sociāls vai ekonomisks raksturs, no formulējuma ir skaidrs, ka tikai sabiedrības intereses neatkarīgi no tā, vai tās sekmē valsts vai privātas struktūras, var atsvērt direktīvā paredzētos saglabāšanas mērķus. Tāpēc privātu struktūru izstrādātus projektus var apsvērt tikai tad, ja šādu sabiedrības interešu eksistenci var pierādīt un ja tās tiek ievērotas.

Ir pamatoti uzskatīt, ka “sevišķi svarīgas sabiedrības intereses, kas ietver arī sociāla un ekonomiska rakstura intereses”, attiecas uz situācijām, kad paredzētie plāni vai projekti ir obligāti nepieciešami:

- kā daļa no tādām rīcībām vai politikas, kuru mērķis ir aizsargāt iedzīvotāju dzīves pamatvērtības (veselība, drošība, vide);*
- kā daļa no valsts un sabiedrības politikas pamatvirzieniem;*

- *kā daļa no ekonomiska vai sociāla rakstura darbībām, pildot īpašus publisko pakalpojumu sniegšanas pienākumus.*

Kompetento iestāžu uzdevums ir samērot plāna vai projekta sevišķi svarīgās sabiedrības intereses ar dabisko dzīvotņu un savvaļas floras un faunas saglabāšanas mērķi. Tās var apstiprināt plānu vai projektu tikai tad, ja plāna vai projekta sevišķi svarīgie iemesli atsver ietekmi uz saglabāšanas mērķiem.

Sk. rokasgrāmatas par 6. pantu 5.3.2. sadaļu.

Nosakot SSSA, kompetentajai iestādei ir jāizskata visi aspekti, t. i., vai tās ir:

- **obligāti ievērojamas:** plāns vai projekts palīdz īstenot būtiskas sabiedrības intereses, nevis privātas intereses;
- **sevišķi svarīgas:** intereses, ko īsteno ar attiecīgo plānu vai projektu, ir svarīgākas par kaitējumu (vai kaitējuma risku) teritorijas viengabalainībai, kā noteikts pienācīgajā novērtējumā;
- **sabiedrības intereses:** piemēram, tās ir valsts un sabiedrības publiskās politikas svarīga daļa.

Sabiedrības intereses var rasties valsts, reģionālajā vai vietējā līmenī, taču neatkarīgi no līmeņa ir jāievēro arī citi novērtējuma aspekti. Ļoti ticams, ka praksē tādi plāni un projekti, kas atbilst valsts vai reģionālajiem stratēģiskajiem plāniem vai politikas dokumentiem (piemēram, norādīti valsts infrastruktūras plānā), būs sabiedrības interesēs. Tomēr joprojām būtu jāapsver, vai konkrētajā gadījumā attiecīgās intereses ir svarīgākas par kaitējumu, kas tiks radīts skartajām teritorijām, un tātad — vai var pierādīt SSSA. Arī tādi plāni vai projekti, kas neietilpst valsts stratēģiskajos plānos, tostarp plāni vai projekti mazākā ģeogrāfiskā mērogā, var būt sevišķi svarīgās sabiedrības interesēs.

SSSA ir jānovērtē katrā konkrētajā gadījumā, ņemot vērā: i) attiecīgā plāna vai projekta mērķi; ii) tā konkrēto ietekmi uz skartajām *Natura 2000* teritorijām, kā noteikts pienācīgajā novērtējumā.

SSSA izvērtēšana, ņemot vērā saglabāšanas mērķus

Plāna vai projekta mērķu aprakstā, iespējams, jau ir iekļauti elementi, ko var izmantot, lai novērtētu SSSA esamību. Lai veiktu šādu novērtējumu, gluži tāpat kā nosakot mazāk kaitīgas alternatīvas, jebkādas SSSA ir jāizvērtē attiecībā pret kaitējumu, kāds tiks radīts *Natura 2000* teritorijai, īstenojot attiecīgo plānu vai projektu, ņemot vērā tās saglabāšanas mērķus un ņemot vērā arī teritorijas vispārējo nozīmīgumu sugām un dzīvotnēm, kurām tā ir paredzēta.

Jo svarīgākas vai neaizsargātākas būs ietekmētās teritorijas saglabāšanas vērtības, jo ierobežojošāka būs SSSA piemērošanas joma un mērogs, kādā attaisnojams kaitējums teritorijai, kā noteikts pienācīgajā novērtējumā.

Ja tiek ietekmēts prioritārs dabiskās dzīvotnes veids vai prioritāras sugas, vienīgie pieņemamie argumenti, ko saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 6. panta 4. punktu var ierosināt kā SSSA, ir argumenti, kas saistīti ar veselības aizsardzību vai sabiedrības drošību, vai videi primāri svarīgām labvēlīgām pārveidēm. Ja iesniedzējs atsaucas uz citām SSSA, ir nepieciešams Komisijas atzinums.

Elementus, kas ir SSSA piemērošanas pamatā, zināmā apmērā var iekļaut plānu vai programmu aprakstos, jo īpaši paziņojumā par mērķiem, ar kuriem pamato attiecīgo attīstīšanas pasākumu. Šādi iemesli ir jānorāda arī atbilstošajā valsts pārvaldes līmenī (piemēram, reģionālajā, nacionālajā) sagatavotā lēmumā un skaidri jādokumentē.

SSSA apsvēršana var būt iekļauta tādu noteiktu politikas jomu stratēģiskās plānošanas procesā (piemēram, attiecībā uz plūdu riska pārvaldību), kas ir svarīgas cilvēka veselībai, sabiedrības drošībai vai sabiedrisko labumu aizsardzībai. Tādējādi attiecībā uz darbībām, kuru veikšana, visticamāk, tiks pamatota ar sevišķi svarīgām sabiedrības interesēm, nepieciešamību izskatīt alternatīvas un kompensāciju var ņemt vērā plānošanas procesa sākotnējā posmā (sk. piemēru 20. izcēlumā).

Tādu SSSA piemēri, ko piemēro saistībā ar lūgumiem Komisijai sniegt atzinumus³⁷ saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 6. panta 4. punktu, ir aprakstīti 19. Izcēlumā tālāk.

³⁷https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/opinion_en.htm

19. izcēlums. 6. panta 4. punktā noteikto SSSA piemēri

1. gadījums. Kuģu ceļa padziļināšana un paplašināšana³⁸

Mainas upe ir Eiropas komunikāciju tīkla (*TEN*) daļa un vienīgais iekšzemes ūdensceļš, kas savieno vairākas dalībvalstis Eiropas dienvidaustrumos. Tam ir svarīgas funkcijas kā pārrobežu preču transporta maršrutam, un tas savieno Rotterdamu (NL) ar Konstantu (RO), tāpēc tas ir ekonomiski nozīmīgs.

Šis projekts ir viens no pēdējiem trūkstošajiem posmiem šī kuģu ceļa pielāgošanai politiskajai un ekonomiskajai attīstībai un paplašinātas Eiropas Savienības vajadzībām. Pašlaik šajā upes daļā 30 km garumā ir ierobežota satiksme, un tajā joprojām pastāv ierobežojumi attiecībā uz kuģu platumu un dziļumu.

2. gadījums. Tālsatiksmes un piepilsētas dzelzceļa savienojums³⁹

Saskaņā ar iestāžu sniegto informāciju ar šo projektu tiks uzlaboti reģionālie un tālsatiksmes pasažieru pārvadājumu pakalpojumi, izveidojot un stiprinot starpreģionālos savienojumus ar citām attīstāmajām teritorijām. Projekts būs daļa no gredzenveida sistēmas, kas ir nepieciešama, lai uzlabotu dzelzceļa transportu reģionā. Turklāt projekts ietvers vairāk nekā 100 gadus veca tilta rekonstrukciju.

3. gadījums. Jaunas ostas būvniecība⁴⁰

Tenerifes sala (Kanāriju salas, Spānija) ir ļoti atkarīga no jūras transporta un efektīvas ostu sistēmas. Galvenajā ostā, kas pašlaik atrodas galvaspilsētā, rodas arvien lielāki sastrēgumi.

Jaunā osta palielinātu tik ļoti nepieciešamo jaudu, lai: i) nodrošinātu infrastruktūru turpmākam jūras satiksmes pieaugumam, jo īpaši saistībā ar konteineru pārvadājumiem, kuru apjoms salā saskaņā ar prognozēm ievērojami palielināsies; un (ii) atslogotu esošo ostu. Plānots, ka jaunā osta radīs saprātīgu iekšējās atdeves koeficientu un turklāt nodrošinās salai iespēju piesaistīt starptautisko kuģu konteineru pārkraušanas satiksmi.

3.3.3. Trešais apakšposms — kompensācijas pasākumu identificēšana, novērtēšana un pieņemšana

Pēc tam, kad ir pilnībā konstatēts un dokumentēts, ka nav citu alternatīvu, kas teritorijai radītu mazāku kaitējumu, un ka SSSA piemērošana ir pamatota, jāveic visi vajadzīgie kompensācijas pasākumi, lai nodrošinātu *Natura 2000* tīkla kopējās vienotības aizsardzību.

Kompensācijas pasākumi ir ar kādu plānu vai projektu īpaši saistīti pasākumi, ko veic papildus parastajiem pienākumiem, kas izriet no Putnu direktīvas un Dzīvotņu

³⁸ Komisijas atzinums C(2013)1871 *final* (05.04.2013.)

<http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/Commission%20Opinion%20Main%20EN%20SEC-2013-1871.pdf>.

³⁹ Komisijas atzinums C(2018) 466 *final* (30.1.2018.)

<https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/C2018466F1COMMISSIONOPINIONENV5P1961037.pdf>.

⁴⁰ Komisijas atzinums par jaunas ostas būvniecības projektu Granadiljā (Tenerifē), 2006. gads.

<https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/art6/granadillav.pdf>.

direktīvas. Šo pasākumu mērķis ir precīzi kompensēt plāna vai projekta negatīvo ietekmi uz attiecīgajām sugām vai dzīvotnēm. Tie ir “galīgais līdzeklis”, un šādus pasākumus izmanto tikai tad, kad ir izsmelti pārējie direktīvā paredzētie aizsargpasākumi, bet ir pieņemts lēmums apsvērt plānu/projektu, kam ir negatīva ietekme uz Natura 2000 teritorijas viengabalainību, vai kad šādas ietekmes varbūtība nav izslēdzama.

Kompensācijai kvalitātes, kvantitātes, funkciju un statusa ziņā samērīgi jāatsaucas uz Natura 2000 teritorijas saglabāšanas mērķiem un uz negatīvi ietekmētajām dzīvotnēm un sugām. Vienlaikus ir adekvāti jāaizstāj attiecīgās teritorijas nozīme saistībā ar biogeogrāfisko izplatību.

Sk. rokasgrāmatas par 6. pantu 5.4. sadaļu.

a) Galvenie kompensācijas pasākumu veidi

Kompensācijas pasākumiem Dzīvotņu direktīvas 6. panta 4. punkta kontekstā būtu: i) konkrēti jāattiecas uz izskatāmo plānu vai projektu; un ii) būtu jābūt plašākiem par pasākumiem, kas nepieciešami, lai noteiktu, aizsargātu un apsaimniekotu *Natura 2000* teritorijas, kā paredzēts attiecīgās teritorijas saglabāšanas mērķos.

Tālāk minētie pasākumi *nav* uzskatāmi par kompensācijas pasākumiem: i) teritorijas apsaimniekošanas plāna īstenošana; ii) pasākumi teritorijā esošas dzīvotnes veida saglabāšanas statusa uzlabošanai, kas jau ir plānoti neatkarīgi no plāna/projekta; vai iii) tādas teritorijas noteikšana par īpaši aizsargājamu dabas teritoriju, kas jau ir noteikta kā Kopienā nozīmīga teritorija. Tā vietā ar kompensācijas pasākumiem ir jāpapildina saglabāšanas pasākumi, kas jānosaka un jāīsteno *Natura 2000* teritorijā, un ar tiem ir jāpapildina citi aizsardzības noteikumi, kas paredzēti Dzīvotņu direktīvā un Putnu direktīvā, vai pienākumi, kas noteikti ES tiesību aktos.

Kompensācijas pasākumu veidu piemēri, kā arī papildpasākumi, kas var nodrošināt un atvieglot to īstenošanu, ir aprakstīti 11. Tabulā tālāk. Svarīgi atzīmēt, ka visiem šiem **pasākumiem ir jābūt plašākiem par parastajiem pienākumiem**, kuri noteikti Putnu un Dzīvotņu direktīvās, tostarp pienākumiem saistībā ar teritoriju noteikšanu, apsaimniekošanu un atjaunošanu.

11. tabula. 6. panta 4. punktam atbilstošu kompensācijas pasākumu veidu piemēri

Kompensācijas pasākums	Apraksts
Dzīvotņu atjaunošanas vai uzlabošanas pasākumi esošās teritorijās	Dzīvotnes platības palielināšana attiecīgajā teritorijā vai dzīvotnes atjaunošana citā <i>Natura 2000</i> teritorijā proporcionāli zudumam, ko izraisījis plāns vai projekts, ja tas jau nav paredzēts konkrētās teritorijas saglabāšanas mērķos.
Dzīvotnes atkārtota izveide	Dzīvotnes izveide vai atjaunošana jaunā vai paplašinātā teritorijā, ko paredzēts iekļaut

	<i>Natura 2000</i> tīklā, lai to aizsargātu/pārvaldītu.
Jaunas teritorijas iekļaušana <i>Natura 2000</i> tīklā, īstenojot attiecīgos pārvaldības pasākumus	Jaunas, pietiekami kvalitatīvas teritorijas noteikšana par aizsargājamu teritoriju saskaņā ar Putnu un Dzīvotņu direktīvām un attiecīgu aizsardzības un saglabāšanas pasākumu īstenošana.
Sugu reintrodukcija, atjaunošana un populāciju papildināšana, tostarp plēsīgo sugu populāciju papildināšana	Sugu reintrodukcija teritorijās, kur šīs sugas izzudušas (ja šāda reintrodukcija ir zinātniski pamatota) vai sugu populāciju atjaunošana teritorijās, kur to skaits samazinās, un turpmāka šādu teritoriju aizsardzība un apsaimniekošana sugu labā.
Iespējamie papildu pasākumi	Apraksts
Zemes iegāde un atbilstošo aizsardzības un saglabāšanas pasākumu noteikšana/īstenošana	Zemesgabala iegāde dabas aizsardzībai un atbilstošo aizsardzības un saglabāšanas pasākumu noteikšana/īstenošana.
Tiesību ieguve attiecībā uz dabas aizsardzību un atbilstošo aizsardzības un saglabāšanas pasākumu noteikšana/īstenošana	Apsaimniekošanas tiesību iegūšana attiecībā uz sauszemes vai jūras teritoriju un atbilstošo aizsardzības un saglabāšanas pasākumu noteikšana/īstenošana.
Rezervāta izveide	Tādu ierobežojumu noteikšana saistībā ar sauszemes vai jūras teritorijas izmantošanu, kas ir stingrāki par tiem, kas jānosaka, lai ievērotu citus Putnu un Dzīvotņu direktīvu noteikumus.
Apdraudējumu mazināšana	(Citu) apdraudējumu mazināšana, vai nu veicot pasākumus saistībā ar vienu konkrētu apdraudējuma avotu, vai arī veicot koordinētus pasākumus attiecībā uz visiem apdraudējuma avotiem.

Tas, cik iespējams būs izstrādāt un īstenot efektīvus kompensācijas pasākumus, atšķirsies atkarībā no dažādajām attiecīgajām dzīvotnēm un sugām un vietējiem apstākļiem. Kaut arī ir daudz labu piemēru, kur sekmīgi atjaunotas vai izveidotas jaunas dzīvotnes mitrāju putniem vai abinieku reprodukcijai, joprojām nav labi zināmu vai pieejamu paņēmieni, kā efektīvi atjaunot daudzas sugas un dzīvotnes.

Jebkurā gadījumā ekosistēmu un sugu dzīvotņu atjaunošanai un izveidei citviet kompensācijas nolūkā ir jābūt balstītai uz pamatotām zināšanām par atjaunošanas ekoloģiju⁴¹.

Dažos gadījumos pienācīga kompensācija, īstenojot atjaunošanas pasākumus, var nebūt iespējama. Tā jo īpaši var notikt šādās situācijās:

- ja paredzēts iznīcināt vietējās teritorijas, kas ir nozīmīgas apdraudētām sugām vai dzīvotņu veidiem, taču tās nevar aizstāt ar līdzīgām nozīmīgām teritorijām

⁴¹ Attiecīgie avoti ietver zinātniskos žurnālus vai specializētas tīmekļa vietnes (piemēram, <http://www.restorationevidence.org/>), kā arī ar programmu *LIFE* atbalstītus atjaunošanas projektus (pieejami šeit: <https://ec.europa.eu/easme/en/life>).

(piemēram, atbilstošām vietām, kam ir līdzīga nozīme attiecībā uz skartajām sugām);

- ja atjaunošana nav iespējama vai nu tāpēc, ka tam būtu nepieciešams ārkārtīgi ilgs laiks (piemēram, lai faktiski atjaunotos purvs, būtu nepieciešami vairāki tūkstoši gadu), vai arī tāpēc, ka pašlaik trūkst zināšanu par attiecīgās sugas vai dzīvotnes veida atjaunošanas ekoloģiju (piemēram, kaļķakmens avotu vai dabisko sārmaino dumbrāju gadījumā).

Ja nav garantijas, ka var panākt ietekmēto dzīvotņu un sugu efektīvu atjaunošanu vai reintrodukciju, atbilstība 6. panta 4. punktam netiek nodrošināta. Tomēr iepriekš aprakstītajā situācijā joprojām var būt iespējams kompensācijas pasākuma veidā noteikt, aizsargāt un apsaimniekot jaunu teritoriju, kurā dzīvotne(-s) ir tādā pašā piemērotā platībā kā ietekmētās dzīvotnes (skatīt iepriekš 12. tabulu).

b) Kompensācijas pasākumu un mērķu noteikšanas pamatprincipi

6. panta 4. punktā noteikto kompensācijas pasākumu galvenais mērķis ir uzturēt *Natura 2000* tīkla kopējo vienotību. Tādēļ ir jāņem vērā divi aspekti, kas nosaka kompensācijas pasākumu izstrādi un īstenošanu: *samērīgums* un *ekoloģiskā funkcionalitāte*.

Šie divi principi nosaka to pasākumu apmēru un vērienu, kas nepieciešami, lai kompensētu plāna vai projekta negatīvo ietekmi. Kompensācijas pasākumiem ir jābūt vēršotiem arī uz potenciālās negatīvās ietekmes sliktāko scenāriju atsvēršanu.

Lai nodrošinātu Natura 2000 kopējo vienotību, projekta ierosinātajiem kompensācijas pasākumiem: a) samērīgi jākompensē negatīvā ietekme uz dzīvotnēm un sugām; b) jānodrošina to funkciju izpilde, kas ir salīdzināmas ar funkcijām, kuras bija sākotnējās teritorijas izvēles kritēriju pamatā, jo īpaši attiecībā uz adekvātu ģeogrāfisko izplatību. Tādējādi nepietiek ar to, ka kompensācijas pasākumi attiecas uz to pašu bioģeogrāfisko reģionu tajā pašā dalībvalstī.

Attālums starp sākotnējo teritoriju un kompensācijas pasākumu vietu ne vienmēr ir šķērslis, ja vien tas neietekmē teritorijas funkcionalitāti, tās nozīmi ģeogrāfiskajā izplatībā un sākotnējās izvēles pamatojumu.

Papildu informāciju sk. rokasgrāmatas par 6. pantu 5.4.2. sadaļā.

Kompensācijas pasākumu samērīgums

Natura 2000 tīkla kopējās vienotības uzturēšana nozīmē to, ka tiek nodrošināts, ka ar ierosinātajiem kompensācijas pasākumiem samērīgi atbalsta dzīvotnes un sugas, salīdzinot ar teritorijā radīto negatīvo ietekmi. Tāpēc kompetentajām iestādēm ir jānosaka ietekmēto *Natura 2000* iezīmju relatīvais svarīgums un negatīvā ietekme uz tām saskaņā ar kvantitatīviem un kvalitatīviem kritērijiem. Šādi nosaka kompensācijas pamatapjomu.

Kompensācijas attiecības ir jāizvērtē katrā gadījumā atsevišķi. Tās ir sākotnēji jānosaka, ņemot vērā informāciju, kas iegūta 6. panta 3. punktā noteiktajā pienācīgajā novērtējumā, un ar tām jānodrošina ekoloģiska funkcionalitāte. Šīs attiecības pēc tam var pārdefinēt, ņemot vērā rezultātus, kas gūti, veicot efektivitātes uzraudzību. Galīgajam lēmumam par kompensācijas attiecību ir jābūt pamatotam.

Ir vispāratzīts, ka attiecībai jābūt ievērojami lielākai par 1:1. Tādējādi kompensācijas attiecība, kas ir 1:1 vai zemāka, jāapsver tikai gadījumos, kad ir pierādīts, ka šādā apmērā pasākumi spēs iedarbīgi un īsā laika posmā pilnīgi atjaunot struktūru un funkcionalitāti (piemēram, neapdraudot to dzīvotņu un svarīgāko sugu populācijas, kuras, iespējams, ietekmēs plāns vai projekts, saglabāšanu vai to saglabāšanas mērķus).

Papildu informāciju sk. rokasgrāmatas par 6. pantu 5.5.4. sadaļā.

Kompensācijas pasākumu ekoloģiskā funkcionalitāte un īstenošanas vieta

Papildus nepieciešamībai samērīgi kompensēt negatīvo ietekmi uz dzīvotnēm un sugām, ar kompensācijas pasākumiem arī jānodrošina ekoloģiskās funkcijas, kas ir pielīdzināmas tām, kurus bijušas par pamatu sākotnējai *Natura 2000* teritorijas statusa noteikšanai.

Kompensācijas pasākumu apmēru nosaka konkrētās prasības saistībā ar noteiktu tādu ekoloģisko funkciju un struktūru atjaunošanu, kas plāna vai projekta īstenošanas rezultātā, visticamāk, izzudīs vai degradēsies. Īpaša uzmanība būtu jāpievērš dzīvotņu veidiem vai to sugu dzīvotnēm, kam vajadzīgs ilgs laiks, lai sasniegtu tāda paša līmeņa ekoloģisko funkcionalitāti.

*Ir vispārpieņemts, ka vietējie apstākļi, kas vajadzīgi, lai atjaunotu ekoloģisko kapitālu, ir pēc iespējas tuvāki plāna vai projekta ietekmētajai vietai. Tādēļ visieteicamākā izvēle, šķiet, veikt kompensācijas pasākumus attiecīgajā *Natura 2000* teritorijā vai tuvu tai vietā, kurā ir piemēroti apstākļi, lai pasākumi būtu sekmīgi. Tomēr tas ne vienmēr ir iespējams, un ir jānosaka prioritātes, kas jāizmanto, meklējot Dzīvotņu direktīvas prasībām atbilstošas vietas:*

*1) kompensēšana *Natura 2000* teritorijā, ja tur ir elementi, kas vajadzīgi, lai nodrošinātu ekoloģisko vienotību un tīkla funkcionalitāti;*

2) kompensēšana ārpus attiecīgās Natura 2000 teritorijas, taču tajā pašā topogrāfiskajā vai ainaviskajā vienībā, ja ir iespējams tāds pats ieguldījums ekoloģiskajā struktūrā un/vai tīkla funkcionēšanā. Jaunā vieta var būt citā Natura 2000 teritorijā vai arī teritorijā, kas nav par tādu atzīta. Pēdējā gadījumā teritorija ir jānosaka par Natura 2000 teritoriju un uz to ir jāattiecina visas dabas aizsardzības direktīvu prasības;

3) kompensēšana ārpus Natura 2000 teritorijas citā topogrāfiskajā vai ainaviskajā vienībā. Jaunā vieta var būt cita Natura 2000 teritorija. Ja kompensēšanu veic teritorijā, kas nav noteikta kā Natura 2000 teritorija, tā par tādu jāatzīst un uz šo teritoriju ir jāattiecina visas dabas aizsardzības direktīvu prasības.

Papildu informāciju sk. rokasgrāmatas par 6. pantu 5.5.5. sadaļā.

20. izcēlumā vienkāršotā veidā ir aprakstīts piemērs par to, kā noteikt kompensācijas pasākumu apmēru attiecībā uz ekoloģiskajām funkcijām.

20. izcēlums. Kompensācijas pasākumu apmēra noteikšana attiecībā uz ekoloģiskajām funkcijām — piemērs īpaši aizsargājamā teritorijā

Plāna vai projekta ietekmētā ekoloģiskā funkcija: uz ziemeļiem migrējošu putnu sugu atpūtas vietas īpaši aizsargājamā teritorijā.

Kompensācijas pasākumu īstenošanas nosacījumi:

a) kompensācijas pasākumiem jānodrošina alternatīvas atpūtas vietas migrējošo putnu sugu populācijām;

b) jaunajām, mērķsugām piemērotajām atpūtas vietām jāatrodas tajā pašā migrācijas ceļā;

c) jaunajām, piemērotajām atpūtas vietām ir jābūt viegli pieejamām putniem, kas izmanto projekta ietekmēto sākotnējo Natura 2000 teritoriju⁴². Jaunās dzīvotnes uzņemšanas spējai ir jābūt vismaz tādai pašai kā ietekmētās teritorijas uzņemšanas spējai. Jaunajām atpūtas vietām ir jābūt aizsargātām pirms attiecīgā projekta īstenošanas.

Jaunas atpūtas vietas tām pašām sugām, taču vietās, kas neatrodas uz migrācijas ceļa, vai arī vietās uz migrācijas ceļa tālu no ietekmētās atpūtas vietas, nebūtu piemērots kompensācijas pasākums. Tas ir tādēļ, ka jaunizveidotā ekoloģiskā funkcija nebūtu pietiekama, lai nodrošinātu tīkla ekoloģisko vienotību.

Šīs nodaļas beigās (15. tabulā) ir iekļauts kopsavilkuma kontrolsaraksts, kurā uzskaitīti galvenie aspekti, kas jāņem vērā, izstrādājot kompensācijas pasākumus.

⁴² Teritorijai jāatrodas pietiekami tuvu, lai novērstu situāciju, kad sugām ir jātērē papildu enerģija, lai nokļūtu uz jaunu vietu, kas var attiecīgi samazināt to izturību un palielināt to neaizsargātību.

c) Kompensēšanas laiks

Laiks ir būtisks kompensācijas pasākumu plānošanas aspekts, jo tiem ir jābūt ieviestiem un pilnvērtīgi un efektīvi jādarbojas pirms kaitējuma radīšanas attiecīgajai teritorijai.

Kompensācijas pasākumu izpildes laiks ir jānosaka individuāli. Pieņemtajam laika grafikam jānodrošina to ekoloģisko procesu nepārtrauktība, kas ir būtiski tādas struktūras un funkciju saglabāšanai, kuras sekmē Natura 2000 tīkla vispārējo vienotību. Tam ir vajadzīga rūpīga plāna vai projekta un kompensācijas pasākumu īstenošanas koordinācija. Turklāt šis process ir atkarīgs no tādiem jautājumiem kā laiks, kas vajadzīgs dzīvotņu attīstībai un/vai sugu populāciju atjaunošanai vai nostiprināšanai noteiktā platībā.

Turklāt jāapsver arī citi faktori un procesi.

- *Teritorija nedrīkst būt neatgriezeniski ietekmēta, pirms notikusi kompensēšana.*
- *Kompensēšanas rezultātam jābūt jūtamam jau tad, kad attiecīgajai teritorijai tiek nodarīts kaitējums. Noteiktos apstākļos, kad to nevar pilnībā nodrošināt, par starpposmā nodarīto kaitējumu jāparedz papildu kompensācijas pasākumi.*
- *Kavēšanās ir pieļaujama tikai tad, ja ir konstatēts, ka tā neapdraud mērķi "neciest neto zudumus" attiecībā uz Natura 2000 tīkla kopējo vienotību.*
- *Kavēšanos nedrīkst pieļaut, piemēram, ja tā izraisa tādu sugu populācijas samazināšanos, kuras attiecīgajā teritorijā tiek aizsargātas saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas II pielikumu un Putnu direktīvas I pielikumu. Īpaša uzmanība jāpievērš prioritārajām sugām, kas uzskaitītas Dzīvotņu direktīvas II pielikumā.*
- *Ir iespējams samazināt kompensācijas pasākumu īstenošanas laiku atkarībā no tā, vai nozīmīgā negatīvā ietekme ir paredzama īstermiņā, vidējā termiņā vai ilgtermiņā.*

Var ieteikt piemērot īpašus pasākumus, lai atsvērtu starpposma zudumus, kas rastos, līdz tiek sasniegti saglabāšanas mērķi. Visam tehniskajam, juridiskajam vai finansiālajam nodrošinājumam, kas vajadzīgs kompensācijas pasākumu izpildei, jābūt sagatavotam, pirms sākas plāna vai projekta īstenošana, lai novērstu jebkādu neparedzētu kavēšanos, kura var traucēt nodrošināt pasākumu iedarbīgumu.

Papildu informāciju sk. rokasgrāmatas par 6. pantu 5.5.6. sadaļā.

Laiks, kas nepieciešams, lai uzlabotu, atjaunotu vai no jauna izveidotu ekoloģisko funkcionalitāti, ir atkarīgs no attiecīgo dzīvotņu un sugu bioloģijas un ekoloģijas. Tāpēc tas ir jānovērtē katrā konkrētajā gadījumā un, lai to izdarītu, var būt nepieciešams veikt izpēti vai meklēt pierādījumus par atjaunošanu līdzīgās situācijās.

21. izcēlumā ir aprakstīts piemērs par laiku, kas vajadzīgs, lai atjaunotu pļavu augu kopienas.

21. izcēlums. Laiks, kas nepieciešams pļavu augu kopienu atjaunošanai

22 pētījumos, kas veikti 7 valstīs, ir iekļauta informācija par laiku, kas nepieciešams, lai atjaunotu pļavu augu kopienas. Tie ietver 16 atkārtotus pētījumus, no kuriem 9 bija kontrolēti un 3 bija pārskatīšanas pētījumi. 6 pētījumos tika konstatētas pozitīvas atjaunošanās pazīmes ātrāk nekā 5 gados, 11 pētījumos — 10 gadu laikā, un 2 pētījumos atjaunošanās aizņēma ilgāk par 10 gadiem. Sešos pētījumos tika konstatētas ierobežotas vai lēnas augu kopienu izmaiņas pēc atjaunošanas.

Avots: *Timekļa vieta Restoration Evidence*. Darbība: atjaunot/izveidot sugām bagātas, daļēji dabiskas pļavas. <http://www.restorationevidence.org>

d) 6. panta 4. punktā noteikto kompensācijas pasākumu izvērtēšana un uzraudzība

Lai ievērotu pienākumu uzturēt *Natura 2000* tīkla vienotību, 6. panta 4. punktā paredzēto kompensācijas pasākumu programmā ir jāpierāda to efektivitāte un jāsniedz attiecīga dokumentācija.

Lai kompensācijas pasākums būtu sekmīgs, izšķirīgi faktori ir gan ģeogrāfiskais novietojums, gan pasākuma apmērs, gan laiks. Lai nodrošinātu kompensēšanas efektivitāti, pirms parādās plāna vai projekta ietekme, būtiskas ir arī pienācīgas kompensēšanas attiecības.

Kompensācijas pasākumu izstrādei un īstenošanai ir jābūt **visaptverošai un zinātniski pamatotai**, t. i.:

- saglabāšanas mērķi, galvenās iezīmes un ekoloģiskā funkcionalitāte, kas jākompensē, tiek nodrošināti pareizajā attiecībā;
- ir iekļauti nepieciešamie papildu pasākumi, tostarp tehniskie, administratīvie un finanšu pasākumi;
- ir pietiekami detalizēts katra pasākuma atsevišķo izdevumu īstenošanas grafiks, tostarp paredzēti uzturēšanas darbi un uzraudzība;
- ir izskaidrots zinātniskais pamatojums, ar ko pierāda katra kompensācijas pasākuma efektivitāti, un ir sniegti pierādījumi īpaši attiecībā uz ietekmi, kuru ar to paredzēts atsvērt;
- ir norādīts grafiks katra ierosinātā pasākuma paredzamo rezultātu sasniegšanai;
- pasākumu īstenošanas prioritātes noteikšana ir pamatota, ņemot vērā *Natura 2000* saglabāšanas mērķus un zinātniskus pierādījumus.

Tālāk ir aprakstīti daži būtiski aspekti, kas var palīdzēt nodrošināt kompensācijas pasākumu efektivitāti attiecībā uz to īstenošanas vietu, laiku un apmēru. Šo aspektu praktiskas īstenošanas piemēri ir sniegti pielikuma 3. sadaļā.

12. tabula. Efektīvu kompensācijas pasākumu galvenie aspekti

Vieta	Vietai jāspēj uzturēt <i>Natura 2000</i> tīkla kopējo vienotību.
	Attiecīgajā vietā jābūt īpašajām iezīmēm, struktūrai un funkcijām, kas nepieciešamas kompensēšanai saskaņā ar pienācīgā novērtējuma rezultātiem, vai arī tajā jāspēj šādas iezīmes, struktūra un funkcijas attīstīt.
	Pienācīgi jāapsver kvalitatīvie ekoloģiskie aspekti, piemēram, iezīmju, kurām tiks nodarīts kaitējums, unikalitāte.
	Vieta jānosaka, veicot rūpīgu vietējo ekoloģisko apstākļu analīzi, lai kompensēšana būtu reizē iespējama un maksimāli tuva plāna vai projekta ietekmētajai teritorijai.
	Vietai jāatrodas tajā pašā attiecīgās dalībvalsts bioģeogrāfiskajā reģionā (teritorijām, kas ir noteiktas saskaņā ar Dzīvotņu direktīvu) vai tajā pašā putnu sugas izplatības areālā, migrācijas ceļā vai ziemošanas teritorijā (t. i., teritorijām, kas noteiktas saskaņā ar Putnu direktīvu).
Apmērs	Apmēru nosaka: - plāna vai projekta negatīvās ietekmes apmērs uz galvenajām iezīmēm un ekoloģiskajiem procesiem, kas kaitē <i>Natura 2000</i> teritorijas viengabalainībai; - zinātniski pierādījumi par pasākumu spēju sasniegt vēlamos rezultātus, lai uzturētu <i>Natura 2000</i> tīkla kopējo vienotību.
	To vislabāk noteikt katrā konkrētajā gadījumā, ņemot vērā informāciju, kas iegūta saskaņā ar 6. panta 3. punktu veicamajā pienācīgajā novērtējumā.
	Kompensācijas pasākumu apmērs ir noteikts ar mērķi atsvērt potenciālās negatīvās ietekmes sliktākos scenārijus.
	Apmēru nosaka, uzraugot un ziņojot par ekoloģiskās funkcionalitātes rezultātiem.
Laika grafika noteikšana	Laika grafikam jānodrošina to ekoloģisko procesu nepārtrauktība, kas ir būtiski tādas struktūras un funkciju saglabāšanai, kuras sekmē <i>Natura 2000</i> tīkla vispārējo vienotību.
	Laika grafikā ir ņemta vērā nepieciešamā koordinācija starp plāna vai projekta īstenošanu un kompensācijas pasākumu īstenošanu.
	To nosaka laiks, kas vajadzīgs dzīvotņu attīstībai un/vai sugu populāciju atjaunošanai vai nostiprināšanai noteiktā platībā.
	Tajā jābūt iekļautiem juridiskiem aizsardzības pasākumiem, kas nepieciešami īstenošanai ilgtermiņā un teritoriju aizsardzībai, uzraudzībai un apsaimniekošanai un kas jānodrošina, pirms tiek ietekmētas dzīvotnes un/vai sugas.
	Var būt nepieciešama īpašu pasākumu piemērošana, lai atsvērtu starpposmu zaudējumus, kas rastos, līdz tiks īstenoti saglabāšanas mērķi.
	Ir nepieciešama tādu stabilu un pilnīgu uzraudzības programmu izveide,

	ar kurām iespējams novērtēt kompensācijas pasākumu sekmīgu īstenošanu.
--	--

Kompensēšanas efektivitāte ir jāpārbauda ar atbilstīgu **uzraudzību**.

Efektīvam uzraudzības procesam var būt nepieciešami šādi elementi:

- uzraudzības plāns, par kuru panākta vienošanās ar kompetento iestādi;
- specializēta uzņēmuma vai citas organizācijas nolīgšana uzraudzības veikšanai;
- uzraugāmo elementu noteikšana: faunas un floras iezīmes, ūdens plūsmas, augsnes kvalitāte utt.;
- vienošanās par ziņošanas grafiku (reizi gadā, reizi divos gados utt.);
- vienošanās par uzraudzības ziņojumu;
- darbu gaitas dokumentēšana (attēli, lauka ziņojumi utt.);
- rezultātu glabāšanas un koplietošanas mehānismi;
- sadarbība ar zinātniekiem nolūkā publicēt kompensācijas pasākumu rezultātus zinātniskā dokumentā.

Veicot kompensācijas pasākumu uzraudzību un izvērtēšanu, ir jābūt iespējai ņemt vērā arī tādu negatīvu ietekmi uz *Natura 2000* teritorijām, ko nevarēja paredzēt pienācīgajā novērtējumā. Turklāt, ja izrādās, ka kompensācijas pasākumi nav pietiekami, lai atsvērtu šādu jaunu ietekmi, tos var būt nepieciešams mainīt, lai varētu sasniegt galamērķi — nodrošināt *Natura 2000* tīkla kopējo vienotību.

Kompensācijas pasākumu uzraudzība ir cieši jākoordinē ar ietekmes un tās mazināšanas pasākumu vispārējo uzraudzību (skatīt 3.2.4. punktu). Šī pieeja ir saskanīga ar ES politikas prasību koordinēt uzraudzības programmas, kas izriet no dažādiem tiesību aktiem, lai uzlabotu to pārvaldības efektivitāti.

Dažos gadījumos var būt nepieciešama adaptīva pārvaldība — sistemātiska pieeja saglabāšanas darbības uzlabošanai un pielāgošanai, mācoties no pārvaldības rezultātiem, — un tā jāstiprina ar juridisku vienošanos. Šajā saistībā adaptīvu pārvaldību var izmantot, lai uzlabotu kompensācijas pasākumu īstenošanu gadījumos, kad var būt neskaidrības, kuru dēļ ir regulāri jāveic pasākumu faktisko rezultātu izvērtēšana. Tas ir īpaši svarīgi situācijās, kad ietekmes apmērs (un tādējādi — kompensācijas apmērs) nav skaidrs (piemēram, gadījumos, kad tiek kompensēta ietekme, ko rada piekrastes pretplūdu aizsarg sistēmu izbūve aizsargājamas teritorijas piekrastes zonā).

e) Kompensācijas pasākumu noteikšana plāniem

Plānošanas posmā var pastāvēt vairāki ierobežojumi, kas apgrūtina nepieciešamo kompensācijas pasākumu noteikšanu. Novērtējot un nosakot negatīvo ietekmi, ko kāds plāns rada uz noteiktas *Natura 2000* teritorijas mērķa iezīmēm, ir pamats vajadzības pēc kompensācijas pasākumiem noteikšanai. Ja paredzamā ietekme uz dzīvotnēm, sugām vai dabiskajiem procesiem ir pietiekami skaidra un pastāv pietiekamas zināšanas par šādas ietekmes apmēru un mērogu, var būt iespējams noteikt atbilstošus kompensācijas pasākumus, noteikt piemērotu vietu un atbilstošu termiņu.

Tomēr pašos plānos var nebūt sniegta detalizēta informācija par dažu plāna daļu ietekmi. Šādos gadījumos nepieciešamos kompensācijas pasākumus var būt iespējams noteikt tikai projekta līmenī, piemēram, lai kompensētu noteiktu dzīvotņu zudumu vai lai noteiktām sugām nodrošinātu papildu dzīvotnes. Ciktāl iespējams, vajadzības ir jāizsaka kvantitatīvi, piemēram, jānorāda platība dzīvotņu atjaunošanai.

Jebkurā gadījumā ir jāparedz attiecīgs noteikums, lai nodrošinātu, ka attiecīgajā līmenī tiek definēti, plānoti un īstenoti vajadzīgie kompensācijas pasākumi. Plānā varētu iekļaut kompensācijas pasākumu pagaidu definīciju. To būtu jāpapildina ar pamatnostādņiem, kritērijiem un pieejām, paredzot pilnīgāku un detalizētāku definēšanu, kad plāna attīstība ļaus veikt šo uzdevumu.

13. tabulā ir sniegts pārskats par jautājumiem, kas ir būtiski saistībā ar kompensācijas pasākumu programmas izstrādi, īstenošanu un uzraudzību.

13. tabula. Aspekti, kas jāņem vērā plānu kompensācijas pasākumu programmā

Kompensējamā platība:

- kompensējamo teritoriju vieta un platība (tostarp kartes); un
- kompensējamo teritoriju statuss un stāvoklis.

Kompensējamās sugas un dzīvotnes:

- kompensējamo sugu un dzīvotņu iepriekšējais statuss un stāvoklis kompensējamajās teritorijās; un
- skaidrojums par to, kā ar ierosinātajiem kompensācijas pasākumiem plānots atsvērt negatīvo ietekmi uz teritorijas viengabalainību un kā būs iespējams saglabāt *Natura 2000* tīkla vienotību.

Tehniskie rādītāji:

- īstenotie paņēmieni un metodes, lai ieviestu ierosinātos kompensācijas pasākumus; un
- to prognozētā efektivitātes līmeņa izvērtējums.

Administratīvie noteikumi:

- noteikto administratīvo pasākumu izpilde, lai atvieglotu kompensācijas pasākumu īstenošanu (piemēram, jebkādi plānošanas drošības pasākumi); un
- jebkādu tādu papildu pasākumu noteikšana, kas var būt nepieciešami, lai nodrošinātu

kompensācijas pasākumu maksimāli efektīvu īstenošanu.

Kompensēšanas termiņš:

- grafiks kompensācijas pasākumu īstenošanai (ņemot vērā ilgtermiņa īstenošanu — skatīt tālāk sadaļu par izmaksām), norādot, kad tiks sasniegti plānotie rezultāti;
- grafiks uzraudzības rezultātu nosūtīšanai kompetentajām iestādēm; un
- grafiks uzraudzības pienākumu pārņemšanai kompensācijas pasākumu programmas vajadzībām.

Kompensēšanas izmaksas:

- īstenoto pasākumu reālās izmaksas;
 - izmaksu novirzes, salīdzinot ar kompensācijas pasākumu programmā plānotajām izmaksām; un
 - jebkāda izmaksu diferenciācija laika ziņā atkarībā no administratīvās koordinācijas darbības (piemēram, zemes iegāde, vienreizējs maksājums saistībā ar tiesībām uz resursu izmantošanu un/vai regulāri maksājumi saistībā ar konkrētiem atkārtoti veicamiem pasākumiem).
-

14. tabula. Kopsavilkuma kontrolsaraksts ar galvenajiem aspektiem, kas jāņem vērā, izstrādājot kompensācijas pasākumus

Darbības virziens	Apraksts	Iekļaujamie elementi
Tehniskais	Tehniskais plāns Veicamās darbības, norādot to nozīmi atbilstoši: - sākotnējās teritorijas saglabāšanas mērķiem; un - to saistībai ar <i>Natura 2000</i> tīkla kopējās vienotība uzturēšanu.	Mērķi un mērķvērtības atbilstoši teritorijas saglabāšanas mērķiem
		Ierosināto kompensācijas pasākumu apraksts
		Pierādījumi par pasākumu tehnisko iespējamību attiecībā uz to saglabāšanas mērķiem — ekoloģiskā funkcionalitāte
		Zinātniski pamatots skaidrojums par to, kā pasākumi kompensēs plāna vai projekta negatīvo ietekmi
		Pasākumu prioritātes noteikšana atbilstīgi dabas aizsardzības mērķiem — dabas aizsardzības mērķiem pielāgots grafiks
Finanšu	Finanšu plāns Kompensācijas pasākumu programmas īstenošanas izmaksas	Uzraudzības pasākumu izklāsts — katrai aktivitātei un kopā
		Budžeta sadalījums pa izmaksu kategorijām
		Budžeta sadalījums pēc īstenošanas grafika
Juridiskie un administratīvie	Dabas aizsardzības drošības pasākumi	Pierādījumi par pasākumu finansiālās īstenošanas iespējām saskaņā ar pieprasīto termiņu un fondu apstiprināšanas grafiku
		Apsaimniekošanas tiesību priekšizpētes analīze: pēc darbības veida un pēc piemērotas vietas (iegāde, noma, pārvaldība utt.)
		Pierādījumi par pasākumu juridiskās un finansiālās īstenošanas iespējām pieprasītajā termiņā
Koordinācija un sadarbība — valsts iestādes	Uzdevumi un pienākumi īstenošanas un ziņošanas procesos	Izziņošanas prasību noteikšana
		Ar grafiku saskaņotas apspriešanas, koordinācijas un sadarbības vajadzības: vienošanās panākšana starp <i>Natura 2000</i> iestādēm, novērtēšanas iestādēm un attīstītāju par kompensācijas pasākumu programmu un tās apstiprināšana
		Uzraudzības plāns , kura pamatā ir progresa rādītāji atbilstoši saglabāšanas

		mērķiem, ar ziņošanas grafiku un paredzamu saikni ar pašreizējām novērtēšanas un uzraudzības saistībām
--	--	--

4. PLĀNU STRATĒGISKĀ PLĀNOŠANA UN PIENĀCĪGA NOVĒRTĒŠANA

4.1 Stratēģiskā plānošana

Efektīvs veids, kā novērst *Natura 2000* teritoriju un ES aizsargājamo sugu un dzīvotņu ietekmēšanu, ir apsvērt jaunu attīstības plānu vai projektu ietekmi uz vidi jau agrīni — stratēģiskās plānošanas līmenī. To var veikt, izstrādājot reģionālu vai valsts līmeņa attīstības plānu darbībām noteiktās nozarēs (piemēram, enerģētikas vai transporta nozarē, saistībā ar ieguves rūpniecību vai akvakultūru), var ar zemes izmantošanas vai cita veida teritoriālajiem plāniem. Pieņemot stratēģisku plānu, jau agrīnā plānošanas posmā ir iespējams iekļaut vides nosacījumus un prasības, jo īpaši saistībā ar dabas aizsardzību, lai varētu novērst vai mazināt potenciālu konfliktu risku vēlāk projektu līmenī un varētu attiecīgi noteikt atsevišķu attīstības projektu īstenošanas iespējamību un metodes.

Saistībā ar Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. un 4. punkta piemērošanu stratēģiskā plānošana ievērojami atvieglo iespēju plašākā mērogā un visaptveroši apsvērt plānoto darbību potenciālo ietekmi uz *Natura 2000* teritorijām. Tādējādi tiek ņemti vērā teritoriju neaizsargātības aspekti jau agrīnā posmā, kad ir vairāk iespēju sasniegt attīstāmo projektu mērķus, vienlaikus samazinot to potenciālo ietekmi uz vidi. Tas, piemēram, palīdzēs noteikt konkrētām darbībām piemērotas vai nepiemērotas teritorijas un samazināt potenciālu konfliktu risku ar *Natura 2000* teritorijām atsevišķu projektu līmenī.

Ar stratēģisko plānošanu var:

- veicināt interaktīvāku un pārredzamāku plānošanas procesu un rosināt agrīnu un iteratīvu dialogu ar attiecīgajām iestādēm, interešu grupām utt., kas var ievērojami samazināt atļaujas saņemšanas procedūrai kopumā nepieciešamo laiku;
- nodrošināt plašāku un atbilstošāku satvaru potenciālās ietekmes apsvēršanai kumulatīvi ar citu plānu vai projektu ietekmi un noteikt īstenojamās alternatīvas;
- palīdzēt novērst vai samazināt potenciālu, ar konkrētu teritoriju saistītu konfliktu skaitu vēlākā attīstības procesa posmā, kad jau ir izlietoti finanšu un juridiskie resursi un ir mazāk rīcības brīvības;
- nodrošināt attīstītājiem attiecīgo informāciju un juridisko noteiktību par vides jautājumiem, kas, iespējams, jāizskata jau projekta sākotnējās koncepcijas izstrādes posmā;
- uzlabot izmaksu lietderību ilgtermiņā (ja potenciālās ietekmes mazināšanas pasākumi tiek ņemti vērā agrīnā plānošanas posmā, visticamāk, tos iekļaut būs tehniski vieglāk un lētāk);
- analizēt plašas alternatīvas, piemēram, zaļās, nevis “pelēkās” infrastruktūras izveidi; pāriet pie jaunu, radošu un novatorisku (tostarp dabā balstītu) risinājumu attīstīšanas un potenciāli panākt savstarpēji izdevīgas situācijas;

- dot ieguldījumu projektu un atbildīgo iestāžu sabiedriskā tēla uzlabošanā.

Natura 2000 teritorijām būtiskas stratēģiskās plānošanas piemēri ir sniegti šā dokumenta pielikuma 5. sadaļā.

4.2 PLĀNU PIENĀCĪGAIS NOVĒRTĒJUMS

Vispārējo procedūru satvaru vides apsvērumu iekļaušanai stratēģiskās plānošanas līmenī nosaka stratēģiskais vides novērtējums (SVN), kā paredzēts SVN direktīvā⁴³. Atbilstīgi SVN direktīvas 3. panta 2. punkta b) apakšpunktam attiecībā uz plānu ir jāveic SVN, ja uzskatāms, ka saskaņā ar Dzīvotņu direktīvu par to jāveic pienācīgs novērtējums (t. i., ja plānam var būt būtiska ietekme uz kādu *Natura 2000* teritoriju⁴⁴).

Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punkts attiecas uz visiem plāniem, kas varētu būtiski ietekmēt *Natura 2000* teritorijas. Kā paskaidrots iepriekš un rokasgrāmatā par 6. pantu⁴⁵, terminam “plāns” ir plaša nozīme, kas ietver zemes lietošanas plānus un jūras telpiskos plānojumus, kā arī nozaru plānus un programmas.

Šādu plānu 6. panta 3. punktā paredzēto novērtēšanu veic un to pienācīgo novērtējumu sagatavo saskaņā ar tādiem pašiem soļiem, kā aprakstīts šā dokumenta 3. nodaļā. Tomēr attiecībā uz plānu novērtēšanu pastāv zināmas īpatnības, un tās ir sīkāk aprakstītas tālāk tekstā. Šīs īpatnības attiecas uz potenciāliem ierobežojumiem un piemērotām pieejām, ko var izmantot, lai pārvarētu sarežģījumus un neskaidrības, kas saistītas ar detalizētas informācijas trūkumu vai visu plāna elementu, aspektu un darbību nepietiekamu noteikšanu.

Paša plāna detalizācijas līmenis noteiks pienācīgā novērtējuma piemērošanas jomu un apmēru, taču jebkurā gadījumā novērtējuma mērķim ir jābūt jutīgu vai neaizsargātu teritoriju vai citu potenciālu risku vai konfliktu noteikšanai saistībā ar *Natura 2000* teritorijām, lai tos varētu ņemt vērā vēlākos plānošanas procesa posmos.

Piemēram, pašvaldību vai pilsētu plānos var nebūt sniegta pietiekami detalizēta informācija, kas pietiekami skaidri ļautu noteikt potenciāli negatīvu ietekmi uz *Natura 2000* teritorijām. Turpretim attiecībā uz plašākiem teritoriālajiem vai nozaru plāniem reģionālajā vai valsts līmenī, kuros vēl nav pieņemti lēmumi par visu to galveno komponentu atrašanās vietām un formu, var būt iespējams noteikt tikai atsevišķu plāna darbību vai komponentu potenciālo ietekmi vispārīgā līmenī, nenorādot to teritoriju līmenī. Tomēr plašāki plāni turpmākas attīstības projektus var

⁴³Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2001/42/EK (2001. gada 27. jūnijs) par noteiktu plānu un programmu ietekmes uz vidi novērtējumu.

⁴⁴Lieta C-177/11, 24. punkts, kurā arī noteikts: “Pārbaude par to, vai šis pēdējais nosacījums ir izpildīts, katrā ziņā ir ierobežota ar jautājumu par to, vai objektīvu iemeslu dēļ var tikt izslēgts, ka šis plāns vai projekts būtiski ietekmēs attiecīgo teritoriju”.

⁴⁵Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2014/89/ES (2014. gada 23. jūlijs), ar ko izveido jūras telpiskās plānošanas satvaru.

vērst uz teritorijām, kur pastāv mazāks risks radīt potenciālus konfliktus ar *Natura 2000* teritorijām (piemēram, dzīvās dabas jutīguma kartes).

Novērtējumam ir jābūt samērīgam ar ģeogrāfisko mērogu, plāna detalizācijas līmeni un potenciālās ietekmes veidu un apmēru. Dažos gadījumos šajā posmā var nebūt iespējams detalizēti analizēt visus potenciālās ietekmes aspektus uz atsevišķām teritorijām; tomēr ir jāveic pietiekama analīze, lai noteiktu:

- galveno ietekmi *Natura 2000* tīkla līmenī, tai skaitā nosakot tās *Natura 2000* teritorijas, kuras potenciāli tiks ietekmētas, kā arī iespējamo ietekmi uz teritoriju sasaisti, un ņemot vērā valsts vai reģionālā līmeņa saglabāšanas mērķus attiecībā uz sugām un dzīvotnēm, ko aizsargā Putnu un Dzīvotņu direktīvas, ja tādas ir;
- iespējamās plaša mēroga ietekmes mazināšanas pasākumus, piemēram, teritoriju ar jutīgu bioloģisko daudzveidību izslēgšana vai noteiktu standartu un paraugprakses piemērošana (piemēram, savvaļas dzīvnieku koridoru minimālais blīvums, trokšņa barjeru izmantošana, vairošanās periodu ievērošana utt.);
- iespējamās alternatīvas, tostarp citas projektu īstenošanas vietas vai atšķirīgas metodes, kā panākt vēlamos rezultātus (piemēram, atšķirīgu transporta veidu izmantošana vai atšķirīgu enerģijas ražošanas tehnoloģiju izmantošana);
- potenciālu kumulatīvu ietekmi, ņemot vērā citus esošus vai ierosinātus plānus, programmas un stratēģijas.

Ja attiecībā uz stratēģiskajiem plāniem nav iespējams noteikt ietekmi uz atsevišķām teritorijām, analizē ir vismaz jāpievērš uzmanība potenciālajai ietekmei un būtiskākiem riskiem; tad ietekme uz konkrētajām teritorijām būs jāanalizē projektu līmenī. Šādos gadījumos pienācīgajā novērtējumā ir jāpievēršas vismaz to *Natura 2000* teritoriju noteikšanai, kuras varētu tikt negatīvi ietekmētas, kā arī jebkādu ES aizsargājamo dzīvotņu un sugu noteikšanai, kas varētu tikt ietekmētas (arī ārpus *Natura 2000* tīkla), ietekmei uz tīkla teritoriju sasaisti, sadrumstalotības radīšanai un citai ietekmei tīkla mērogā. Tam vajadzētu palīdzēt orientēt atsevišķu projektu novērtēšanas mērogu un fokusu.

Ja pastāv neskaidrības par negatīvu ietekmi uz *Natura 2000* teritoriju attiecīgajām iezīmēm un to saglabāšanas mērķiem, var būt nepieciešams veikt un dokumentēt riska novērtējumu, kurā var izskatīt šādus aspektus:

- plāna radītos potenciālos apdraudējumus un to iespējamās sekas attiecībā uz īpaši aizsargājamās dabas teritorijas mērķiem vai Kopienā nozīmīgas teritorijas / īpašas aizsargājamās teritorijas iezīmēm;
- attiecībā uz katru apdraudējumu — iespējamību, ka apdraudējums ietekmēs īpašās aizsargājamās teritorijas / īpaši aizsargājamās dabas teritorijas saglabāšanas mērķus;
- attiecībā uz katru apdraudējumu — ietekmes apmēru, iespējamo ilgumu un nenovēršamību vai novēršamību (īsi dokumentēt izdarītos pieņemumus vai pierādījumus, kas izmantoti, lai nonāktu līdz šādam secinājumam).

Tomēr būtu jāpatur prātā, ka galvenais mērķis vienmēr ir izvairīties vai novērst jebkādu risku radīt negatīvu ietekmi uz *Natura 2000* teritoriju viengabalainību vai novērst jebkādas pamatotas iemeslus bažām, ka šāda negatīva ietekme varētu rasties plāna īstenošanas rezultātā.

6. panta 3. punktā noteiktajā plānu ietekmes novērtējumā un novērtējumā, kas veikts saskaņā ar piemērojamajām SVN procedūrām, var noteikt plāna darbības vai elementus, kas nešaubīgi kaitēs *Natura 2000* teritoriju viengabalainībai pat pēc ietekmes mazināšanas pasākumu piemērošanas; tāpēc šajā posmā šādas darbības vai elementi no plāna ir jāizslēdz. Novērtējumā papildus varētu sniegt pārskatu par to, kuras citas darbības varētu kaitēt aizsargājamajām dzīvotnēm un sugām, tādējādi labāk fokusējot novērtēšanu projektu līmenī.

Tomēr turpmākiem projektiem, ko paredzēts īstenot saskaņā ar attiecīgo plānu, ir jāatbilst tā pienācīgā novērtējuma rezultātiem, kas veikts stratēģiskajam teritoriālajam/nozaru plānam. Tas nenozīmē, ka nav jāizpilda prasība par pienācīga novērtējuma veikšanu turpmākiem projektiem, kas izriet no šāda plāna.

Starp plānu pienācīgo novērtējumu un stratēģisko vides novērtējumu pastāv skaidras saiknes un līdzības, kas ir aplūkotas 5. sadaļā. Tāpēc ir ieteicams koordinēt SVN ar pienācīgo novērtējumu. Tie ir līdzīgi, taču atsevišķi procesi, kas parasti pārklājas, bet kas arī atšķiras vairākos būtiskos aspektos. Pienācīgais novērtējums ir šaurāka mēroga un tam nepieciešamas stingrākas pārbaudes, un tā pamatmērķis ir *Natura 2000* teritoriju saglabāšana un aizsardzība. Pienācīgā novērtējuma konstatējumi un ieteikumi ir obligāti un jāiekļauj pieņemšanai iesniegtajā plānā, un jābūt tā daļai. Citiem vārdiem sakot, pienācīgā novērtējuma konstatējumi nav tikai jāpieņem zināšanai — tie nosaka lēmumu par to, vai apstiprināt plānu vai projektu vai to neapstiprināt.

Visā plāna sagatavošanas vai pārskatīšanas procesa laikā ir ieteicams uzturēt atsevišķu pienācīgā novērtējuma lietu. Šajā lietā ir jāiekļauj visu ar pienācīgo novērtējumu saistīto dokumentu kopijas, un tā noderēs, lai sekotu, kā vides apsvērumi tiek iekļauti plānā.

Plāna īstenošanas laikā var būt nepieciešams plānot paredzamās ietekmes un risku turpmāku kontroli un atkārtotu novērtēšanu. Šādi tiks nodrošināts, ka prognozes un aprēķini ir reālistiski, un būs iespējams noteikt jebkādu tādu jaunu ietekmi, kas nav tikusi apsvērta informācijas trūkuma dēļ vai kas radusies, ņemot vērā jaunus elementus vai plānā ieviestas izmaiņas. Jebkura plāna pienācīgā novērtējuma galīgā versija ir jāizstrādā, ņemot vērā plāna galīgo versiju. Ja kādā brīdī pirms pieņemšanas plāns tiek būtiski mainīts, šīs izmaiņas iteratīvi jāatspoguļo arī pienācīgajā novērtējumā.

4.3 Jūtīguma kartēšana

Piemērotu vietu noteikšana vai nepiemērotu vietu izslēgšana var būt daļa no plānu pienācīgās novērtēšanas. Šādu lēmumu pamatā jābūt pienācīgai analīzei par to, cik lielā

attālumā ES aizsargājamie dzīvotņu veidi un sugas, kas atrodas visā teritorijā, kur ierosināta attīstība, ir neaizsargāti attiecībā pret plānotajām darbībām.

Jutīguma kartēšana ir metode, ko bieži izmanto, lai noteiktu tās teritorijas, kas var būt sevišķi jutīgas uz nozaru darbību attīstīšanu. To bieži lieto, piemēram, lai noteiktu jutīgas putnu un sīkspārņu teritorijas, kas var nebūt piemērotas vēja enerģijas attīstīšanas projektiem, vai lai noteiktu potenciālas konfliktu teritorijas rūpnieciskām darbībām vai mājokļu būvniecībai.

Jutīguma kartes var izmantot plānošanas procesa sākumposmā, lai noteiktu teritorijas, kurās atrodas ekoloģiskas kopienas, kuras ir jutīgas pret noteiktu ietekmi vai darbību. Šīs kartes var izmantot, lai pamatotu stratēģiskās plānošanas lēmumus attīstīšanas procesa sākotnējās teritorijas atlases posmā, un tās var sagatavot reģionālā, valsts vai starptautiskā mērogā.

Jutīguma kartēšanas pieejas neaizstāj vajadzību pēc katras konkrētās teritorijas pienācīga novērtējuma saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 6. pantu un ietekmes uz vidi novērtējumiem (IVN). Tomēr tās var izmantot pienācīgo novērtējumu / IVN izstrādes laikā un pēc tam, kad sniegta piekrišana attīstīšanas darbībām, lai pamatotu vietas izvēli un potenciālus apsaimniekošanas nosacījumus.

Jutības kartēšanā izmanto ģeogrāfiskās informācijas sistēmas (ĢIS), lai apkopotu, analizētu un attēlotu telpiskos un ģeogrāfiskos datus, kuru pamatā ir esošie telpiskās bioloģiskās daudzveidības dati par sugām un/vai teritorijām; tomēr dažkārt dati ir jāvāc, jo īpaši, lai palīdzētu izveidot jutīguma karti, kas attiecas uz konkrēto plānu.

Jutīguma kartes ir regulāri jāatjaunina. Šīs atjaunināšanas biežums un apmērs ir būtisks aspekts, kas jāņem vērā, izstrādājot jutīguma kartes, jo ekoloģiskās kopienas ir dinamiskas un to uzvedību dažkārt var būt grūti prognozēt. Tāpēc dzīvās dabas jutīguma kartes vienmēr ir jāinterpretē piesardzīgi.

Komisija ir sagatavojusi *rokasgrāmatu par dzīvās dabas jutīguma kartēšanu ("Wildlife Sensitivity Mapping Manual")*⁴⁶, kas ir praktiska rokasgrāmata par jutīguma kartēšanas pieeju izstrādi saistībā atjaunojamo energoresursu tehnoloģijām. Šajā rokasgrāmatā ir sniegts datu kopu, metodoloģiju un ĢIS lietotņu pārskats. Tajā galvenā uzmanība ir pievērsta sugām un dzīvotnēm, kuras aizsargā ES dabas aizsardzības direktīvas, ar sevišķu uzsvaru uz putniem, sīkspārņiem un jūras zīdītājiem. Tajā ir iekļauta arī secīgi aprakstīta pieeja par to, kā sagatavot dzīvās dabas jutīguma kartes, un šī pieeja ir aprakstīta šā dokumenta 22. izcēlumā.

⁴⁶ Pieejams šeit:

https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/guidance_en.htm.

22. izcēlums. *Jutīguma kartēšanas pieeja soli pa solim*

- 1) *Nosakiet attīstības veidus (projektus, darbības, infrastruktūru utt.), kas jāiekļauj, un sugas un dzīvotnes, kuras potenciāli tiks ietekmētas. Lai to izdarītu, apsveriet:*
 - kuras sugas/dzīvotnes potenciāli saskarsies ar projektu (jebkurā to dzīves cikla posmā), un visus dzīves cikla posmus (vairošanos, migrāciju utt.);
 - dažādos attīstības projekta posmus (piemēram, būvniecība, ekspluatācijas posmi), kā arī saistīto infrastruktūru;
 - kuras sugas/dzīvotnes ir jutīgas pret attīstības projektu;
 - kuru sugu/dzīvotņu pastāvēšana ir apdraudēta (piemēram, to, kas norādītas Putnu direktīvā un Dzīvotņu direktīvā);
 - kā sugas var tikt ietekmētas: piemēram, dzīvotņu zudums un degradācija, sadursmes ar infrastruktūru, izvairīšanās, pārvietošanas un šķēršļa efekti.
- 2) *Savāciet izplatības datu kopas par jutīgajām sugām, dzīvotnēm un citiem būtiskiem faktoriem.*
 - Pārskatiet, kādi dati jau ir pieejami, un izlemiet, vai jāvāc papildu dati.
 - Ja datu kopas ir telpiski nepilnīgas, apsveriet iespēju izmantot modelēšanu, kuras pamatā ir dzīvotņu un ainavas attīstību prognozējoši faktori, lai prognozētu izplatību vietās ar nepietiekamu paraugu skaitu.
 - Svarīgi ir arī norādīt datu trūkumu un citas metodikas nepilnības.
- 3) *Izstrādājiet jutīguma rādītāju sistēmu.*
 - Piešķiriet jutīguma rādītājus sugām un dzīvotnēm, balstoties uz attiecīgajiem raksturlielumiem (dzīvotnes trauslums, aizsardzības statuss, sugu uzvedība utt.).
- 4) *Ģenerējiet karti.*
 - Nosakiet, kāds ir vispiemērotākais kartēšanas formāts, ĢIS programmatūra, kartēšanas vienība utt.
 - Ģenerējiet režģi, izmantojot piemērotu kartēšanas vienību, un pievienojiet sugu faktiskās izplatības (vai izplatības modeļu) pārklājumus un citas potenciāli noderīgas datu kopas, tostarp attiecīgās buferzonas.
 - Nosakiet katrā režģa kvadrātā esošās sugas.
 - Katram režģa kvadrātam aprēķiniet rādītāju, izmantojot sugu jutīguma rādītāju sistēmas.
- 5) *Veiciet kartes interpretāciju.*
 - Grupējiet jutīguma rādītājus kategorijās, kas apzīmē to jutīguma līmeni (piemēram, ļoti augsts, augsts, vidējs, zems) vai kas norāda kādu īpašu nosacījumu (piemēram, teritorijas, kur darbības aizliegtas, vai zema riska teritorijas).
 - Izstrādājiet vadlīniju materiālus, kuros paskaidrots, kādi dati tiek izmantoti, kā tiek ģenerēta karte, kā tā jāinterpretē un kādi nosacījumi pastāv attiecībā uz tās interpretāciju.

Tālāk ir aprakstīti jutīguma kartēšanas piemēri vairākās valstīs.

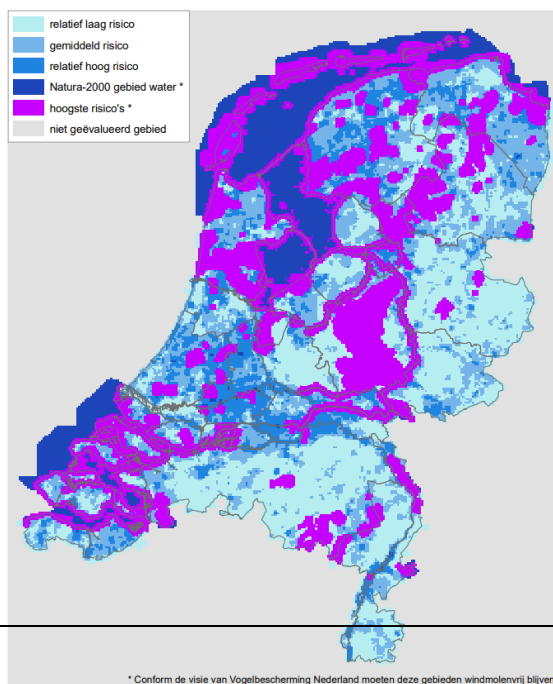
23. izcēlums. Vējparku valsts jutīguma karte Nīderlandē

Nīderlandes valsts vēja turbīnu riska karte ir telpiskās kartēšanas rīks, ko izmanto, lai veiktu sauszemes vējparku attīstīšanas projektu sākotnējo atlasī. Šis rīks ir vērsts uz sauszemes putnu populācijām un ietver ornitoloģiski nozīmīgas teritorijas, piemēram, migrācijai svarīgas teritorijas, lauksaimniecības zemes ar augstu dabas vērtību un svarīgas nakšņošanas vietas. Ar šo rīku mēra risku putnu sugām attiecībā uz to aizsargāšanas svarīgumu. Tajā nav iekļauts nekāds novērtējums par sugu sadursmju risku.

Dati tika apkopoti no dažādiem avotiem, tostarp valstī ligzdojošo putnu skaitīšanas, ūdens putnu skaitīšanas, kolonijas veidojošu putnu skaitīšanas, datiem no putnu gaisa sadursmju modeļa (*BAMBAS*, lidojošo putnu biomasa), *Natura 2000* teritorijām un noteiktām reto putnu sugu uzskaitēm. Tika iekļautas arī migrācijai svarīgās teritorijas. Atsevišķu slāņu veidā tika ģenerētas riska kartes konkrētām jutīgām putnu sugām vai sugu grupām, piemēram, ūdensputniem, pļavu putniem, gulbjiem un zosīm, kā arī *Natura 2000* un Sarkanajā grāmatā iekļauto sugu barošanās teritorijām. Atsevišķos slāņus izmantoja, lai kompilētu galīgo riska karti.

Katram kartes slānim un režģa kvadrātam Nīderlandē tika piešķirts zema, vidēja vai augsta riska statuss, ņemot vērā attiecīgās teritorijas nozīmīgumu un/vai tajā esošo sugu skaitu. Katrai sugai tika noteiktas un kartēs norādītas buferzonas. Galīgajā kartē tika apkopoti rādītāji no dažādajiem režģu kvadrātiem.

Šis rīks ir izrādījis ļoti noderīgs atlases rīks. Lai gan šī karte nav oficiāli pieņemta Nīderlandes plānošanas sistēmā, tomēr to plaši lieto.

Vispārējā riska karte, kurā attēloti riski no visaugstākā (purpursarkans) līdz relatīvi zēmam riskam (gaiši zils)

(Avots: Aarts, B. un Bruinzeel, L. (2009) "De nationale windmolenrisicokaart voor vogels". *SOVON Vogelonderzoek Nederland/Altenburg & Wymenga*

<https://assets.vogelbescherming.nl/document/e3b4524d-5cc2-4565-a65e-3226a124837e.pdf?ga=2.19770104.1164016512.1551712082-129991070.1550147440>

24. izcēlums. *Jutīguma kartēšanas rīks hidroelektrostaciju būvniecībai Austrijai*

Hidroelektrostaciju būvniecības projekti ir jāīsteno, ievērojot stratēģisku pieeju, lai varētu aizsargāt atlikušos nozīmīgos, jutīgos un neskartos upes posmus. Lai atbalstītu šādu scenāriju, Pasaules Dabas fonds (WWF) ir izstrādājis ģenerālplānu nolūkā nodrošināt tehniski kvalitatīvu pamatu Austrijas ūdeņu aizsardzības nepieciešamības izvērtēšanai (*WWF Ökomasterplan*, 2009. gads). Šis pētījums tika publicēts 2009. gadā, un tajā pirmoreiz tika izvērtēts, kāda ekoloģiskā nozīme ir Austrijas 53 lielākajām upēm, kuru sateces baseins pārsniedz 500 kvadrātkilometru. Tajā ir arī sniegti oficiālie dati par pašreizējā stāvokļa analīzi, ko veikusi ministrija, kas atbild par ES Ūdens pamatdirektīvas īstenošanu un ar saglabāšanu saistītās informācijas (piemēram, par *Natura 2000* teritorijām un citām aizsargājamām teritorijām) sniegšanu.

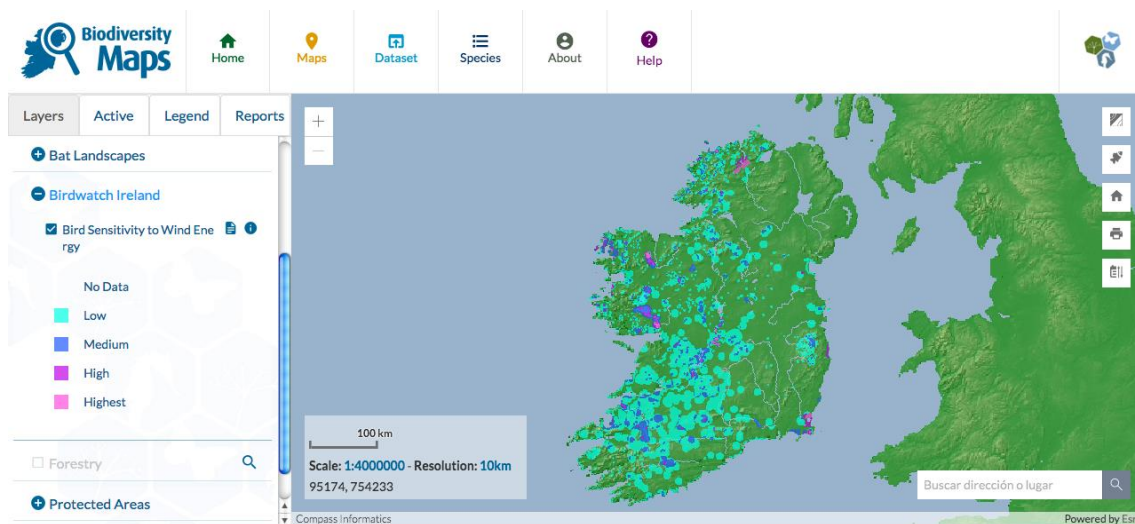
Katram ūdens posmam tika noteikta kategorija un prioritāte pēc tā svarīguma atbilstoši dažādiem atlasē kritērijiem (piemēram, ekoloģiskais statuss, situācija saistībā ar aizsargājamajām teritorijām, hidromorfoloģija, nepārtrauktas brīvteces posma garums), un katru upes posmu sakārtoja šādās jutīguma klasēs:

- 1. jutīguma klase: ļoti svarīgi aizsargāt, pamatojoties uz ekoloģisko statusu;
- 2. jutīguma klase: ļoti svarīgi aizsargāt, pamatojoties uz stāvokli saistībā ar rezervēm;
- 3. jutīguma klase: ir svarīgi aizsargāt morfoloģijas dēļ;
- 4. jutīguma klase: ir svarīgi aizsargāt nepārtrauktas brīvteces garuma dēļ;
- 5. jutīguma klase: potenciāli svarīgi aizsargāt, jo pašlaik nav datubāzes, lai varētu veikt vides stāvokļa novērtēšanu;
- 6. jutīguma klase: iespējams, ir vērts aizsargāt;
- 7. jutīguma klase: zems aizsardzības pamatojums;
- 8. jutīguma klase: esošās enerģijas ekonomiska izmantošana;
- trūkst datu (ekoloģiskais stāvoklis, hidromorfoloģija).

25. izcēlums. Tiešsaistes platformas piekļūšanai jutīguma kartēm Īrijā

Tīmekļa platforma ļauj ātri un interaktīvi veikt vides jutīguma aspektu telpisku pārbaudi un noteikt zemes lietojuma konfliktu iespējamību. Šādas platformas var palīdzēt veikt stratēģisko vides novērtējumu un pienācīgo novērtējumu un, visbeidzot, plānot un pieņemt lēmumus informēti. Piemēram, Īrijas Bioloģiskās daudzveidības datu centra portālā, izmantojot tiešsaistes rīku, var piekļūt putnu jutīguma kartei saistībā ar vēja enerģiju.

Avots: <https://maps.biodiversityireland.ie/Map>

4.4. Apspriešanās un dialogs stratēģiskās plānošanas posmā

Saprotot dialoga un apspriešanās priekšrocības, arvien vairāk plānotāju plānošanas procesu padara interaktīvāku un pārredzamāku. Šāda pieeja veicina agrīnu apspriešanos ar vides pārvaldes iestādēm un ieinteresētajām personām, kas ir svarīgs elements, lai nodrošinātu pieņemamu un ilgtspējīgu risinājumu rašanu.

Apspriešanās stratēģiskās plānošanas posmā ir vienlīdz svarīga, lai panāktu kopīgu izpratni par risināmajiem jautājumiem. Tā arī rosina ciešāku sadarbību, meklējot risinājumus (t. i., iespējamās alternatīvas vai ietekmes mazināšanas pasākumus) ekoloģiskajai ietekmei, kas noteikta plāna novērtējumā.

Apspriešanās un dialogs ar dabas pārvaldes iestādēm jau pašā sākumā ir būtiski, lai noteiktu potenciālos riskus un konfliktus attiecībā uz jutīgām teritorijām un sugām, lai labāk izprastu dzīvotņu un sugu neaizsargātību pret plānoto attīstību un noteiktu pienācīgā novērtējuma mērogu un veiktu šo novērtējumu. Turklāt apspriešanās ar citām iestādēm, NVO, ieinteresēto personu grupām un sabiedrību kopumā ir prasīta SVN direktīvā (sk. izcēlumu 47. lappusē par sabiedrības līdzdalību saskaņā ar IVN un SVN direktīvām).

Līdzdalība ir svarīga plāna definēšanas posmā, kā arī interaktīvajā un iteratīvajā procesā, kad tiek plānoti reāli alternatīvie risinājumi problemātiskajām teritorijām. Šajā saistībā ir svarīgi noteikt ieinteresētās personas un tās iesaistīt apspriešanās, jo šādi tiek nodrošināts, ka stratēģiskās plānošanas procesā ņem vērā visas attiecīgās zināšanas un informāciju par jebkādiem potenciāliem konfliktiem.

Ja paredzams, ka tiks apsvērts 6. panta 4. punktā noteiktais izņēmums, attīstītājiem un kompetentajām iestādēm ir aktīvi jāiesaistās pēc iespējas agrīnākā posmā. Tas var notikt priekšlikuma izstrādes sākotnējos posmos vai citos gadījumos — tiklīdz kļūst skaidrs, ka var būt nepieciešama izņēmuma piemērošana. Tiem arī jānodrošina, ka izņēmuma nosacījumi tiek pilnīgi izpētīti un dokumentēti, jo tas palīdzēs izvairīties no kavējumiem lēmumu pieņemšanas procesā un nodrošināt pārredzama un pārlicinoša lēmuma pieņemšanu.

5. SAIKNES AR CITU VIDISKO NOVĒRTĒJUMU PROCEDŪRĀM: IVN, SVN, ŪDENS PAMATDIREKTĪVA

5.1. Vidisko novērtējumu racionalizēšana

Vidiskais novērtējums ir procedūra, kas nodrošina, ka pirms lēmumu pieņemšanas tiek ņemta vērā lēmumu ietekme uz vidi. Vairākos ES tiesību aktos ir noteikumi par vidisko novērtējumu procedūrām. Papildus Dzīvotņu direktīvas 6. pantam runa jo īpaši ir par ietekmes uz vidi novērtējuma (IVN) direktīvu⁴⁷, Stratēģiskā vides novērtējuma (SVN) direktīvu⁴⁸ un Ūdens pamatdirektīvas (ŪPD⁴⁹) 4. panta 7. punktu.

Šajās direktīvās noteikto vidisko novērtējumu prasību integrācija un koordinācija var būtiski veicināt vides atļauju piešķiršanas procedūru efektivitātes uzlabošanu. IVN direktīva satur noteikumus par tādu novērtēšanas procedūru racionalizēšanu, kas saistītas ar vides jautājumiem un prasītas vairākās ES direktīvās, tostarp Dzīvotņu direktīvā un Ūdens pamatdirektīvā. Tajā konkrēti prasīts, ka dalībvalstis attiecīgā gadījumā var paredzēt koordinētas un/vai kopīgas procedūras, kas atbilst attiecīgā Savienības tiesību akta prasībām (IVN direktīvas 2. panta 3. punktam).

Noteikumi par koordinētām vai kopīgām vidisko novērtējumu procedūrām, kas izriet vienlaikus no IVN direktīvas un citiem ES tiesību aktiem, ir paredzēti arī SVN direktīvas 11. panta 2. punktā. To mērķis ir izvairīties no novērtējumu dublēšanās, neskarot katras direktīvas konkrētās prasības.

Komisija ir izdevusi norādījumu dokumentu par vidisko novērtējumu racionalizēšanu⁵⁰.

⁴⁷ Direktīva 2011/92/ES par dažu sabiedrisku un privātu projektu ietekmes uz vidi novērtējumu, kas grozīta ar Direktīvu 2014/52/ES.

⁴⁸ Direktīva 2001/42/EK par noteiktu plānu un programmu ietekmes uz vidi novērtējumu

⁴⁹ Direktīva 2000/60/EK, ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai ūdens resursu politikas jomā.

⁵⁰ Komisijas paziņojums 2016/C 273/01, pieejams šeit:

<http://eurlex.europa.eu/legalcontent/LV/TXT/?uri=OJ:C:2016:273:TOC>.

5.2. Ietekmes uz vidi novērtējums, stratēģiskais vides novērtējums un pienācīgais novērtējums

IVN un SVN direktīvās ir noteikts, ka attiecībā uz projektiem, plāniem un programmām, kuriem var būt būtiska ietekme uz vidi, pirms to apstiprināšanas vai atļaujas izdošanas ir jāveic vidiskais novērtējums.

Prasība novērtēt plānu vai projektu būtisko ietekmi var izrietēt gan no IVN un SVN direktīvām, gan Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punkta. Šādā gadījumā novērtēšanas un atļaujas izdošanas procedūras var notikt kopīgi vai koordinēti, kā paredzēts IVN un SVN direktīvās. Tomēr novērtējumi, kas veikti saskaņā ar šīm direktīvām, nevar aizstāt procedūras un pienākumus, kas noteikti Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. un 4. punktā, jo nevienai procedūrai nav lielāks spēks kā otrai.

Pienācīgo novērtējumu var iekļaut IVN un SVN ziņojumā vai sagatavot kā atsevišķu ziņojumu. Jebkurā gadījumā informācijai un secinājumiem, kuri attiecas uz pienācīgo novērtējumi, ir jābūt atšķiramiem un nodalītiem no tiem, kuri attiecas uz IVN vai SVN. Tas ir nepieciešams, jo starp IVN/SVN un pienācīgā novērtējuma procedūrām pastāv vairākas svarīgas atšķirības (sk. tālāk 5.2.2. punktu).

*Ir ļoti svarīgi ietekmes uz vidi novērtējuma ziņojumā spēt skaidri nodalīt un identificēt informāciju, kas ir būtiska pienācīgajam novērtējumam un tā secinājumiem, lai tos varētu atšķirt no vispārīgajiem IVN vai SVN secinājumiem. Tas ir vajadzīgs, jo starp IVN/SVN un pienācīgā novērtējuma procedūrām ir vairākas svarīgas atšķirības, un tas nozīmē, ka **SVN vai IVN nevar aizstāt pienācīgo novērtējumu, jo nevienai no šīm procedūrām nav lielāks spēks kā otrai.***

Sk. rokasgrāmatas par 6. pantu 4.6.1. sadaļu.

5.2.1. IVN/SVN un pienācīgā novērtējuma racionalizēšanas iespējas un priekšrocības

Pastāv vairākas IVN/SVN un pienācīgā novērtējuma racionalizēšanas priekšrocības. Piemēram, šādi var labāk saprast dažādo vides faktoru attiecības, novērst novērtējumu dublēšanos, sekmēt novērtējumu veikšanai nepieciešamo resursu efektīvāku izmantošanu un labāk koordinēt atļauju izdošanas procedūras.

Pienācīgā novērtējuma un IVN/SVN efektīvas racionalizēšanas galvenie elementi ietver:

- ciešu sadarbību starp atbildīgajām iestādēm;
- atbilstošu darbības jomas noteikšanu, kas ir bieža prakse saistībā ar IVN un SVN procedūrām;
- ciešu sadarbību un pienācīgu informācijas apmaiņu starp ekspertiem, kuri gatavo IVN/SVN, un ekspertiem, kuri gatavo pienācīgo novērtējumu

(piemēram, informācijas apmaiņa par troksni, gaisu, ūdeni un augsni starp attiecīgās jomas ekspertu un bioloģiskās daudzveidības ekspertu);

- kompetentās iestādes veiktu kvalitātes kontroli;
- skaidrus un atsevišķus secinājumus katrai no optimizētajām novērtēšanas procedūrām.

Vairāki IVN un SVN direktīvu noteikumi ir būtiski saistībā ar 6. panta 3. punktā paredzēto pienācīgo novērtējumu un var uzlabot tā kvalitāti saistībā ar racionalizētu īstenošanu. Tie ietver šādus noteikumus:

Tvēruma noteikšana:

“Ja attīstītājs to pieprasa, kompetentā iestāde [...] sniedz atzinumu par tās informācijas apjomu un detalizācijas pakāpi, kas attīstītājam jāiekļauj ietekmes uz vidi ziņojumā” (5. panta 2. punkts, IVN direktīva).

SVN direktīvā ir paredzēta obligāta apspriešanās ar iestādēm ar pilnvarām vides jomā, un šā noteikuma mērķis ir uzlabot vides pārskata kvalitāti: *“Pieņemot lēmumu par vides pārskatā iekļaujamās informācijas detalizācijas apjomu un pakāpi, apspriežas ar 6. panta 3. punktā minētajām iestādēm”* (5. panta 4. punkts, SVN direktīva).

Novērtējuma kvalitātes un pilnīguma nodrošināšana:

“Attīstītājs nodrošina, ka ietekmes uz vidi ziņojumu sagatavo kompetenti eksperti; kompetentā iestāde nodrošina, ka tai ir pietiekamas speciālās zināšanas, lai izskatītu šo ietekmes uz vidi ziņojumu, vai arī vajadzības gadījumā ir pieeja šādām speciālajām zināšanām; un nepieciešamības gadījumā kompetentā iestāde pieprasa attīstītājam sniegt papildu informāciju, [...] kas ir tieši saistīta ar pamatota secinājuma izdarīšanu par minētā projekta būtisku ietekmi uz vidi” (5. panta 3. punkts, IVN direktīva).

Apspriešanās un sabiedrības līdzdalība:

“Dalībvalstis veic vajadzīgos pasākumus, lai nodrošinātu, ka iestādēm, kuras varētu būt saistītas ar attiecīgo projektu savas īpašās atbildības par vidi dēļ vai vietējās un reģionālās kompetences dēļ, tiek dota iespēja izteikt savu viedokli par attīstītāja sniegto informāciju un lūgumu piešķirt attīstības piekrišanu [...]. Lai nodrošinātu attiecīgās sabiedrības daļas efektīvu līdzdalību lēmumu pieņemšanas procesā, sabiedrību par šādiem jautājumiem informē elektroniski un ar publiskiem paziņojumiem vai atbilstīgiem līdzekļiem vides lēmumu pieņemšanas procedūru [...] sākumposmā vai vēlākais, tiklīdz šādu informāciju var sniegt” (6. pants, IVN direktīva).

“Dalībvalstis nodrošina, lai to secinājumi [...] par to, vai plāni vai programmas var būtiski ietekmēt vidi, ietverot iemeslus tam, kāpēc nav prasīts veikt vides novērtējumu [...], būtu pieejami sabiedrībai” (3. pants, SVN direktīva).

Iestādēm [...] un [...] sabiedrībai dod savlaicīgas un reālas iespējas atbilstīgos termiņos, pirms plānu vai programmu pieņemšanas vai to iesniegšanas likumdošanas procedūrai, izteikt savu viedokli par plāna vai programmas projektu un tam pievienoto vides pārskatu. Dalībvalstis nozīmē iestādes, ar kurām to specifisko ar vides aizsardzību saistīto pienākumu dēļ jāapspiež plānu un programmu īstenošanas ietekme uz vidi. [...]

dalībvalstis identificē sabiedrību, tajā iekļaujot iedzīvotājus, kurus ir ietekmējusi vai var ietekmēt attiecīgā lēmuma pieņemšana saskaņā ar šo direktīvu, vai kas tajā piedalās, kā arī nevalstiskas organizācijas, piemēram, vides aizsardzības organizācijas un citas attiecīgās organizācijas.” (6. pants, SVN direktīva).

Uzraudzība:

“[...] dalībvalstis nodrošina, ka attīstītājs īsteno projekta īpašības un/vai pasākumus, kas paredzēti nolūkā nepieļaut, novērst, mazināt un, ja iespējams, kompensēt būtisku negatīvu ietekmi uz vidi, un nosaka procedūras nozīmīgas nelabvēlīgas ietekmes uz vidi monitoringam” (8.a pants, IVN direktīva).

“Dalībvalstis pastāvīgi pārbauda plānu un programmu īstenošanas ietekmi uz vidi, lai inter alia agrīnā pakāpē konstatētu to iepriekš neparedzētu nelabvēlīgu ietekmi un varētu veikt atbilstīgu koriģējošu darbību” (10. pants, SVN direktīva).

Informācijas sniegšana sabiedrībai un apspriedēs iesaistītajām iestādēm:

“Kad ir pieņemts lēmums piešķirt vai nepiešķirt attīstības piekrišanu, kompetentā iestāde vai iestādes saskaņā ar valsts procedūrām savlaicīgi informē par to sabiedrību un [...] iestādes [uz kurām projekts, visticamāk, attieksies] un nodrošina, ka [...] ir pieejama šāda informācija: lēmuma saturs un visi ar to saistītie nosacījumi [...]; galvenie iemesli un apsvērumi, kas ir šā lēmuma pamatā” (9. pants, IVN direktīva).

Interesu konflikts:

“Dalībvalstis nodrošina, ka kompetentā iestāde vai iestādes objektīvi veic šajā direktīvā paredzētos pienākumus un nenonāk situācijā, kas varētu radīt interešu konfliktu. Ja kompetentā iestāde ir arī attīstītājs, dalībvalstis savas organizatoriskās un administratīvās kompetences satvarā vismaz veic pienācīgu to iestāžu konfliktējošo funkciju nodalīšanu, kuras veic pienākumus, kas izriet no šīs direktīvas.” (9.a pants, IVN direktīva).

Pārrobežu ietekme:

IVN direktīvas 7. pantā ir paredzēti noteikumi par projektu ar pārrobežu ietekmi novērtēšanu, tostarp prasības informēt citu dalībvalstī gadījumos, kad tiek prognozēts, ka plāns vai projekts var būtiski ietekmēt attiecīgo dalībvalsti. Tad šī dalībvalsts, kas var tikt ietekmēta, var piedalīties novērtējuma izstrādē, ja tai ir šāda vēlme. ES ir parakstījusi Konvenciju par ietekmes uz vidi novērtējumu pārrobežu kontekstā (Espo konvencija). Lai koordinētu un atvieglotu novērtēšanas procedūras pārrobežu projektiem un, jo īpaši, lai veiktu apspriešanos saskaņā ar šo konvenciju, attiecīgās dalībvalstis var izveidot kopīgu struktūru, kurā tās būtu līdzvērtīgi pārstāvētas.

Pārrobežu apspriešanās ir paredzētas un tiek regulētas arī SVN direktīvā (7. pantā). Turklāt šie noteikumi par pārrobežu apspriešanos ir arī ļoti būtiski attiecībā uz Putnu un Dzīvotņu direktīvu un *Natura 2000* tīkla vispārējiem mērķiem. Tas ir tāpēc, tie paredz svarīgu preventīvu instrumentu, veicot tāda plāna vai projekta pienācīgo novērtējumu, kura negatīvā ietekme var kaitēt šiem mērķiem kaimiņos esošā dalībvalstī.

5.2.2. Pienācīgā novērtējuma īpašās iezīmes un atšķirības no IVN/SVN procedūrām

Kaut arī Dzīvotņu direktīvā un IVN un SVN direktīvās paredzēto vidisko novērtējumu racionalizēšana vairumā gadījumu rada pozitīvu ietekmi un ir ieteicama, ir svarīgi paturēt prātā attiecīgo novērtējumu piemērošanas jomas un fokusa īpašās iezīmes un atšķirības. Atšķirīgs var būt arī noteiktu terminu lietojums un novērtējumu sekas. Jo īpaši:

- Pienācīgais novērtējums ir vērsts uz *Natura 2000* teritoriju aizsardzību, t. i., Eiropā nozīmīgu teritoriju ar augstu bioloģiskās daudzveidību aizsardzību, tāpēc tam vajadzīgas stingrākas pārbaudes. Tā secinājumi ir **saistoši**, jo ar tiem nosaka, vai plānu vai projektu var atļaut (kompetentās iestādes var piekrist plānam vai projektam *tikai pēc tam, kad tās pārliecinājušās, ka tas negatīvi neietekmēs teritorijas viengabalainību*). Turpretim IVN un SVN rezultātus *ņem vērā* attīstības projekta piekrišanas sniegšanas procedūras gaitā vai plāna sagatavošanas un pieņemšanas gaitā.
- Attiecībā uz koordinētām vai kopīgām procedūrām pienācīgo novērtējumu būtu lietderīgi veikt procesa agrīnākā posmā. Šādi tiktu novērsta potenciāli dārga un ilga IVN/SVN procedūra, ja jau pienācīgajā novērtējumā izdarītie secinājumi būtu negatīvi, kas nozīmētu, ka atļauju nevar piešķirt saskaņā ar 6. panta 3. punkta noteikumiem (ja vien plānu vai projektu nevar virzīt saskaņā ar 6. panta 4. punkta noteikumiem).
- Kā norādīts IVN direktīvā, ietekmes mazināšanas kompensācijas pasākumi ir paredzēti *nolūkā novērst, nepieļaut vai samazināt un, ja iespējams, kompensēt iespējamo būtisko negatīvo ietekmi uz vidi*, jo īpaši uz sugām un dzīvotnēm, ko aizsargā saskaņā ar Putnu un Dzīvotņu direktīvām. Tādējādi kompensācijas pasākumus var izskatīt arī ietekmes mazināšanas hierarhijas kontekstā, lai novērstu atlikušo ietekmi nolūkā novērst jebkādu bioloģiskās daudzveidības neto zudumu.

Turpretim tādu plānu un projektu gadījumā, ko novērtē saskaņā ar Dzīvotņu direktīvu, ietekmes mazināšanas pasākumus nolūkā novērst, nepieļaut vai samazināt iespējamo būtisko negatīvo ietekmi uz teritorijas viengabalainību izskata 6. panta 3. punktā paredzētajā pienācīgajā novērtējumā, bet kompensācijas pasākumus atlikušās ietekmes novēršanai izmanto tikai kā galēju līdzekli saskaņā ar 6. panta 4. punktā noteikto procedūru. Tā notiktu, ja tiktu nolemts turpināt plāna vai projekta īstenošanu, neraugoties uz pienācīgā novērtējuma negatīvo slēdzienu. Šādā gadījumā vispirms ir jāpierāda, ka nepastāv tādi alternatīvi risinājumi, kas ļautu novērst ietekmi uz *Natura 2000* teritoriju viengabalainību, un ka plāns vai projekts ir pamatots ar sevišķi svarīgām sabiedrības interesēm.

- Turklāt attiecībā uz novērtējuma posmu, kurā izskata “ietekmes mazināšanas pasākumus”, IVN direktīvā ir noteikts, ka ietekmes mazināšanu var ņemt vērā jau atlases posmā. Šādus pasākumus nevar izskatīt 6. panta 3. punktā noteiktās procedūras atlases posmā, bet vienīgi tad, ja negatīvā ietekme tiek analizēta paša pienācīgā novērtējuma posmā.

“Pasākumiem, kas veikti nolūkā nepieļaut, novērst, mazināt un, ja iespējams, kompensēt būtisku negatīvu ietekmi uz vidi, jo īpaši uz sugām un dzīvotnēm, ko aizsargā Padomes Direktīva 92/43/EEK un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2009/147/EK, būtu jāpalīdz izvairīties no vides kvalitātes pasliktināšanās un bioloģiskās daudzveidības neto zuduma. [...]

Dalībvalstīm būtu jānodrošina, ka tiek īstenoti ietekmes mazināšanas un kompensēšanas pasākumi un ka ir noteiktas atbilstīgas procedūras attiecībā uz tādas būtiskas nelabvēlīgas ietekmes uz vidi monitoringu, kas radusies projekta būvniecības un ekspluatācijas fāzē, inter alia, lai identificētu neparedzētu būtisku nelabvēlīgu ietekmi, kas ļautu veikt atbilstīgus labošanas pasākumus.”

IVN direktīva. Preambula (Direktīva 2014/52/ES, 11. un 35. apsvērums).

5.2.3. Attiecības starp IVN/SVN/pienācīgo novērtējumu un ES dabas aizsardzības direktīvu stingrajiem noteikumiem par sugu aizsardzību

IVN direktīvas 3. pantā ir noteikts, ka “ietekmes uz vidi novērtējums pienācīgā veidā, ņemot vērā katru atsevišķu gadījumu, nosaka, raksturo un novērtē projekta tiešo un netiešo ietekmi uz šādiem faktoriem: [...] b) bioloģisko daudzveidību, īpaši ņemot vērā sugas un dzīvotnes, kas aizsargātas ar Direktīvu 92/43/EEK un Direktīvu 2009/147/EK”. Līdzīgi noteikumi ir piemērojami plāniem saskaņā ar SVN direktīvas 5. panta 1. punktu.

Šajā saistībā ir svarīgi atzīmēt, ka ar Putnu un Dzīvotņu direktīvām papildus teritoriju aizsardzībai, ko regulē ar Putnu direktīvas 4. pantu un Dzīvotņu direktīvas 6. pantu, arī izveido noteiktu sugu stingras aizsardzības sistēmu visā to dabiskās izplatības areālā ES, t. i., gan *Natura 2000* teritorijās, gan ārpus tām. Šie aizsardzības pasākumi attiecas uz Dzīvotņu direktīvas IV pielikumā uzskaitītajām sugām un visām savvaļas putnu sugām ES. Konkrēti nosacījumi ir izklāstīti Putnu direktīvas 5. pantā un Dzīvotņu direktīvas 12. pantā (attiecībā uz dzīvniekiem) un 13. pantā (attiecībā uz augiem).

Būtībā direktīvas prasa dalībvalstīm aizliegt:

- sugu apzinātu gūstīšanu vai nonāvēšanu;
- to apzinātu traucēšanu, jo īpaši vairošanās, ligzdošanas, ziemošanas un migrācijas laikā;
- vairošanās vai atpūtas vietu noplicināšanu vai iznīcināšanu;
- putnu ligzdu vai olu apzinātu iznīcināšanu vai aizsargājamu augu izraušanu ar saknēm vai iznīcināšanu.

Plāna īstenošana vai projekta attīstīšana/ekspluatācija var radīt konfliktus ar šiem aizliegumiem. Tāpēc pienācīgā novērtējuma un IVN/SVN izstrādes procesā attīstītājam kopā ar kompetento iestādi būtu jāpārbauda, vai plāns vai projekts ir saderīgs ar šiem stingrajiem sugu aizsardzības noteikumiem. Šādas pārbaudes laikā būtu jānosaka

potenciāli ietekmētās sugas un to dzīvotnes, jānoskaidro to klātbūtne plāna vai projekta ietekmētajā teritorijā, kā arī to vairošanās un atpūtas vietas, jāanalizē potenciālā ietekme uz sugām un piemēroti ietekmes mazināšanas pasākumi. Ja ietekme uz sugu īpatņiem vai to vairošanās un atpūtas vietām ir apstiprināta vai ja to nevar izslēgt, var būt nepieciešamas atkāpes no stingras sugu aizsardzības.

Tomēr jāatzīmē, ka atkāpes ir atļautas tikai ierobežotos gadījumos, piemēram, sabiedrības veselības un drošības interesēs, ja nav citu apmierinošu alternatīvu un ja šo atkāpju sekas nav nesaderīgas ar direktīvu vispārējiem mērķiem. Atkāpju piemērošanas nosacījumi ir izklāstīti Putnu direktīvas 9. pantā un Dzīvotņu direktīvas 16. pantā.

Turklāt ir svarīgi atzīmēt, ka šie noteikumi var attiekties arī uz plāniem un projektiem, kas ir atlasīti, veicot pienācīgo novērtējumu un/vai IVN/SVN. Šādos gadījumos analīze par to, vai ir piemērojamas Putnu direktīvas 9. pantā un Dzīvotņu direktīvas 16. pantā noteiktās atkāpes, būs jāveic atsevišķā procedūrā.

Atļauju par atkāpēm no stingriem sugu aizsardzības noteikumiem var izdot kā atsevišķu lēmumu vai vienas atļaujas veidā, kas izdota, pamatojoties uz dažādām novērtēšanas un atļauju piešķiršanas procedūrām. Jebkurā gadījumā ir skaidri jānorāda šādas atkāpes iemesli un nosacījumi.

Papildu informācija par stingras sugu aizsardzības prasībām, tostarp jaunākās vadlīnijas, ir pieejamas Eiropas Komisijas tīmekļa vietnē.⁵¹

5.3. Ūdens pamatdirektīvas 4. panta 7. punktā paredzēto novērtējumu koordinēšana ar Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punkta procedūru vai iekļaušana tajā

Pastāv arī cieša saikne starp Ūdens pamatdirektīvu (ŪPD) un Dzīvotņu direktīvu. Tās abas vismaz daļēji ir piemērojamas vienai un tai pašai videi — ūdens ekosistēmām un sauszemes ekosistēmām un mitrājiem, kas ir no tām tieši atkarīgi. Tām ir arī kopumā līdzīgs vēriens, jo to mērķis ir nodrošināt ūdens ekosistēmu stāvokļa nepasliktināšanos un uzlabot to ekoloģisko situāciju. Tādēļ attiecīgos gadījumos tās ir jāīsteno saskaņoti, lai nodrošinātu to integrētu funkcionēšanu.⁵²

Līdzīgi kā Dzīvotņu direktīvā, arī ŪPD ir paredzēti konkrēti noteikumi par jaunas attīstības ietekmes uz ūdenstilpēm novērtēšanu. Saskaņā ar ŪPD 4. panta 7. punktu iestādes var apstiprināt atbrīvojumus tādu jaunu pārveidojumu un noturīgu, cilvēku veiktu darbību veikšanai, kas konkrētos apstākļos: i) izraisa ūdenstilpes stāvokļa pasliktināšanos; vai ii) neļauj panākt labus ekoloģiskās kvalitātes rādītājus vai potenciālu vai labu gruntsūdeņu stāvokli⁵³.

⁵¹ https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/index_en.htm

⁵² Sk. Komisijas BUJ par ŪPD un dabas aizsardzības direktīvām:

<http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/FAQ-WFD%20final.pdf>

⁵³ Attiecībā uz tiesu praksi saistībā ar 4. panta 7. punkta piemērošanu sk. Tiesas nolēmumus lietās C-

Saskaņā ar ŪPD 4. panta 8. punktu dalībvalstīm, piemērojot ŪPD 4. panta 7. punktu, ir jānodrošina, ka šī piemērošana ir saskaņota ar citu ES vides aizsardzības tiesību aktu īstenošanu. Citiem vārdiem sakot, ja projektam tiek piešķirta atkāpe saskaņā ar ŪPD 4. panta 7. punktu, tam attiecīgā gadījumā joprojām jānodrošina atbilstība Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. un 4. punktam.

Ja attīstība potenciāli ietekmē gan ŪPD mērķi, gan *Natura 2000* teritoriju, tad jāveic gan ŪPD 4. panta 7. punktā paredzētā procedūra, gan Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punktā paredzētā novērtēšanas procedūra. Ideālā gadījumā tas būtu jādara koordinētā vai integrētā veidā, kā arī ieteikts IVN direktīvā. Katrā novērtējumā uzmanība ir pievērsta atšķirīgam aspektam: ar pirmo tiks novērtēts, vai projekts var potenciāli apdraudēt ŪPD primāros mērķus, savukārt ar otro tiks novērtēts, vai projektam būs negatīva ietekme uz *Natura 2000* teritorijas viengabalainību.

Tomēr tas neliedz koordinēt atsevišķus novērtējuma aspektus, piemēram, izmantojot apsekojumus un apspriešanās. Jāuzsver, ka gadījumā, ja, veicot ŪPD procedūru, tiek izdota licence, taču plāns vai projekts ir pretrunā *Natura 2000* prasībām, atļauju nevar izdot, izņemot gadījumos, kas paredzēti 6. panta 4. punktā.

Lai gan pienācīga novērtējuma procedūru integrēšana IVN direktīvā paredzētajās procedūrās ir obligāta, attiecībā uz ŪPD tā ir neobligāta. Tomēr vairākas dalībvalstis jau ir noteikušas (vai arī pašlaik strādā pie tā) integrētas procedūras gadījumos, kad ir vajadzīgs gan IVN, gan pienācīgais novērtējums, gan arī ŪPD 4. panta 7. punktā noteiktais novērtējums. Šo novērtējumu racionalizēšana tiek rosināta ES vadlīnijās par ŪPD īstenošanu⁵⁴.

ŪPD 4. panta 7. punktā noteiktā novērtējuma un IVN direktīvā un Dzīvotņu direktīvā noteikto novērtējumu līdzības nozīmē to, ka noteiktas šo atšķirīgo procedūru darbības var veikt vienoti. Tas jo īpaši attiecas uz atlasī, tvēruma noteikšanu un nepieciešamo datu vākšanu. Šāda racionalizēta pieeja var palīdzēt būtiski samazināt izmaksas un ietaupīt laiku, jo sevišķi saistībā ar datu vākšanas posmu, ko var veikt vienoti, kad iepriekšējos posmos ir precizētas katrā direktīvā noteiktās prasības attiecībā uz datiem.

Var īstenot papildu sinerģiju, piemēram, attiecībā uz alternatīvu meklēšanu vai ietekmes mazināšanas pasākumiem. Tomēr jebkurā gadījumā ir jāīsteno katrā direktīvā paredzēto dažādo pārbaužu konkrētais fokuss.

Ja ir izpildīti vienas direktīvas nosacījumi, bet citas nav, tad iestādes var neatļaut projektu, jo šādā gadījumā projekts joprojām pārkāptu ES tiesību normas. Tā vietā būtu jāpēta, vai projektā var izdarīt izmaiņas, lai tas apmierinātu visu attiecīgo direktīvu

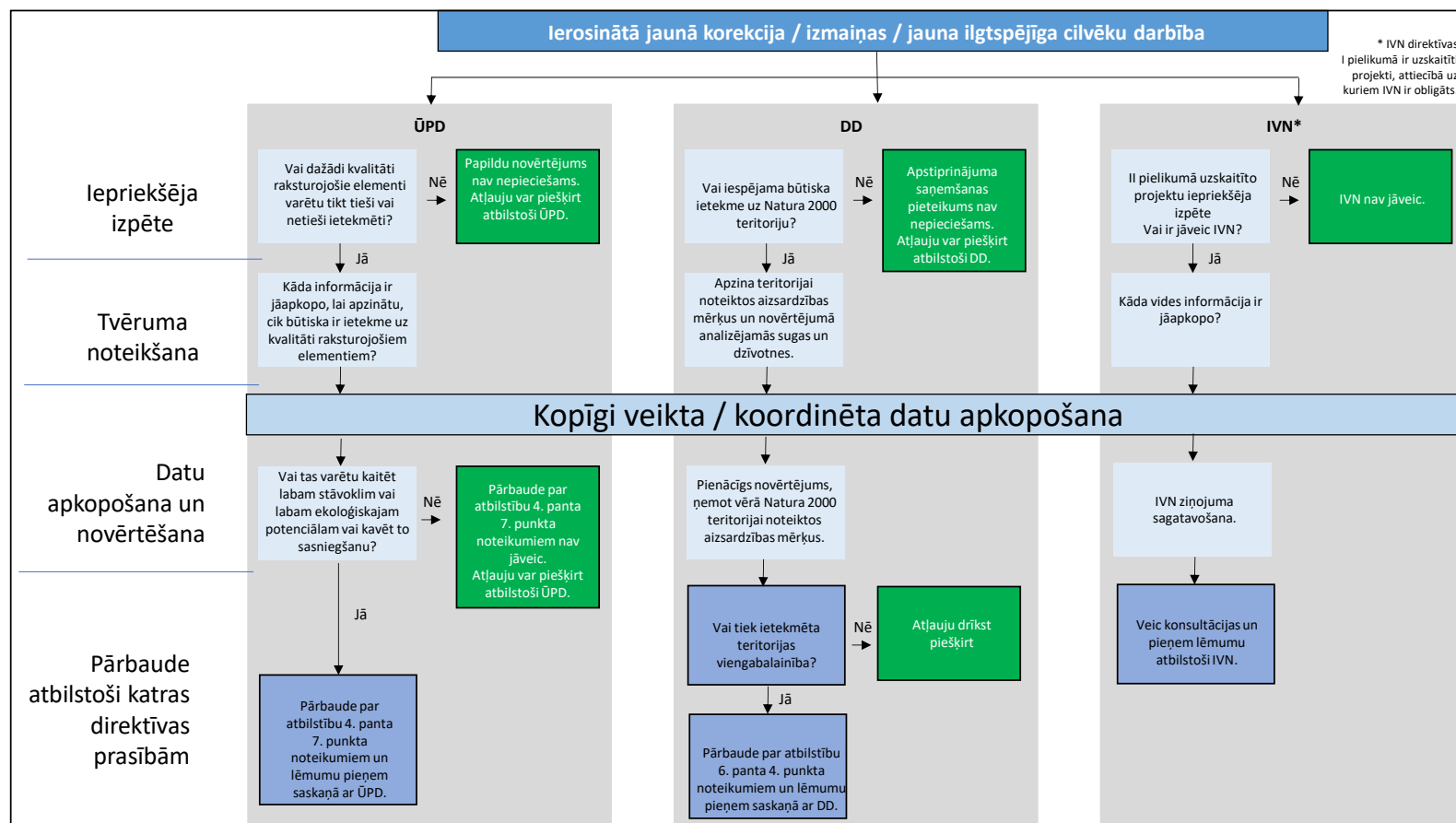
461/13 un C-346/14.

⁵⁴ Jo īpaši, sk.: "Ūdens pamatdirektīvas un Plūdu direktīvas vienotā īstenošanas stratēģija. Vadlīnijas Nr. 36. Atbrīvojumi no vides mērķiem saskaņā ar 4. panta 7. punktu." Pieejams vietnē <https://circabc.europa.eu/sd/a/e0352ec3-9f3b-4d91-bdbb-939185be3e89/CISGuidanceArticle47FINAL.PDF>.

prasības.

3. attēlā ir parādītas līdzības un atšķirības starp ŪPD 4. panta 7. punktā, IVN direktīvā un Dzīvotņu direktīvas 6. pantā paredzēto novērtējumu galvenajiem posmiem.

3. attēls. ŪPD, Dzīvotņu direktīvā un IVN direktīvā paredzēto novērtējumu racionalizēšana

Avots: CIS (2017). "Ūdens pamatdirektīvas un Plūdu direktīvas vienotā īstenošanas stratēģija. Vadlīnijas Nr. 36. Atbrīvojumi no vides mērķiem saskaņā ar 4. panta 7. punktu."

6. GALVENĀS ATSAUCES

CIS (2017). "Ūdens pamatdirektīvas un Plūdu direktīvas vienotā īstenošanas stratēģija. Vadlīnijas Nr. 36. Atbrīvojumi no vides mērķiem saskaņā ar 4. panta 7. punktu."

Pieejams vietnē <https://circabc.europa.eu/sd/a/e0352ec3-9f3b-4d91-bdbb-939185be3e89/CISGuidanceArticle47FINAL.PDF>

Ecosystems (2014). Dzīvotņu direktīvas 6. pants. Eiropas Kopienų Tiesas nolēmumi.

Pieejams vietnē <http://ec.europa.eu/environment/nature/info/pubs/docs/others/ECJrulings%20Art%206%20-%20Final%20Sept%202014-2.pdf>

Eiropas Komisija (1999). "Guidelines for the Assessment of Indirect and Cumulative Impacts as well as Impact Interactions".

Eiropas Komisija (2011). "Links between the Water Framework Directive and the Nature Directives. Frequently Asked Questions." Pieejams vietnē

<http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/guidanceen.htm>

Eiropas Komisija (2012). Komisijas informatīvais paziņojums par saglabāšanas mērķu noteikšanu *Natura 2000* teritorijām. Pieejams vietnē

<http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/guidanceen.htm>

Eiropas Komisija (2013)(a). "Guidance on the Application of the Environmental Impact Assessment Procedure for Large-scale Trans-boundary Projects". Eiropas Komisija

(2013). <http://ec.europa.eu/environment/eia/pdf/Transboundry%20EIA%20Guide.pdf>

Eiropas Komisija (2013)(b). Norādījumu dokuments "Streamlining environmental assessment procedures for energy infrastructure 'Projects of Common Interest' (PCIs)".

Eiropas Komisija (2013. gada maijs).

<http://ec.europa.eu/environment/eia/pdf/PCGuidance.pdf>

Eiropas Komisija (2016). Komisijas norādījumu dokuments par tādu vidisko novērtējumu racionalizēšanu, ko veic saskaņā ar Ietekmes uz vidi novērtējuma

direktīvas 2. panta 3. punktu. Pieejams vietnē [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016XC0727\(01\)&from=LV](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016XC0727(01)&from=LV)

Eiropas Komisija (2017)(a). "Guidance on Scoping. Directive 2011/92/EU as amended by 2014/52/EU." Eiropas Komisija. <http://ec.europa.eu/environment/eia/eia-support.htm>

Eiropas Komisija (2017)(b). "Guidance on Screening. Directive 2011/92/EU as amended by 2014/52/EU." Eiropas Komisija. <http://ec.europa.eu/environment/eia/eia-support.htm>

Eiropas Komisija (2019). Komisijas paziņojums "*Natura 2000* teritoriju apsaimniekošana. Dzīvotņu direktīvas 92/43/EEK 6. panta noteikumi." (2019/C 33/01).

OV C 33, 25.1.2019. Pieejams vietnē <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=uriserv:OJ.C.2019.033.01.0001.01.LV&toc=OJ.C:2019:033:FULL>

Eiropas Komisija ir publicējusi vairākus norādījumu dokumentus konkrētām nozarēm (saistībā ar ieguves rūpniecību, kas nav saistīta ar enerģijas ražošanu, vējparku

attīstīšanu, ostām un estuāriem, pārvadājumiem pa iekšzemes ūdensceļiem, lauksaimniecību utt.). Tajos ir sniegti papildu ieteikumi par to, kā veikt attiecīgu novērtējumu saistībā ar plānu un projektu attīstīšanu katrā no šīm nozarēm. Norādījumu dokumenti ir pieejami šeit:

<https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/guidanceen.htm>